

**GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN
YAŞADIĞI PROBLEMLER
VE GELECEK BEKLENTİLERİ: KÜTAHYA ÖRNEĞİ**

İrem TETİK BAŞTÜRK
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ
Ağustos, 2021
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN
YAŞADIĞI PROBLEMLER VE GELECEK
BEKLENTİLERİ: KÜTAHYA ÖRNEĞİ

Hazırlayan
İrem TETİK BAŞTÜRK

Danışman
Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ

AFYONKARAHİSAR 2021

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaşadığı Problemler ve Gelecek Beklentileri: Kütahya Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

14/08/2021

İmza

İrem TETİK BAŞTÜRK

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	İrem TETİK BAŞTÜRK
	Numarası	180642102
	Anabilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	Sosyoloji
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaşadığı Problemler ve Gelecek Beklentileri: Kütahya Örneği	
Tez Savunma Sınav Tarihi	04.08.2021	
Tez Savunma Sınav Saati	11.00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET
GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLERİN YAŞADIĞI
PROBLEMLER VE GELECEK BEKLENTİLERİ: KÜTAHYA ÖRNEĞİ

İrem TETİK BAŞTÜRK

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Ağustos, 2021

Danışman: Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ

Bu çalışmanın amacı Suriyelilerin, 2011 yılında başlayıp Türkiye'ye göç etmek zorunda kalma sürecinde yaşadığı problemler ve gelecek beklentilerini analiz ederek incelemektir. Çalışma teori ve uygulama olarak iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda kavramsal ve kuramsal çerçeveye yer verilirken, ikinci kısım saha çalışması ve bulgularından oluşmaktadır. Kavramsal ve kuramsal kısım, "Göç, Arap Baharı Süreci ve Suriye'den Türkiye'ye Göç" başlıklı 3 ana bölümden oluşmaktadır. İkinci kısım olan saha çalışmasını, Suriyeli sığınmacılar ile yapılan mülakatlar ve bu mülakatların sonucunda bulguların yorumlanması oluşturmaktadır.

Çalışma, göç alanında nitel bir araştırma örneğidir. Araştırma, Kütahya ilinin Yenidoğan, Yunusemre, Meydan, Gaybiefendi ve Cumhuriyet isimli 5 merkez mahallesinde gerçekleştirilmiştir. Yaş aralığı 18- 56 olan, 20 kadın ve 15 erkek olmak üzere toplam 35 Suriyeli sığınmacı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 16 sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış mülakat formu oluşturulmuştur. Araştırmanın bulguları, istatistik tekniklerinin yardımıyla değerlendirilmiştir. Sonuç ve değerlendirme kısmında ise bulguların değerlendirilmesine bağlı olarak konuyla ilgili yorumlar yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, göç teorileri, Arap Baharı, Suriyeli sığınmacı

ABSTRACT
PROBLEMS AND FUTURE EXPECTATIONS OF SYRIANS UNDER
TEMPORARY PROTECTION: A CASE STUDY OF KÜTAHYA

İrem TETİK BAŞTÜRK

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

August, 2021

Advisor: Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ

The aim of this study is examine by analyzing the problems and future expectations of Syrians during the process of having to migrate to Turkey starting in 2011. The study consists of two parts as theory and practice. While the first part includes the conceptual and theoretical framework, the second part consists of fieldwork and findings. The conceptual and theoretical part consists of 3 main sections titled "Migration, Arab Spring Process and Migration from Syria to Turkey". The second part, the field study, consists of interviews with Syrian refugees and interpretation of the findings as a result of these interviews.

The study is an example of qualitative research in the field of migration. The research taken place in 5 central districts of Kütahya, Yenidogan, Yunusemre, Meydan, Gaybiefendi and Cumhuriyet. Interviews taken place with a total of 35 Syrian refugees, 20 women and 15 men, aged 18-56. A semi-structured interview form consisting of 16 questions was created. The findings of the research were evaluated with the help of statistical techniques. In the conclusion and evaluation part, comments on the subject were tried to be made depending on the evaluation of the findings.

Keywords: Migration, theories of migration, the Arab Spring, Syrian refugee

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın hayata geçmesinde, yoluma ışık tutan ve bilgilerini benimle paylaşan, yoğun temposunda bana kıymetli vaktini ayıran, sabırla ilgilenen ve her zaman yanımda olduğunu hissettiren kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ'a teşekkür ediyorum, saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Tez savunmamda görüş ve önerileriyle desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Yılmaz Yıldırım hocama ve Dr. Öğr. Üyesi Bedir Sala hocama teşekkürlerimi sunarım. Üniversite hayatım ve çalışmam boyunca destek ve yardımlarını esirgemeyen Arş. Grv. Songül Alkan hocama ve Arş. Grv. Gözde Aykut hocama teşekkürü borç bilirim.

Hayatımın her anında beni destekleyip, sevgisini ve şefkatini üzerimden eksik etmeyen çok değerli annem Ayşe TETİK, babam Nafiz TETİK ve abim Hasan TETİK'e sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum. Saha kısmında benimle birlikte görüşmelere gelen anneme, kıymetli vaktini bana ayırdığı için ayrıca teşekkür ediyorum.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yanımda olan, çalışmamın her anında desteğini üzerimden eksik etmeyen, tez yazma sürecimde benimle birlikte uykusuz kalıp bana yardımcı olmaya çalışan kıymetli eşim Yasin BAŞTÜRK'e sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmamın saha kısmında, ailelerin tespiti ve görüşmeler aşamasında kıymetli vaktini benim için ayırıp yardımcı olduğu için kuzenim Tahsin Can ARSLAN'a teşekkür ediyorum. Bu süreçte, farklı illerde yaşamamıza rağmen her zaman yanımda olduklarını hissettiğim canım kız kardeşlerim Seyhan DOĞAN, FATMAGÜL KARATAŞ ve İLAYDA AZİK'a teşekkür ediyorum.

İrem TETİK BAŞTÜRK

2021, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1.GÖÇ	5
1.1. GÖÇ NEDENLERİ	6
1.2. GÖÇ TÜRLERİ	9
1.3. GÖÇ TEORİLERİ.....	12
1.4. ULUSLARARASI GÖÇLER	20
2. ARAP BAHARI SÜRECİ	24
2.1. ARAP BAHARININ BAŞLANGIÇ SÜRECİ.....	24
2.2. ARAP BAHARININ ÜLKELERDEKİ BAŞLANGIÇ SÜREÇLERİ.....	26
2.3. ARAP BAHARININ SURİYE’DE BAŞLANGICI.....	30
3. SURİYE’DEN TÜRKİYE’YE GÖÇ	33
3.1. TÜRKİYE’YE YABANCI GÖÇLER.....	33
3.2. SURİYE’DEN TÜRKİYE’YE GÖÇ VE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ	38
3.3. GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ VE TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLER	41
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, ÖNEMİ VE AMACI	45
2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI	46
3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	47
4. ARAŞTIRMADA KULLANILAN TEKNİKLER	47
1. TANIMLAYICI BULGULAR	50
1.1. SOSYO DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER.....	50
2. AMACA YÖNELİK BULGULAR	57
3. YAŞANILAN PROBLEMLER	63
4. GELECEK BEKLENTİLERİ	65
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	70

KAYNAKÇA.....	74
EKLER	76

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyet Bilgileri	50
Tablo 2. Suriyeli Sığınmacıların Yaş Bilgileri	50
Tablo 3. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Bilgileri.....	50
Tablo 4. Suriyeli Sığınmacıların Meslek Bilgileri.....	51
Tablo 5. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Ettiği Zaman Süresi ve Kişi Sayısı .	57
Tablo 6. Suriyeli Sığınmacıların Kütahya'ya Göç Ettiği Zaman Süresi ve Kişi Sayısı	57

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

%: Yüzde

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

akt.: Aktaran

BM: Birleşmiş Milletler

çev.: Çeviren

DAİŞ: Irak ve Şam İslam Devleti

PKK: Kürdistan İşçi Partisi

KCK: Kürdistan Topluluklar Birliği

vb.: Ve benzeri

GİRİŞ

Göç, insanlık tarihinin başlangıcından beri hem nedenleri hem de sonuçları açısından ilgi uyandıran bir konu olmuştur ve yöneticilerinde daima gündeminde yer edinmiştir. Dinamik bir yapısının olması dolayısıyla sosyoloji, antropoloji, tarih, coğrafya gibi pek çok alanın araştırma konusudur. İnsanlar farklı nedenlerden dolayı göç etmektedir. Deprem, kuraklık, sel, heyelan gibi doğal nedenler; ekonomik açıdan bireye yetersiz gelen bölgelerden daha iyi ekonomik şartlara sahip olan bölgelere göç etme isteğine neden olan ekonomik nedenler; savaş, mübadele, terör gibi siyasi nedenler ve hayat standartlarını artırma isteği ile sosyal nedenler insanların mekan ve coğrafya değiştirmelerinde etkili olmuştur.

Küreselleşme ile birlikte günümüz göç hareketliliği artmış ve göç uluslararası bir boyuta taşınmıştır. Küreselleşme hem yasal yollardan hem de yasal olmayan yollardan göç etmeyi kolaylaştırmıştır. Yasal göçler, kaynak ülke ve hedef ülkenin bilgisi dahilinde gerçekleştiği için bir problem teşkil etmezken, yasal olmayan göçler transit ülke ve hedef ülke için güvenlik açısından ciddi problemlere yol açabilir. Göç hem göç alan yer için hem de göç veren birey ya da gruplar için karşılıklı etkileşimi barındıran bir süreçtir. Bireyin göç ettiği yeni ortama adapte olabilmek için belli bir süreç geçirmesi gerekir. Hızlıca uyum sağlanabildiği gibi, bu süreç zor aşılabilir bir durum da olabilir. Kitleler halinde yapılan göçler ise tüm insanlığı etkilediği gibi hem göç eden kitleyi hem de göç ettiği yerdeki halkı psikolojik açıdan da büyük ölçüde etkilemektedir.

Türklerin Anadolu'yu vatan tutmalarından bu yana yaşadığımız coğrafyanın sınır komşularında savaş, iç karışıklıklar hakim olmuştur. Bu süreçte hem Osmanlı Devleti'ne göçler yaşanmış hem de Osmanlı Devleti göç vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından bu yana geçen zamanda da sınır komşularında iç karışıklıklar yaşanmış ve bu durum Türkiye'yi etkilemiştir. Asya ve Avrupa kıtaları arasında önemli bir köprü görevi gören Türkiye, mülteciler ve sığınmacılar için de transit ülke konumundadır. Dolayısıyla Türkiye, göç alan, göç veren ve geçiş yolu olan önemli bir konumda göç hareketlerine sahne olmaktadır. Bunun son zamanlardaki en iyi örneği 2011 yılından günümüze kadar devam eden ve devam etmekte olan Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göçlerdir.

2010 yılında başlayıp günümüzde hala etkileri devam eden Arap Baharı süreci, ilk olarak Tunus'ta başlamış sonrasında Mısır, Cezayir, Libya, Bahreyn ve Suriye gibi pek

çok ülkede etkili olmuştur. Bu adın verilmesinde sürecin daha çok Arap ülkelerinde meydana gelmiş olması etkilidir. Arap Baharı sürecinin yaşanmasının temelinde halklar açısından daha iyi ve daha yeni bir düzenin meydana gelmesi yatmaktadır. Orta Doğu, zengin petrol ve doğalgaz yataklarına sahip olmasıyla jeopolitik açıdan her zaman önemli bir konum olmuştur. Bu zengin petrol ve doğalgaz yataklarına sahip olma isteği de bu bölgede savaş, çatışma, sömürüyü beraberinde getirmiştir. Arap ülkelerinde dışa bağımlılık, eşitsizlikler, değerli maden yataklarının büyük oranda diktatörlerin elinde olması Arap Baharı sürecinin başlamasında etkili olan nedenlerdendir. Arap Baharı ilk olarak Tunus'ta bir üniversite öğrencisinin seyyar satıcılık yaptığı tezgahına zabıtalardan el koymasıyla ertesi gün gencin valilik önünde kendisini yakması sonucu başlamıştır. Bu olaydan sonra gösteriler, protestolar başlamış ve domino etkisiyle ülke dışında da olayların fitilini ateşlemiştir. Halk, ekonomik ve sosyal açıdan devamlı olarak kötüleşen yaşamlarını daha iyi hale getirebilmek için gösteri ve protestolara başlamıştır. Olayların ilerlemesi ve yöneticilerin ülke askerini silahlı şekilde göstericilerle karşı karşıya getirmesi sonucu yaşanan olaylar gösteri ve protesto olmaktan çıkıp, iç savaş haline gelmiştir. Türkiye'nin en uzun kara sınır komşusu olan Suriye'de olaylar iç savaşa dönüşmüş, birçok insan yaşamını yitirmiş ve birçoğu da evlerini, yurtlarını bırakıp göç etmek zorunda kalmıştır.

Suriye'de yaşanan iç savaş, ülkede halkın evlerinin yıkılmasına, can güvenliklerinin yok olmasına, temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelmelerine neden olmuştur. Canlarını güvence altına almak isteyen Suriyeliler önce sınır komşularına daha sonra tüm dünya ülkelerine yasal ve yasal olmayan yollarla göç etmeye başlamıştır. Geçmişten bu yana mazlumun yanında olan Türkiye Suriyelilere açık kapı politikası uygulamış ve 2011 yılından bu yana gerçekleşen göçlerle en çok Suriyeli sığınmacı ağırlayan ülke konumuna gelmiştir. Suriye ile sınırına, yasal olmayan yollarla Türkiye'ye girişi önlemek için duvar inşa etmiştir.

Türkiye ilk olarak Suriyeli sığınmacılar için kamplar oluşturmuştur. Bu kamplarda ilk amaç temel ihtiyaçlarını karşılamaktır. Suriyelilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ek olarak sosyo-kültürel ihtiyaçları için de kamplarda olanaklar sağlanmıştır. Başlangıçta misafir olarak adlandırılan Suriyeliler daha sonra kalma sürecinin uzamasıyla birlikte statü konusunda da tartışmalara yol açmıştır. İlk göç hareketleri başladığında yaşanan göçün bu kadar uzun sürmeyeceği düşünülmüş, kamp ve barınma merkezlerinde ihtiyaçlar karşılanmaya çalışılmış ama bugün gelinen noktada

3 milyonu aşkın Suriyelinin Türkiye'ye gelmesiyle kamp ve barınaklar yetersiz kalmış, Suriyeliler şehir merkezlerinde yaşamaya başlamışlardır. Suriye'den Türkiye'ye göç dalgasının bir anda milyonları bulması yaşanan süreçte Suriyelilerin kayıt altına alınamaması ve sürecin yasal bir şekilde yürütülememesine neden olmuştur. Kayıt altına alınan Suriyeliler, sağlık, eğitim, maddi yardım konusunda avantajlara sahip olurken, kayıt altına alınmayan Suriyeliler avantajlardan yararlanamamaktadır.

Suriye'de yaşanan iç savaşın ne zaman son bulacağı bilinemediği için Suriyeliler aileleriyle birlikte Türkiye'nin çeşitli illerinde kendilerine yaşam oluşturmaya çalışmaktadır. Bu durumdan sadece Suriyeliler değil aynı zamanda farklı kültüre, kimliğe sahip olan Suriyeliler ile karşılaşan Türk halkı da etkilenmektedir. Suriyelilerin hem göç sürecinde hem de yerleştikleri illerde farklı problemler yaşanmaktadır. Bu süreçte uyum, kabul gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Yeni bir çevreye uyum, yerel halkın onları kabul etmesi yaşanan olumsuz sürecin en iyi şekilde atlatılması için başta gelen önemli faktörlerdendir. Ayrıca Suriyelilerin ekonomik durumlarının kötü olması da Türkiye'de yaşayacakları sosyal hayatı olumsuz etkilemektedir.

Türkiye'nin Ege bölgesinde yer alan Kütahya ilinde kayıtlı Suriyeli sayısı 1991'dir. Bu çalışma, Suriyelilerin göç esnasında ve sonrasında Kütahya'da yaşadığı problemleri saptamak (barınma, beslenme, eğitim, sağlık vb.) ve gelecekteki beklentilerini ele alması konusunda, Kütahya'da Suriyelilerin yaşadığı problemlere ışık tutmak, çözümünü kolaylaştırmak, gelecek adına daha iyi tespitler ve önerilerde bulunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Üç temel bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünü kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturmaktadır. Göç kavramı üzerine odaklanarak göç ile ilgili tanımlar, göçün nedenleri, göç türleri ve temel göç kuramları açıklanmıştır. Arap baharının başlangıcı ve ülkelerdeki başlangıç süreçleri detaylı şekilde ele alınmış ve tezin önemli bir kaynağı olan Suriye'de başlangıcına değinilmiştir. Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç dalgası ve Suriyeliler hakkında tartışılan statü konusu bu bölümün son ana başlığı altında açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde araştırmanın metodolojisi açıklanmıştır. Araştırmanın konusu, önemi, amacı, kapsamı, sınırlılıkları, evreni, örnekleme ve araştırmada kullanılan teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölüm saha çalışmasını kapsamaktadır. Saha çalışmasından elde edilen bulgular tanımlayıcı bulgular, amaca yönelik bulgular, yaşanan problemler ve gelecek beklentileri olmak üzere dört ana kategoriye ayrılarak yorumlanmıştır. Suriyelilerin sosyo-demografik özellikleri tanımlayıcı bulgular altında yorumlanmıştır. Suriyeli sığınmacıların olumlu ve olumsuz tüm verileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Veri analizi ile elde edilen sonuçların genel bir değerlendirmesi yapılarak sonuç ve değerlendirme kısmı yazılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ARKA PLAN

1.GÖÇ

Göç, insanlık var olduğundan beri var olan ve var olmaya devam edecek olan bir bölgeden herhangi başka bir bölgeye yerleşme hareketidir. Göç hareketi çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleşmekle birlikte daha iyi yaşama güdüsü veya zorunlu yer değiştirme gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir. İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana göçler hep devam etmiştir ve edecektir. Gönüllü veya zorunlu olarak ikiye ayrılan bu göçlerde amaç, daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak veya terör, kan davası, savaş gibi nedenlerle daha güvenli yer arayışıdır.

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski olduğu için göç kavramına yaklaşımlar da oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Göç tanımlarına bakacak olursak; insanların, sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir (Adıgüzel, 2016: 3). İnsanlar ortada herhangi bir neden olmadan göç etme eğiliminde değildirler. Göçle gelen bir değişim mevcuttur. Hem göç eden tarafı hem de göç edilen tarafı etkileyen bir süreç söz konusudur ve toplumların devamı ve hareketliliği için göç gereklidir. Göçün olmadığı bir toplumda cansızlaşma ve ölüm başlar (Ortaylı, 2006: 19). Ballyn'e göre göç bireyin doğduğu yerden başka bir yere geçici veya kalıcı bir şekilde yerleşip yaşamaya başlaması sürecidir (Develi, 2017: 1344). Marshall'a göre (2005: 685); az veya çok sayıda bireylerin veya grupların siyasal veya sembolik sınırların ötesine geçip, yerleştikleri yerde kalıcı olarak yaşamalarıdır.

Göç, hem göç alan yer için hem de göç eden birey veya gruplar için karşılıklı etkileşimi içinde barındıran bir süreçtir. Göç eden kişinin gittiği yerde uyum süreci ve göç ettiği yerdeki bireylerle etkileşim süreci, belirli bir yaşam deneyimini gerektirmektedir. Direkt uyum sağlanabildiği gibi bu süreç zor aşılabilir bir durum da olabilmektedir. Göç eden bireyin veya grubun belli bir birikmişliğe sahipliği (eğitim seviyesi, giyim tarzı vb.) göç sürecini zorlayan negatif bir süreç olmakla birlikte, pozitif bir durum olarak karşılıklı alışverişi desteklemektedir.

Göç süreci sadece göç alan ve göç veren ülkeleri ve bireyleri değil aslında tüm insanlığı etkileyen bir süreçtir. Özellikle kitleler halinde yapılan ve zorunlu göç sonucu yer değiştirmek, süreci psikolojik olarak da etkilemektedir.

Göç kavramı içinde pek çok farklı kavram barındırmaktadır. Adıgüzel'e göre (2016; 5-7) bu özetle şöyle açıklanmaktadır;

- Kaynak ülke; Düzenli ya da düzensiz yapılan göç hareketlerinde, göçmenin ilk çıktığı ülkesidir.

- Hedef ülke; Düzenli ya da düzensiz yapılan göç hareketlerinde, göçmenin varmak istediği hedef konumundaki ülkedir.

- Transit (Geçiş) ülkesi; Kaynak ülkeden çıkıp hedef ülkeye giderken veya tam tersi bir durumda herhangi bir yolculukta kişinin içinden geçtiği ve bir süre boyunca orada bulunduğu ülkedir.

- Göçmen; Göçmen terimi hakkında evrensel olarak kabul edilen tam bir tanım bulunmamakla birlikte, genellikle bireyin göç etme kararını kendi özgür iradesiyle ve kişisel rahatlık sebebiyle aldığı tüm göç durumlarını kapsar. Bu terimin altında ekonomik ve sosyal durumları iyi hale getirmek yatmaktadır. Birleşmiş Milletler ise göçmeni; göçün sebebi, gönüllü veya zorunlu olması, göçün yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin kendi ülkesi dışında yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden kişi olarak açıklamaktadır.

- Mülteci; Cenevre Sözleşmesine göre; siyasi düşünceler, üye olduğu toplumsal grup, dini, tabiiyeti ve ırkından dolayı kötü muamele göreceği düşüncesinden korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da yaşadığı bu korku sebebiyle kendi isteğiyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu nedenler sonucunda yaşadığı ülkesi dışında yaşamak isteyen ve tekrar kendi ülkesine dönmek istemeyen kişidir.

- Şartlı mülteci; Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen mültecilerin içinde bulunduğu durumları yaşayan kişilerdir. Şartlı mültecilerin üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmasına izin verilmektedir.

- Sığınmacı; İlgili yasal belgeler hazırlanıp mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişilerdir. Eğer kendilerine, herhangi bir sebepten dolayı ülkede mülteci olarak yaşama izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz durumda bulunan yabancılar gibi sınır dışı edilebilirler.

1.1. GÖÇ NEDENLERİ

Ülke içi veya uluslararası bir hareketliliğe göç adını verebilmemiz için orada kalıcı yerleşim olması gereklidir. Tatil, ziyaret, tedavi gibi süreçlerle yer değiştirme

eylemi göç sürecini kapsamaz. Göç etmek için bireyin belirli bir nedeni olması gerekmektedir. Birey daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak isteyip gönüllü göç etmiş olabilirken ülkesindeki iç karışıklık ve savaş ortamından kaçmak için zorunlu göç etmiş olabilir.

Ravenstein göç hareketine uzun mesafeli ve kısa mesafeli açıdan yaklaşmış ve daha çok kısa mesafeli göçlerin yaşandığını, uzun mesafeli göçlerin ise sanayileşmiş merkezlerde gerçekleştiğini ifade etmiştir (Ravenstein, 1885'ten akt. Sargın, 2018: 16).

Yaşanılan döneme göre göç hareketliliği birtakım sebeplere bağlı olarak gerçekleşir. Bu sebepler günümüzde (Sargın, 2018: 16):

- Az gelişmiş ülkelerdeki kamu hizmet anlayışının yetersizliği ve yönetimin zayıf olması,
- Ekonomik faktörler ve gelir düzensizliği,
- Demografik etkenler,
- Daha önce göç eden kişinin aile bireylerini veya yakınlarını (akraba, arkadaş vs.) yanına çekme isteği
- Savaşlar ve doğal afetler gibi nedenlere dayandırılabilir.

Ülke içi veya uluslararası göçü etkileyen temel iki faktör; itme ve çekme faktörleri olarak iki ana kategoriye ayrılabilir. İtme faktörü kaynak noktası ile ilgiliyken çekme faktörü hedef noktası ile ilgilidir. İtme faktörleri, daha çok kaynak noktasındaki kötü yaşam koşullarından kaynaklanmaktadır. Bunlara örnek olarak; işsizlik, kıtlık, savaş şartları, terör, düşük ücretler, siyasi baskılar verilebilir. Çekme faktörlerine ise en başta yaşam koşullarının daha iyileşmesini kapsamakla birlikte, kariyer olanakları, sağlık ve eğitim imkanlarının gelişmesi, can güvenliğinin sağlanması ve yüksek ücretler örnek verilebilir (Adıgüzel, 2016: 18).

Düşük ücretler, ülke içinde vergilerin yüksekliği, ekonomik dengesizlik, ekonomik krizler, istihdam sıkıntısı, yoksulluk gibi nedenler bireysel veya kitlesel uluslararası göçe neden olabilir (Şahin, 2016: 16). Ekonomik nedenlere bağlı olarak doğum oranlarındaki artış ve genç nüfusa istihdam sağlayamaması da göçe neden olan sebepler arasındadır.

Siyasal nedenlere baktığımızda ise daha çok uluslararası göçlere neden olmuştur. Başta terör olaylarının yaşanmasıyla, ülke içindeki iç savaş veya çatışmalarla huzursuzluk yaşanması göçlere neden olabilmektedir. Suriye'de yaşanan savaş ve iç karışıklık

sonucunda bireyler ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Ülkemizde de 1980 yıllarında Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan terör olaylarından sonra yoğun bir şekilde ülke içi göç yaşanmaya başlamıştır.

Kırdan kente göç, kırın iticiliği ve kentin çekiciliğinden kaynaklanmaktadır. Makineleşme ile kırdaki insan gücünün yerini makinelere bırakmasıyla kırdan kent göç başlamıştır. Ayrıca kentteki iş gücü eksikliği, daha iyi yaşam koşullarına sahip olma (eğitim, sağlık, altyapı vb.), sosyal statü, kültürel fırsatlar da kenti çekici hale getiren başlıca nedenler arasındadır. Ayrıca kentli olma duygusu da kırdan kente göçü tetikleyen nedenler arasındadır.

Birey ve toplumların doğal afet, iklim şartları ve doğa olayları sonucu göç etmeleri durumunu doğal nedenler açıklamaktadır. Kuraklık, kıtlık ve doğal afetler göçe neden olan faktörler arasında karşımıza çıkmaktadır. Depremler, volkanik patlamalar, insanların yaptığı zararlı eylemler sonucu doğanın tahrip edilmesi ve ekolojik dengenin bozulması gibi faktörlerde göçe neden olan doğal nedenler arasında gösterilmektedir. Bunlara ilaveten; fabrika atıkları sonucu bölgede yaşanan kimyasal kirlilik, erozyon, suların çekilmesi ve su ihtiyacının giderilemeyecek seviyeye gelmesi, iklimlerin değişmesi ve buna bağlı olarak gıda üretimindeki eksiklik yine göçe neden olan doğal nedenler arasındadır. Çevrenin zarar görmesi ve yaşamaya elverişliliğini kaybetmesi her ne kadar göçe neden olsa da bazı insanlar yaşadıkları bölgeyi terk etmemekte ısrarcıdır. Örneğin; Bangladeş'te deniz seviyesinin yükselmesi ile bölgenin yaklaşık %61'lik kısmı yok olmuştur fakat insanlar ülkelerini terk etmek yerine ülke içinde farklı bir bölgeye yerleşmişlerdir (Çetiner, 2020: 33).

Göçün nedenleri arasında sayılabilecek bir diğer etken ise bilim ve teknolojidir. Bilim ve teknolojide yaşanan gelişmelerde gelişmiş ülkelere göçü hızlandırmış ve gelişmiş ülkeleri veya bölgeyi çekici kılmıştır.

Küreselleşme süreci göç ile paralel ilerleyen bir süreçtir. Küreselleşme ve göç üzerinde durulmasının en önemli noktası, küreselleşmenin insanların göç etme olanaklarını artırmasıdır. Farklı göç türlerinin ortaya çıkması ve bölgesel hareketliliğin daha yoğun bir şekilde yaşanması ulus-devletlerin sınırları korumaya yönelik politikalarını zorlaştırmış ve göç eden yabancıların sınırlar içindeki kalış süreçlerinin izlenmesinde zorlanmalar yaşanmaya başlanmıştır. Küreselleşme sürecinin başlamasıyla yaşanan göç hareketliliğinde “göç alan” ve “göç veren” terimlerinin artık yetersiz kalması

ile “ulusaşırı alanlar” gibi yeni terimlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Şahin, 2016: 27). Küreselleşme ile birlikte hızlı bilgi akışı göçün dünya çapında gerçekleşmesini kolaylaştıran bir diğer etkidir.

Göçün nedenlerini tek bir etkene bağlı olarak açıklamak mümkün değildir. İçinde farklı problemler barındıran çok yönlü bir süreçtir. Problemlerin kaynağının tespiti yapılması göç türlerinin kategorileşmesine zemin hazırlamıştır.

1.2. GÖÇ TÜRLERİ

Bireyler gönüllü veya zorunlu bir şekilde doğup büyüdüğü mekanlardan ayrılmakta, ülkesi sınırları içinde veya farklı bir ülke sınırlarında hayatlarını devam ettirme kararı almış olabilirler. Göç ile birlikte birey sadece mekan değiştirmez aynı zamanda buldukları sosyal çevresinin bütün ilişkilerini de bırakırlar ve göç ettikleri mekanda yeniden kurarlar. Bunun altında yatan neden ise sadece fiziksel olarak yer değiştirme hareketi olmayıp aynı zamanda insanların belli bir yaşam tecrübesini birikimini de yanlarında götürmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda bakacak olursak göç türlerini tek bir bağlamda açıklamak yetersiz kalacaktır.

Göç olgusuna genel bağlamda bakıldığında gerçekleşme şekline, mesafesine ve nedenine göre üç ana başlık altında açıklayabiliriz;

- Gerçekleşme şekline göre; düzenli göç ve düzensiz göç
- Mesafesine göre; iç göç ve dış göç
- Oluşum şekline göre; gönüllü göç ve zorunlu göç

Düzenli göç birey veya kitlelerin kendi ülkesi dışındaki başka bir ülkeye yasal yollarla giriş ve çıkışı anlatan süreçtir. Bu süreç belgelerle kayıt altına alınmaktadır. Yasal süreç işlendiği için ülkede tehdit oluşturacak bir etmen bulunmamaktadır.

Düzenli göç kısa süreli izinlerle ülkeye göçü kapsadığı gibi (evlilik, eğitim vb.), daha sonra yerleşmeye ve o ülkede kalmaya karar verilmesi sonucunda uzun göçe dönüşmüş süreci de kapsamaktadır. Evlilik amacıyla göç etmiş fakat sonrasında boşanmış ve orada yaşamaya devam etmeye karar vermiş olsa da bu göç düzenli göçe örnektir veya eğitim amacıyla yurt dışına gitmiş sonrasında iş bulup oraya yerleşmiş ve hayatını orada devam ettirme süreci de düzenli göçe örnek verilebilir (Öğütçü, 2018: 26).

Düzensiz göç ise yasa dışı bir süreci ifade etmektedir. Düzensiz göçün genel bir tanımı yapılamamakla birlikte ülke sınırlarına yasa dışı girişi ve çıkışı anlatan bir süreçtir.

Yasa dışı olmasından dolayı giriş ve çıkışlar kayıt altına alınamaz. Yasa dışı yollarla olan süreci tanımladığı için ülkeye ayrıca tehdit oluşturmaktadır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne göre düzensiz göç; hedef ülkeler için ülkelerine yasa dışı yollarla gelen veya yasal süreç içinde bulunmayan kişileri anlatırken, kaynak ülkeler için ülkesini terk ederken gerekli yasal sürece uyup yerine getirilmesi gereken prosedürleri yerine getirmeyen kişileri kapsar. Transit ülkeler içinse kaynak ülkelerden hedef ülkeye geçiş aşamasında yine yasa dışı yolları kullanarak bu ülkeyi bir geçiş aşaması olarak görüp ülke sınırına girip çıkan kişilerin sürecini kapsar.

İç göç ülke sınırları içerisinde bir yerden başka bir yere gitmeyi kapsayan durumdur. Bu durum kırdan kente, kentten kıra, kırdan kıra ya da kentten kente olabilir. Ayrıca mevsimlik çalışan işçiler içinde bir yerden başka bir yere göç de iç göç olarak tanımlanabilir. Bu hareketlilik ülkenin nüfusunda değişikliğe yol açmaz. Genelde kırdan kente hareketlilik gerçekleşir. Bunun nedeni olarak kentteki çekiciliği görebiliriz. Ayrıca iç göçlerde, sosyo-kültürel şartları daha iyi hale getirme, daha iyi sağlık koşulları ve eğitim, istihdam durumu, lüks yaşam isteği de etkilidir. İç göçler bireyin veya kitlenin isteğine göre, geçici veya daimi olabilir. İç göçler sonucunda göç edilen bölgede kültürde de değişimler veya çatışmalar yaşanmaktadır. Bir bireyin kırdan kente göçü sonucunda o bölgeye uyum sağlaması elbette zor olacaktır. Özellikle yalnızlaşma üzerinde durulan süreçte hemşeri dernekleri göç eden bireylerin bölgeye uyum sağlamasını kolaylaştıran yardımcı fonksiyonlardandır.

Ülkemizde iç göçlere örnek olarak 1980'lerde başlayan ve günümüzde de kısmen devam eden doğudan batıya göçü örnek verebiliriz. Terör kaynaklı olarak özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde köylerin boşaltılmasıyla insanların güvenlik isteğinden doğan yoğun bir şekilde göç başlamıştır. Sonucunun iyi veya kötü olmasıyla tartışılan bu süreçte insanların güvenlik kaygısı özellikle o bölgelerin boşaltılmasıyla batıya göçü yoğunlaştırmıştır.

Dış göç ise bir ülkeden başka bir ülkeye çalışmak veya oraya yerleşmek amacıyla yapılan göçü ele almaktadır. Yine iç göç gibi bireyin isteğine göre kalıcı veya daimi olabilir.

Dış göçler tarihte ilk defa 4. yüzyılda Hunların Karadeniz'in kuzeyine ve bu bölgeden kaçan Germen uluslarının bugünkü Arap devletlerinin yaşadığı topraklara yerleşmesiyle zincirleme bir şekilde göçe neden olan Kavimler göçü ile başlamıştır. 16.

Yüzyıldan sonra ise Amerika kıtasının keşfiyle dış göçler kıtalar arası bir boyuta ulaşmıştır. Dış göçlere en güncel örneği 2010 yılından itibaren Suriye’de iç karışıklarla başlayan ve sonucunda bölgede yaşayan halkın kendi isteği dışında göç etmek zorunda kalması verilebilir (Çakı, 2018: 17).

Göçler ayrıca oluşum şekline göre gönüllü veya zorunlu olarak ikiye ayrılabilir. Gönüllü göçler isminden anlaşılacağı gibi kişinin kendi rızası ile yaşadıkları bölgeyi terk etmeleridir. Gönüllü göçlerin altında yatan nedenler; daha iyi yaşam şartları, ekonomik durumun iyileştirilmesi, sosyo-kültürel bakımdan daha fazla imkanlara sahip olma isteği, yeni yerler görme isteği olarak açıklanabilir. Adıgüzel’e göre (2016: 20); gönüllü göçlerin en açık örneği ekonomik göçler ve beyin göçleridir.

Zorunlu göçler ise bireyin kendi isteği dışında yaşadığı bölgeyi terk etmek zorunda kalmasıdır. Bunun altında yatan nedenlerin başında savaş, terör, kıtlık gibi insan yaşamını tehdit eden durumlar söylenebilir. Adıgüzel’e göre (2016: 19) ölüm tehlikesi, işkence görme veya cezalandırılma korkusu, kişilerin hürriyetlerinin çeşitli nedenlerden dolayı kısıtlanması ve resmi otoriteler tarafından kişilere uygulanan baskı sonucunda zorunlu göçler yaşanmaktadır.

Bir göçün zorunlu olması aynı zamanda ekonomik olup olmaması ile de ilgili olabilmektedir. Ülkelerinde iç savaş sebebiyle daha güvenli başka bir bölgeye kaçmak zorunda kalan kişiler hayatlarını devam ettirebilmek için zorunlu göç etmek durumunda kalmışlardır. Ekonomik göçler, “misafir işçilik”, “gurbetçilik” biçiminde geçici olabildiği gibi gittikleri bölgede ömür boyu yaşamaya karar vermeleriyle birlikte gelecek kuşakları da içine alacak şekilde kalıcı da olabilmektedir (Adıgüzel, 2016: 21).

Göçleri düzenli göç ve düzensiz göç, iç göç ve dış göç, gönüllü ve zorunlu göç olarak kategorilere ayırmamız mümkündür. Düzenli göç ve düzensiz göç genel olarak yasal ve yasal olmayan süreci kapsamaktadır. Düzenli göçte yasal bir süreç işlerken, düzensiz göçler ülkeye yasa dışı yollarla girmeyi kapsamaktadır. Yasa dışı yollarla ülkeye yapılan göçler ülke içindeki düzeni ve huzuru tehdit edebilir. Ülkede içinde gerçekleşen göç iç göç, ülke dışına yapılan göç dış göç olarak adlandırılmaktadır. İç göçte kırdan kente göçün payı büyüktür. Dış göçte ise gelişmiş ülkelere doğru yapılan göçleri örnek verebiliriz. Gönüllü göç bireyin kendi isteğiyle göç etmesiyle, zorunlu göç bir mecburiyet gerektirir. Suriye’den ülkemize 2011 yılında başlayıp günümüze kadar

uzanan göç dalgası zorunlu göçlere örnek verilebilir. Suriyeliler ülkelerinde yaşanan iç savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalmışlardır.

Göçün nedenleri ve göç türlerine bakıldığı zaman iki kategoride de aynı problem kaynağı yoktur. Farklı problemlerin oluşu göç türlerinin farklılaşmasına neden olmuştur. Farklı problemlerin, göçün kaynağını belirlemede etkili olması birbirinden farklı göç teorilerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

1.3. GÖÇ TEORİLERİ

Göç kavramını ve sürecini tek bir kuram ile açıklamak mümkün değildir. Göçün nedenleri ve sonuçları, göç sürecinin kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Göçün sosyal bilimlerin konusu olmasıyla birlikte farklı göç teorileri ortaya atılmıştır. Bakıldığında göç olgusunu her teori farklı bir bakış açısıyla ele almaktadır.

Demografi, antropoloji, ekonomi, tarih, coğrafya gibi birçok bilim dalının çalışma alanı olan göç, sosyoloji biliminin de ilgi alanına girmiştir. Bakıldığında nüfus tüm toplumu etkileyen bir olgudur. Bir bölgedeki nüfusun artması ve azalması da direkt olarak göç ile ilgili bir durumdur (Adıgüzel; 2016: 9). Literatüre baktığımızda göç çalışmaları sanayi devriminin sonucu ile ortaya çıkan kentleşme olgusuyla kırdan kente göçlerin incelenmeye başlaması ile ortaya çıkmıştır. Bu anlamda bakıldığında sanayi devrimi göç olgusu için bir dönüm noktası olmuştur (Adıgüzel; 2016: 11).

Göç kuramlarını; temel kuramlar, ekonomik temelli kuramlar ve sosyo-kültürel kuramlar olarak üç ana başlık altında incelemek mümkündür. Bu çalışmada temel göç kuramlarına değinilecektir;

- Ravenstein Göç Kanunları

Göçün kesin kanunlarının olmadığını belirtenlerin aksine Ravenstein, göç olgusuna ait evrensel kanunların olduğunu göstermek için çalışmalarına başlamıştır (Çakı, 2018: 21). Ravenstein'in çalışması göç olgusunun genel geçer kanunlarını içermektedir. Ravenstein'in yapmış olduğu bu çalışma 1871 – 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı istatistiklerine dayanır ve elde ettiği veriler neticesinde yedi göç kanunu belirlemiştir. Bu çalışma ayrıca kendisinden sonraki göç kuramları ve modelleri oluşturmak için öncülük etmiştir. Çünkü Ravenstein'in 1885 yılında yayımlanan bu çalışması göç ile ilgili ilk çalışma olma niteliğini taşımaktadır (Öğütçü, 2018: 37).

Ravenstein, 1885 ve 1889 yıllarında yayımladığı The Laws of Migration (Göç Kanunları) adını taşıyan iki makalesinde yedi maddelik bir göç kanunu önermiştir. Ravenstein'in göç kanunu maddeleri şu şekildedir (Çağlayan, 2006: 69):

1. Göç ve Mesafe: Göçmenlerin büyük çoğunluğuna bakıldığında sadece kısa mesafeli bir yere göç ederler ve bu kısa mesafeli göç, gittikleri bölgede göç dalgaları yaratan bir etkiye sahiptir. Göç dalgaları yaratan bu hareketlilik büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru olmaktadır.

Büyük merkezlere doğru yapılan göçün boyutlarını oluşturan, bu gelişmiş sanayi kentlerindeki yerli nüfusun yoğun oluşudur. Bir diğer deyişle anlatmak gerekirse, Ravenstein göç edilen merkezlerde iş imkanlarının fazla oluşunun o kentte yaşayan nüfusun oranının, göçün boyutunu belirlediğini anlatmak istemiştir (Adıgüzel, 2016: 23).

2. Göç ve Basamakları: Sanayileşme ve ticaretin gelişmesiyle birlikte kentte hızlı bir ekonomik büyüme meydana gelmiştir ve kentin çevresindeki kişileri hızla kente çekmeye başlamıştır. Bu çekme ile kentin çevresindeki kırsal alanlarda azalma yani bir seyrelme meydana gelmiştir. Kentin çevresinde meydana gelen bu seyrelme ise uzak bölgelerden gelen göçmenlerin oraya yerleşmesi ile doldurulmaktadır. Uzak bölgelerden gelen göçmenlerin ise yaşadıkları bölgede sebep oldukları seyrelme o bölgeye daha yakın bölgelerden gelen göçmenlerle doldurulacaktır. Böylece her basamakta kentin çekici yönlerini ve avantajlarını anlayıp kente yakınlaşacak ve bu algılandıkça göç tüm dünyada yaygın şekilde hissedilecektir.

Ravenstein'in göç basamaklarında anlatmak istediği şey ise basamaklı bir şekilde boşalan ve seyrelen yerlerin yakın bölgelerdeki göçmenler ile doldurulmasıdır.

3. Yayılma ve Emme Süreci: Ravenstein'e göre yayılma ve emme süreci ortak amaç taşıyan iki süreçtir ve birbirinden bağımsız olamazlar. Bireyler sadece göç etmek için göç etmezler. Göç etmenin mutlaka bir amacı vardır ve yayılma ve emme süreci de ortak bir amaca ulaşmayı hedefler. Burada en önemli amaç göç edenler için kentteki ticaret ve ekonomiden pay almaktır. Bunun neticesinde ise daha iyi yaşama isteği ve arzusu yatmaktadır ve bu istek yayılma hızını desteklemektedir.

4. Göç Zincirleri: Ravenstein göç alan yerlerin aynı zamanda göç veren yerler de olduğunu belirtmiş ve böylece göç zincirleme olarak devam etmektedir. Her bir göç dalgası kendisinden sonra gelecek göç dalgasını tetiklemektedir ve süreç böylece hep devam etmektedir. Yani Ravenstein için göç zincirlemedir ve bir kez başladığında ardı ardına devam eden bir süreçtir.

5. Doğrudan Göç: Ravenstein ilk dört kanununda basamaklı ve zincirleme göçten bahsederken beşinci kanununda uzun mesafeli ve basamaksız bir göçü anlatmaktadır. Ravenstein'e göre uzun mesafeli göçlerde göç ticaretin ve sanayinin yoğun olarak geliştiği kentlere doğrudur.

6. Kır Kent Yerleşimcileri Farkı: Bu kanuna göre kırsalda yaşayan kişiler kentte yerleşik olarak yaşayanlara göre daha çok göç etme eğilimindedirler. Kente yapılan göçler sonucunda kentte yaşayan yerleşikler bu göçten etkilenmemesine rağmen, kırsal kesimden kırsal kesime yapılan göçler kırsal kesimde yaşayanları etkileyerek tekrardan bir göçe neden olmaktadır.

7. Kadın Erkek Farkı: Son kanununda Ravenstein kadınların erkeklere oranla daha fazla göç etme eğiliminde olduklarını ve kadınların iç göçler ve kısa mesafeli göçlere; erkeklerin ise uzun mesafeli ve yurt dışı göçlerine daha fazla katıldıklarını belirtmiştir.

Ravenstein'in kanunlarından da anlaşılacağı gibi daha çok ekonomik temelli açıklamalar yapmıştır. Fakat günümüz göç olgusuna baktığımızda Ravenstein'in ekonomik temelli açıklamaları göç olgusunu açıklamada yetersiz kalmaktadır. Dönemin İngiltere şartlarına her ne kadar uyum gösterse de günümüz için sadece göç olgusunu açıklamada bir temel olarak kabul edilmektedir (Çağlayan: 2006: 72).

- Everett Lee Göç Kuramı

Everett Lee 1966 yılında "İtme-Çekme Kuramı" olarak ifade edilen formül ve içeriği oluşturmuştur. Lee'nin itme-çekme kuramına bakacak olursak; Lee göçmeden daha çok göçe odaklanmış fakat bu süreçte göçmenin de ihmal edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Lee'ye göre kişinin hem yaşadığı yerde hem de gideceği yerde çekici ve itici faktörler bulunmaktadır (Adıgüzel: 2016: 25). Genel anlamda bir kişinin bulunduğu yeri terk etmesine sebep olan nedenler itici faktör, kişinin gitmek istediği yerin cazibesi ise çekici faktör olarak adlandırılmaktadır. Bu anlamda kişinin kaynak noktası itici faktörler, kişinin gitmek istediği hedef nokta ise çekici faktörle ilgilidir.

Bu bağlamda Lee, kuramını dayandırdığı itme ve çekme faktörlerinin temelini oluşturan kuramına dayanak oluşturacak dört temel faktör belirlemiştir:

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
3. İşe karışan engeller,

4. Bireysel faktörler (Çağlayan, 2006: 72).

Birey için yaşanılan bölgede itme ve çekme faktörlerine neden olan birbiriyle bağlantılı veya bağlantısız birçok neden var olabilir. Kuramın temel yapısında da var olduğu gibi bu faktörler kişisel ve görelidir.

Bu kurama göre hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde, itici ve çekici faktörler vardır ve bu faktörler kendi içinde bir bütünlük oluşturmaktadır. Olumlu faktörler göç için çekmeyi temsil ederken, olumsuz faktörler ise itmeyi karşılamaktadır. Bu iki faktör bir arada düşünülmelidir (Vesek, 2020: 13).

Lee için kuramın önemli bir başka boyutu ise göçün belirleyenleridir. Lee göçün belirleyenlerini iki farklı boyutta ele almıştır. İlk olarak mikro faktörlerden bahseder ve bunlar kişisel faktörlerdir. İkinci olarak ise makro faktörlerden bahseder ve bu faktörler kişisel olmayan faktörlerdir. Bir bölgedeki yerleşikler kendileri için olumlu veya olumsuz faktörleri çok iyi değerlendirip itme-çekme faktörlerinin hesabını çok iyi bilmektedirler (Çağlayan, 2006: 74).

Lee'nin kuramı sadece itme-çekme üzerine kurulmuş gözükse de arkasında çeşitli faktörlere de bağlıdır. Göçü açıklamak için sadece tek bir etmen üzerinden açıklama yapmak yeterli olmaz. Çünkü göç çok boyutlu bir olgudur.

- Petersen'in Göç Tipleri

William Petersen'in göç tipleri “eğer her insan aynıysa neden bazıları göç ediyor, bazıları göç etmiyor?” sorusu üzerinden şekillenmiştir. Bu sorusu ile Petersen aslında her insanın aynı olmadığını ve göçün normal bir şey olmadığını vurgulamak istemiştir. Petersen de itme-çekme faktörü üzerinde duran bir diğer göç kuramcısıdır. Aslında Petersen'in üzerinde durduğu itme-çekme faktörlerinin altında yatan nedenlerdir. Petersen burada tarihsel döngünün göç için öneminden bahsetmiştir ve bir bölgede göç eden itici faktörler tarihin başka bir döneminde çekici faktörler haline gelebileceğini savunur. Göç içerisinde ekonominin yadsınamaz gerçekliğini belirten Petersen, alt-üst-orta gelir grubundan ekonomik göçün nasıl ve ne şekilde etkilendiğini ve göçün bu sınıflarda ne anlama geldiğinin anlaşılması gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü göç her bir sınıf için farklı anlam taşıyacaktır (Çağlayan, 2006: 75).

Petersen bu bağlamda sınıfsal farklılıklar ve bireysel farklılıkları düşünerek dört göç tipi oluşturmuştur (Adıgüzel, 2016: 26-27):

1. İlkel (primitive) göçler: Petersen'e göre bu göçler kuraklık veya kötü hava şartları gibi çevrenin fiziksel koşullarından kaynaklanan yani doğal çevrenin itme faktörüyle oluşan göçlerdir. Göçebe toplulukların dönemlik göçlerini de bu kategori içine alan Petersen, burada bahsedilen ilkelliğin doğrudan insanlığın ilkel dönemleri ile ilişkilendirilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

2. Zoraki ve yönlendirilen göçler: Petersen bu göç tipinde sosyal durumun yarattığı baskıyı ayırt edici bir özellik olarak kullanmaktadır. Bu ayırt edicilik bağlamında göç eden potansiyelin göç edip edememeyi tercih edebilme durumunu elinde barındırması yönlendirilen göç olarak adlandırılmaktadır. Ancak göç edip etmemeyi göç eden seçemiyorsa bu zoraki göç olarak adlandırılır.

3. Serbest (free) göç: Serbest göçün bahsedilen iki göç grubundan ayırt edici özelliği tanımlayan varlığının olmamasıdır. Yani göç tamamen göç eden kişinin inisiyatifindedir. Doğal çevreden gelen herhangi bir zorlayıcı durum ve itici güç bulunmamaktadır. Bir başka ülkeye çalışmaya giden işçiler bu göç tipine örnek olarak verilebilir.

4. Kitlesele (mass) göç: Petersen'e göre serbest göçlerin sonucu kitlesele göçleri oluşturur. Başka bir yere göç eden kişi göç ettiği yerdeki olumlu faktörleri geldiği diğer yerdeki kişilere anlatarak onlarında göç etmesini sağlayarak zincirleme bir göç dalgası başlatır. İlk göç eden kişi diğerlerini cesaretlendirir ve böylece kitlesele göç hareketi başlamış olur.

- Kesişen Fırsatlar Kuramı

Sosyolojide göç ile ilgili bir diğer kuram ise kesişen fırsatlar kuramıdır. 1940 yılında kuramdan ilk bahseden kişi Stouffer'dır. Stouffer'a göre belirli bir mesafeye gidenlerin sayısı oradaki fırsatların sayısı ile doğru orantılıdır ve göç edilecek yerdeki fırsatların oranı arttıkça göç eden sayısı da bu orana bağlı olarak artmaktadır.

Çağlayan'a göre (2006: 77) göç olgusunda en önemli noktalar, göç edilecek mesafe, göç edilecek yerdeki imkanlar ve bu imkanların miktarıdır. Stouffer'a göre bu üç ana nitelik içinden mesafe hepsinin başında gelmektedir. Göç çalışmaları yaparken itmeden ziyade çekme üzerine durulmalıdır ve göç edilecek yerle çekim arasındaki mesafe dikkate alınarak incelemeler ve buna bağlı olarak analizler yapılmalıdır.

Kesişen fırsatlar kuramının uluslararası göç açısından en önemli katkısı, göç mesafesi ile bağlantılı olarak göç etme sürecinde yaşanabilecek muhtemel sorunların göz önünde bulundurulabilmesidir. Eğer göç edilecek mesafe artarsa ulus-devletlerin sınırları

ve buna bağlı olarak g yollarındaki engel ve zorluklarda artar. Çünkü, geçilecek her sınır, hem bir kontrol kapısını hem de bir denetleme mekanizmasını beraber getirmektedir (Adıgüzel, 2020: 33).

Bu kurama göre g üzerinde çekme faktörlerinden bahsetmek daha doğru olacaktır. Çekme faktörlerinden bahsederken mesafeyi en belirleyici unsur olarak görmek doğru g analizleri yapmayı beraberinde getirecektir. Yine mesafeden bahsederken kısa mesafeli göçlerin birey için daha kolay bir Şekilde gerçekleştiğini söyleyen Stouffer'a göre kısa mesafeli g, göç eden kiŐiyi cesaretlendirir ve bunun sonucunda g olumlu olarak gerçekleşmektedir.

- Merkez-evre (Dünya Sistemi) Kuramı

Bağımlılık Okulu ya da Dünya Sistemleri Teorisi olarak da adlandırılmaktadır. Immanuel Wallerstein, Samir Amin, Andre Gunder Frank gibi düŐünürler tarafından ortaya atılmıştır. Kurama göre dünya merkez ve evre olarak ikiye ayrılmıŐtır ve ikisinin de devamı için aralarında bir bağımlılık vardır. Merkez ve evre arasındaki bu bağımlılığı oluşturan Şey ise ekonomidir.

Bağımlılık Okulu düŐünürleri tarafından geliŐtirilen bu kurama göre gn yönü çevreden merkeze doğrudur. Çevreyi gelişmemiş veya az gelişmiş ülkeler oluştururken, merkezi gelişmiş kapitalist Batılı lkeler oluşturur. Kapitalist lkeler evre ülkelerden ucuz iş gücü ve hammadde kaynağı sağlarken aynı zamanda çevrenin ekonomisini de kendine bağımlı hale getirmektedir (Adıgüzel, 2016: 30).

Merkez-evre kuramı, temellerini Marksist politik ekonomikten alır ve dünya ekonomisindeki eŐit olmayan ekonomik ve siyasal güç dağılımına vurgu yapar. Bu kuram zenginlerin daha zengin olmasını, yoksul ülkelerin kaynaklarının sömürülmesinin devamlılığını sağlar (Güllüpınar, 2012: 67). nceki yıllarda iŐgal ve kolonileŐme olarak adlandırılan Batılı sömürü düzeni, günümüzde modernleşme, demokratikleşme, küreselleşme gibi farklı kavramlarla yapılan açıklamalarla devam ettirilmektedir.

Merkez-evre kuramında gelişmiş ülkeler aslında gelişmemiş veya az gelmiş ülkelerin ucuz iş gücüne ihtiyaç duymaktadırlar. Ağır Şartlarda çalıŐmayı gerektiren bu işlerde çalışmak için de bazı nitelikleri taŐıyor olmak gerekmektedir (iyi yetiŐmiŐ, hünerli vb). evre ülkelerden merkez ülkelere gelen bu işçiler daha düşük ücretle çalıŐtırılıp üretim maliyetleri minimum seviyede tutulmak istenmektedir. Kısaca bu bağlamda kuram, kapitalist iş gücünün hareketlerine dikkat çeker.

Uluslararası ve yerel düzeyde, merkez-çevre kuramcıları, modernleşme kuramcılarının savunduğu “Denge Kuramı”na şiddetle karşı çıkmışlardır. Onlara göre, dengenin yerini dengesizlik, ikili kuramın yerini tekçi görüş alır. Bölgesel ve ülke düzeyinde dengesizliği arttıran gelişmiş merkezlerden az gelişmiş çevrelere sermayenin akışıdır. Göç olgusu da bu açıdan ele alınmaktadır. Bu akımın önde gelen temsilcilerine göre; göç olgusu göç veren ülkeyi, insan gücü ve emek açısından devamlı olarak fakirleştirir ve kaynaklarını hızlı bir şekilde tüketir (Adıgüzel, 2016: 30).

Sonuç olarak merkez-çevre kuramı/dünya sistemleri kuramı göç olgusuna Marx’ın temel olarak kapitalist örgütlenme biçimine yapmış olduğu eleştirilerden yola çıkarak uluslararası göç olgusunun üzerine değerlendirmeler yapmaktadır. Yaşanan bu süreçte kapitalist sistem ülkelerin çıkarları lehine olurken sömürü temelli ve insan canına önem vermeyen bir sistem olduğunu söylemek mümkündür (Bulut, 2019: 27).

- Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı politik, ekonomik ve uluslararası ilişkiler bağlamında ele almaktadır. Bu kuram ile iki veya daha fazla ülkenin göçmen değişimiyle bir göç zinciri kurabileceği açıklanmaktadır (Çakı, 2018: 23). Göç sistemleri kuramına göre göç hareketi, göçü öncüleyen bir ilişkiler temeline dayanmaktadır. Genel olarak göç alan ve göç veren iki ülke arasında önce bir ilişki bulunmaktadır (Bulut, 2018: 28). Bu kuramın temel dayanağı, göç olgusunun hem gönderen hem de kabul eden yerdeki sosyal, kültürel, ekonomik ve kurumsal koşulları yani göç sürecinin işlediği tüm alanı değiştirip yeniden yapılandırdığıdır (Vesek, 2020: 23).

Göç olgusu, uluslararası ilişkiler bağlamında, ekonomik ve politik temellere dayanan bir kuram olarak açıklanmaktadır. Göç sistemleri kuramına göre iki veya daha fazla ülkenin karşılıklı olarak göçmen değişimiyle oluşan bir göç zinciri ve bir göç sisteminin oluşumu söz konusudur. Bu ilişki ve ilişkiler bütünü Meksika-Amerika Birleşik Devletleri gibi yakın iki ülke arasında yaşanan göç ve göçmen ilişkisi olduğu gibi, Batı Afrika-Fransa arasındaki uzak iki coğrafya arasında gerçekleşen göç ve göçmen ilişkisi de oluşturabilir (Güllüpnar, 2012: 76). Göç sisteminde ülkeleri belirleyen yakınlık veya uzaklık değil, önemli olan husus birbirleriyle ilişki içinde buldukları siyasal ve ekonomik ilişkilerdir.

Göç sistemleri kuramı göçü; birey ve ailelerin göç sürecindeki üstlendikleri rolü devletlerarası ilişkiler ile açıklamaya çalışır. Dolayısıyla göç sistemleri kuramına göre

göç olgusu, göç alan ve göç veren iki ülke arasındaki göçten önce yaşanan makro ve mikro düzeydeki ilişkiler bütününe dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre göçten önce yaşanan tarihsel, sosyal birikim göç alan ülkenin göç alma olasılığını yükseltmektedir (Vesek, 2020: 24).

Son olarak Faist'e göre göç sistemleri kuramının üç ana niteliğinden bahsetmek mümkündür (Adıgüzel, 2016: 32):

1. Göç sistemleri kuramına göre gerçekleşen hareketlilik bir defa değildir aksine başladığında bir sürece dönüşerek sürekli meydana gelir. Bu kuram daha çok göç sistemleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Göçün içinde eğer bir parçada değişim gerçekleşirse, bütün sistemler bu değişimden etkilenir.

2. Göç sistemleri kuramları insanların aksine ülkeler arası bağlar ve bağlantıların oluşumu üzerine kurulmuştur. Bu bağlar genelde göç akıntıları meydana gelmeden oluşmuştur. Uluslararası göçteki yüksek geri dönüş oranları ile anayurt tekrardan göç alan ülke konumuna gelebilmektedir.

3. Son olarak sistemin kuramcıları toplumsal ağ kuramını güçlü bir şekilde uygulamışlardır. Göç sürecine katılan bireyler, ulus devletler arasında engelleri aşmak için kendilerince stratejiler oluştururlar. Bu engelleri aşmada ulus aşırı toplumlar en önemli faktördür.

Faist'in görüşlerine bakacak olursak kuramında ileri sürdüğü görüşler ağ kuramına zemin hazırlamaktadır. Faist'in göç sistemleri kuramı, dünya sistemleri kuramı ve ağ sistemleri kuramı arasında bir geçiş kuramıdır. Dünya sistemleri kuramını incelediğimizde daha çok makro bir yaklaşım görürken; göç sistemleri kuramında ise temel araştırma nesnesini göçmenlik durumu yaparak mikro yaklaşımı ön plana çıkardığını görmekteyiz.

- İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

1990'lı yıllarda "ağ" kavramı sosyolojide göç olgusunu açıklayan kavramlardan biri olarak kullanılmaya başlanmıştır (Güllüoğınar, 2012: 72). Bu kuramın temelini uluslararası işgücü göçünde etkili bir faktör olarak görülen göçmenler arasındaki ilişkiler ağı oluşturmaktadır (Özcan, 202). İlişkiler ağı kavramı, uluslararası göçü hızlandıran ve yaygınlaştıran bir süreci ifade eder. Kuram, göç edilen bölgede göç eden kişinin öncülük yaparak göçü devam ettirmesini ifade etmektedir. Yani öncü göçmenler göç edilen bölge ile ayrıldıkları bölge arasında bir bağ oluşturur. Ayrıldıkları bölgede bu göç sürecine

katılmak isteyen yeni göçmenler bu bağdan yararlanarak göç sürecinde oluşabilecek olumsuz durumları bağ sayesinde daha kolay aşabilirler. Büyük çapta kurulan bu ağ daha sonra beraberinde büyük göçler de getirebilir ve kendini üretmeye devam eder (Adıgüzel, 2016: 31).

İlişkiler ağı göçmenlerin geldikleri ülke, yeni yerleştikleri ülke, eski göçmen, yeni göçmen ve yerleşik halk arasında ortak geçmiş ve köken, hemşerilik ve dostluk gibi kişilerarası bağlantılara referans olan bir kavramdır (İnce, 2019: 2601). Yurt dışı ve yurt içi fark etmeksizin sosyal ağ, göçü etkileyen önemli faktörler arasındadır. Göç sürecini olumlu yönde etkilerken aynı zamanda göçmenlerin, öncü göçmenler sayesinde göçe ve göç ettikleri bölgeye daha hızlı uyum sağlamalarına yardımcı olur. Böylece hareketlilik hızlanır ve yaygınlaşır. Göçmenlerin problemlerinin çözülmesinde ve yardım sağlanmasında önemli bir mekanizmadır. Türkiye’de örnek verecek olursak hemşerilik ve akrabalık belirleyici unsurlardandır.

Göçmen ağları kuramının olumlu bir yönü de ekonomik anlamda gerçekleşmektedir. Yasal yollarla gitmeyen bir göçmen giderken ve gittiği ülkede yasal yollarla gidenlere oranla daha çok ekonomik anlamda harcama yapmaktadır. Fakat ilişkiler ağı kuramına göre bu ağ sayesinde akrabalarından veya tanıdıklarından alacakları yardım ile ekonomik olarak daha az harcama yapmaktadırlar (Çağlayan, 2006: 73).

Sosyal ağlar, göç sürecindeki engelleri azaltması, göç maliyetlerini düşürmesi, göç sonucunda uyumun daha rahat gerçekleşmesi, kolay çevre edinebilme ve çevreyi benimseme gibi avantajları ile önemli göç kuramları arasında yer edinmiştir (Vesek, 2020: 71).

Göç etmenin farklı nedenleri, göç kuramlarının oluşmasında etkilidir. Küreselleşme, 21. yüzyıl dünyasında göç etmeyi kolaylaştırmış ve uluslararası göç kavramı yaygın halde kullanılmaya başlamıştır.

1.4. ULUSLARARASI GÖÇLER

İnsanların çeşitli sebeplerle, yaşadıkları ülkeden farklı ülkeye kalıcı veya geçici olarak geçiş yapmaları şeklinde tanımlanan uluslararası göçün tarihi çok eskilere dayanmakla birlikte günümüzde yaşanan çatışma ve savaşlar ile birlikte tekrar popüler konulardan biri haline gelmiştir (Dursun, 2019: 11). Uluslararası göçün meydana gelebilmesi için en az bir kaynak ülke bir de hedef ülke olması gerekmektedir. Kaynak

ülkeden hedef ülkeye geçiş aşamasında içinden geçilen ve belli bir süre boyunca kalınan ülkeler ise transit ülke olarak adlandırılmaktadır.

Uluslararası göçleri beş alt başlık halinde inceleyebiliriz (Dursun, 2019: 12);

- Basit (İlkel) Göç: Bu göçler daha çok kıtlık, kuraklık, kötü hava şartları gibi doğal çevre ve fiziksel zorluklardan kaynaklanıp, topluluklar halinde veya bireysel olarak yapılan göçlerdir.

- Cebri (Zoraki) Göç: Doğa olayları, savaşlar, çevresel faktörler veya siyasi sebeplerle insanların yaşadıkları yerlerde artık barınamayacağı duruma geldiği ve yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda bırakılıp buna mecbur edilmeleri sonucu oluşan göçlerdir. 2011 yılında başlayıp günümüzde hala devam eden Suriye'den ülkemize yaşanan göçler buna örnek verilebilir.

- Kitle Göçü: Ülkelerin etnik köken ya da dinsel yakınlıkları göz önünde bulundurularak yapılan göçlerdir. 1989 yılında Bulgaristan'da yaşayan Türk asıllı kişilerin Türkiye'ye göçleri bu göç türüne örnek oluşturmaktadır.

- İşgücü Göçü: Uluslararası işgücü göçünü oluşturan nedenler arasında insanların daha iyi iş bulma isteği, daha iyi yaşam standartlarına sahip olma isteği ile bir ülkeden diğer ülkeye çalışmak amacıyla gerçekleştirdikleri göçlerdir. 1960'lı yıllardan sonra ülkemizden Batı Avrupa ülkelerine bu amaç ile göçler yaşanmıştır.

Türkiye ile Almanya arasında 1961 yılının ilk işçi göçü anlaşması önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihten sonra Türkiye, Batı Avrupalı devletler ile anlaşmalar imzalamış ve Avrupa'daki işgücü açığını kapatan önemli bir kaynak ülke haline gelmiştir (Adıgüzel, 2016: 65).

- Beyin Göçü: Bu göç türü genelde bireysel olmakla birlikte, yurt içi veya dışında alanlarına uzmanlaşmış bireylerin daha iyi çalışma koşulları, ücret politikası, daha iyi bir konum, daha iyi bir statüye sahip olma amacıyla yapılan göçlerdir.

Bahsedildiği gibi uluslararası göçün farklı nedenleri vardır. Ekonomik temelli göçlere baktığımızda en başta daha iyi yaşam standartlarına sahip olmak ve alım gücünün yükselmesi gelmektedir. Verilen ücretlerin düşüklüğüne karşı vergi oranlarının yüksek olması, ekonomik istikrarsızlık ve insanların bu konuda gelecek kaygısı yaşaması, kötü çalışma koşulları, işsizlik, gelişmiş ülkelere göre düşük refah düzeyi, ekonomik krizler, yoksulluk gibi pek çok neden insanların bireysel veya kitlesel göçler şeklinde ekonomik temelli göç etmesinin nedenlerini oluşturmaktadır. Uluslararası göçün siyasal ve sosyal

nedenlerine baktığımızda hor görülme, aşağılanma, dışlanma, şiddet, iktidar tarafından baskı, siyasi istikrarsızlıklar, terör gibi nedenler bireylerin farklı ülkelere göç etmesine neden olduğu görülmektedir. Bireyler bir ülkede kendilerinin can güvenliğini tehdit altında ve özgür hissetmiyorsa bu göçün nedeni olabilir (Şahin, 2016: 16-17).

Göçün diğer nedenleri arasında ise kentleşme, küreselleşme ve teknolojinin hızla yayılması ile ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeylerinin belirginleşmesi gibi faktörler bulunmaktadır. Bu bağlamda Batı ve Batı toplumlarına atfedilen önem artmıştır.

Uluslararası göç, modern dünyada toplumsal dönüşümü sağlayan bir güç haline gelmiştir. Göç, sebep veya sonuç anlamında kültürel değişimlere yol açan bir olgudur. Bu anlamda kültürel değişimlerin hem nedeni hem de sonucu olarak görebiliriz. Göçler toplumsal değişimlerin en güçlü ögesi olmakla birlikte, farklı fiziksel yapıya, dine, kültüre, ve dile sahip toplulukları karşı karşıya getirmiş ve bu toplulukların bir arada yaşamalarına bunun sonucu olarak da etkileşim içinde olmalarına neden olmuştur. Yaşanan uluslararası göçlerin etkileri ile yeni ırklar, yeni kültürler, yeni yönetim ve yaşam biçimleri ortaya çıkmış ve küreselleşme ile birlikte bu ortaya çıkan yeni tarzlar bazı bölgeler hariç tüm dünya için aynı geçerlilikte gerçekleşmiştir (Adıgüzel, 2016: 11).

Karakaş'a göre (2015: 49): "On altıncı yüzyıldan itibaren meydana gelen gelişmeler, Batı lehinde yeni imkanları üretmesiyle birlikte Batı, Batı-dışı toplumlarla olan ilişkilerini yeniden tanımlamıştır. Yeniden inşa edilen ilişkiler, modernliğin hedeflerine uygun olarak düzenlenmiştir. Batı ile Batı-dışı toplumlar arasındaki ilişkilerin bu karakteri, II. Dünya Savaşı sonuna kadar devam etmiştir. Bu dönemden itibaren şekillenmeye başlayan yeni dünya düzeni, Batı modernliğinin belli alanlarda değişiklikler yaşamasının önünü açmıştır. 1960'lı yıllara gelindiğinde modernliğin yaşadığı sıkıntılar ve sorunların aşılması söylemiyle, modern-ötesiliği ifade eden eleştirel yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamış ve yirmi birinci yüzyıla bu yaklaşımların ileri sürdüğü iddiaların oluşturduğu tartışmalarla girilmiştir. Yeni yaklaşımlar, 1980'lerde hem toplumsal yaşamda hem de toplumlararası ilişkilerde somut karşılıklar bulmuştur."

Küreselleşmenin dünya çapında büyük bir etkiye sahip olması ile birlikte, göç de ekonomiden sosyolojiye, tarihten siyaset bilimine kadar uzanan bir çalışma alanı olmuştur.

Adıgüzel'e göre (2016: 9): "Dünya göç rakamlarına baktığımızda küresel göç hareketliliğinin bütün ülkeleri, toplumları ve bireyleri etkileyecek boyutlara ulaştığını

anlayabiliriz. Modern iletişim ve ulaşım araçları ile birlikte küreselleşme; ulus, ulus devlet, milliyetçilik, kimlik ve aidiyet kavramlarının anlamlarını da değiştirerek, yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir. Küreselleşme ve uluslararası göçler ile birlikte insanlar ve toplumlar çok hızlı bir biçimde hareket etme ve birden fazla yerde yaşayabilme kabiliyeti kazanmıştır. Bu kişi ve topluluklar, birden fazla toprağı ‘kendi vatani’, birden çok insan topluluğunu ‘kendi ulusu’, birden çok ülkeyi ‘kendi devleti’ olarak kabul edebilmektedir.”

Küreselleşme ile birlikte bilhassa iletişim ve teknolojik aletlerin gelişiminde büyük bir değişim meydana gelmiştir. Teknolojide meydana gelen bu değişim ile uzak mesafelerde bulunan insanlar arasındaki iletişim kolaylaşmış ve hızlanmış, insanlar ve olaylar arasındaki bilgi akışı hızlanmış, ulaşım taşımacılık gibi faaliyetler ucuzlanmış ve hızlanmış, yaşanan tüm bu gelişmeler zaman ve mekanı yakınlaştırmıştır (Şahin, 2016: 25). Yaşanan bu gelişmeler, merkez ve çevre ülkeler arasındaki ekonomik dengelerin de değişmesine neden olmuş, ekonomik dengesizlikleri belirginleştirmiş ve dünya düzeninin değişmesine neden olmuştur.

Alışmış oldukları ortamdaki farklı bir ortama geçen bireyler, yaşayabilecekleri problemleri en aza indirmeyi hedeflemektedirler. Bireyler geldikleri ortamdaki kendi değerlerini sosyo-kültürel yapılarını getirebildiği gibi, içine girilen yeni ortamın da değer ve sosyo-kültürel yapılarından etkilenirler. Fakat yerli halka karşı kendi değerlerini savunma beraberinde çatışmanın ve olumsuzlukların yaşanmasına zemin hazırlayacaktır (Çerçi, 2017: 38).

İnsan doğası gereği iletişim için bir dile sahiptir. Kendisini ait hissettiği dili, kimliği vardır. Göçle birlikte gidilen ortamda sorun yaşanan bir diğer konuda aidiyet meselesidir. Kimlik konusunda aşağılama, hor görme gibi ırkçı yaklaşımların çok olduğu dünya düzeninde bireylerin bu konuda dışlandığı aşıkardır. Dil ise iletişim kurmanın temel amacı olmakla gidilen yerde yine bir başka sorunu teşkil etmektedir.

Yukarıda anlatılanlarda belirtildiği gibi göç ile ilgili farklı kuramlar vardır. Göç etmeyi tek bir nedene bağlamak doğru değildir. Günlük hayatımızın içine aldığı; meslek, eğitim, giyinme gibi tüm sosyal yaşantımız göç sürecinden etkilenmektedir. Nitekim göçlerin daha çok kırsaldan kentlere ve gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelere gelişmiş ülkelere yaşandığını söylemek mümkündür.

Bir sonraki bölümde Suriye'den Türkiye'ye 3 milyonu aşkın Suriyeli sığınmacının göç sürecini başlatan Arap Baharı sürecinden bahsedilecektir.

2. ARAP BAHARI SÜRECİ

2.1. ARAP BAHARININ BAŞLANGIÇ SÜRECİ

“Arap Baharı” olarak adlandırılan gelişmeler 2010 yılından başlayıp günümüzde de etkileri devam eden bir süreçtir. Bu süreç ilk olarak Tunus'ta başlamış sonrasında Mısır, Cezayir, Libya, Bahreyn ve Suriye gibi pek çok ülkeye yayılmıştır. Olayların genellikle Arap ülkelerinde meydana gelmesiyle ve yaşananlar sonucunda yeni bir düzenin oluşturulmak istenmesi ve yeni bir döneme girilecek düşüncesi bu adın verilmesinde etkili olmuştur. Arap baharı sürecinin özünü daha iyi ve daha yeni bir düzenin meydana gelmesi oluşturmaktadır.

Ortadoğu olarak adlandırılan bölge zengin petrol ve doğalgaz yataklarına sahip olması nedeniyle jeopolitik konumunun önemini hiç kaybetmemiştir. Bunun sonucunda da bu bölgeler de genellikle zengin yataklara sahip olunmak istenmesiyle savaşlar, çatışmalar, sömürüler eksik olmamıştır. Tarihsel sürece bakıldığında bu ülkelerin genelde sömürüye maruz kaldığı bilinmekle birlikte, küreselleşmeye ayak uydurmaları da demokratikleşme konusunda geriden gelmelerinin bir sonucu olarak olumsuz şekilde ilerlemektedir.

Arap ülkelerinde yaşanan dışa bağımlılık, kendilerinin yeni bir şeyler üretememesi, halk arasında eşitsizliklerin yaşanması, değerli maden yataklarının diktatörlerin büyük ölçüde zengin kaynağı olması bu süreci alevlendiren nedenler olarak değerlendirilmektedir.

Ortadoğu'da tarihin seyrini değiştiren olaylar zinciri ilk olarak 17 Aralık 2010'da Tunuslu üniversite mezunu genç seyyar satıcı Muhammed Bouazizi'nin tezgahına zabıtalara el koyması neticesinde ertesi gün valilik binası önünde kendini yakmasıyla başlamıştır. Kısa sürede domino etkisiyle Ortadoğu'nun Kuzey Afrika kısmına sıçramıştır. Her bölgede farklı bir biçimde kendini göstermiştir. Bazı yerlerde gösteriler, protestolar bazı yerlerde iç karışıklıklar, savaşa kadar gitmiştir. Yaşanılan süreç her ülkede farklı bir gelişim göstermiştir. Suriye'de örneğini gördüğümüz gibi yaşanan iç savaşlar sonucunda pek çok insan yaşamını yitirmiş ve evlerinden, yurtlarından olmuşlardır.

Arap Baharının yaşandığı bölge göz önüne alındığında ülkeler ve etnik gruplar bir takım ortak özelliklere sahiptir (Deniz, 2013: 98-69);

- Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yüzyıllar boyunca huzurlu ve güvende yaşamışlardır fakat Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra uzun süre sömürü altına girmişlerdir. Bakıldığında bağımsızlıklarını günümüze çok yakın süreçlerde elde etmişlerdir.

- Bu bölgede yer alan ülkelerin çoğu devletlerin kendi isteğiyle oluşturdukları rejimler ile yönetilmektedir. Bu da ülkede adil bir yönetim anlayışını ortadan kaldırmaktadır ve böylece ülkede güç savaşları yaşanmaya başlamıştır.

- Uzun süre sömürü altında kaldıkları için ortak milliyet duygusuna sahip değillerdir.

- Zengin petrol ve doğal gaz yataklarına sahip olmaları gelir dağılımlarında adaletsizliğe neden olmuştur ve bazı kesimler ekonomik açıdan büyük sıkıntı içindedirler.

- Basın, ekonomi, sağlık, eğitim, adalet, basın-medya, bilişim, kadın hakları, insan kaçakçılığı, uyuşturucu gibi sosyo-ekonomik problemler ülkelerde fazlaca görülmektedir.

Ülkelerde yaşanan benzer durumlar Arap Baharı sürecini destekleyen nedenler arasında olup çoğu ülke ve bölgede ortak bir temel olarak kabul edilmiştir.

Bu ülkelerde küçük bir seçkin grup neredeyse ülkenin tüm gelirine sahip olurken, çok geniş kitlelerin yoksulluğa tabi tutulması ülkelerdeki bu sürecin yaşanmasını desteklemiştir. Bu ülkeler arasında resmi verilere bakıldığında en iyi durumda olan Libya'da işsizlik %20-30 dolaylarında olması genç kesim arasında yönetime karşı bir başkaldırı nedenini oluşturmaktadır. Özellikle bu ülkelerdeki halkın tamamına yakınının Müslüman olması ve yönetimin hem ABD hem de Batılı ülkeler ile işbirliği yapması, en son Filistin ve Irak'ta yaşanan olaylarla birlikte halkın yönetime karşı kını ve nefretini artırmıştır (Arı, 2017: 469).

Arap Baharı süreci Orta Doğu'da kendisini etkili bir şekilde göstermiştir. Başlangıçta sürecin, savaşa kadar gideceği düşünülme bile şu an bakıldığında milyonlarca insanın ölümüne, şehirlerin yok olmasına, insanların yerlerinden yurtlarından edilmesine neden olmuştur. İlk olarak Tunus'ta başlayan Arap baharı pek çok Orta Doğu ülkesinde kendisini hissettirmiştir. Göç eden insanların yaşam mücadelesi vermesi de başta sınır ülkeler olmak üzere tüm dünyada kendisini göstermiştir.

2.2. ARAP BAHARININ ÜLKELERDEKİ BAŞLANGIÇ SÜREÇLERİ

- Tunus

Tunus, Kuzey Afrika'da Mağrip Bölgesi'nin en küçük kıyı ülkesidir. Doğu ve Kuzey'de Akdeniz, Güneydoğu'da Libya ve Batıda Cezayir ile sınırdır. Tunus Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bağlantıyı kolaylaştıran bir ülkedir. Sicilya Boğazı ile Avrupa'dan ayrılır ve Avrupa ile arasında 140 km bulunur. Tunus nüfusunun neredeyse tamamı Müslüman olan Araplardır. Ülkede %3 oranında Müslüman Berberiler yaşamaktadır. Resmi dili Arapçadır. Arapça haricinde Fransızca da ülke genelinde Arapça kadar bilinip konuşulmaktadır. Resmi din İslam'dır. Halkın %99.3'ü Müslümandır, kalan kısmı ise Yahudiler ve Hristiyanlar oluşturmaktadır (Yavuz, 2012: 10).

Arap Baharının ilk durağı olan Tunus'ta Muhammed Buaizizi isimli üniversite mezunu genç, seyyar satıcılık yaparak ailesini geçindirmeye çalışırken, ruhsatsız olduğu gerekçesiyle tezgahına el konulmak istenmiş ve Buaizizi bu duruma direniş göstermiştir. Yaşamış olduğu şiddet ve uğradığı hakaretlere dayanamamış ertesi gün kendisini ateşe vermiştir. İki hafta yaşam mücadelesi verdikten sonra hayatını kaybetmiştir. Bu süreçte olay duyulmuş ve Buaizizi için meydanlarda gösteriler başlamıştır. Bu sürecin geçmişten getirdiği bazı olaylar da fitilin iyice ateşlenmesine neden olmuştur. Ülkede görülen işsizlik, yolsuzluk, düşünce özgürlüğünün kısıtlanması, enflasyonun artması ve kötü yaşam koşullarına sahip olunması bu süreci başlatan nedenler arasındadır. Gelişen teknoloji ile sosyal medyada hemen paylaşılan süreç dünya çapında da yankılar uyandırmıştır. Özellikle Arap ülkelerinde büyük yankı uyandırmış ve önüne geçilemeyen bir süreç böylelikle başlamıştır (Sargın, 2018: 44).

23 yıldır iktidarda olan Tunus Devlet Başkanı Zeynelabidin Bin Ali yaşanan olaylar nedeniyle 2011 yılında Suudi Arabistan'a kaçmıştır. Fransız sömürsüne karşı direniş gösteren Bin Ali ayrıca bir süre resmi istihbarat servisinde de görev yapmıştır. Bin Ali yönetimi sırasında, insan hakları koruyucuları, basın yayın mensupları ve muhalefet sürekli gözetleme, takip ve eziyete maruz kalıp hapsediliyorlardı. İnternet kullanımında devlet kontrolü ve polis merkezlerinde siyasi ve psikolojik işkence normal bir durum olarak görülmekte ve bu dönemin özelliklerini yansıtmaktaydı (Yavuz, 2012: 12). Arap Baharı öncesinde yaşanan süreçte rejimin kendi taraflarını koruması fakat rejime karşı olduğu düşünülen kişilerin haklardan mahrum bırakılması bu süreçte yaşanan olumsuz gelişmelerdendir.

Arap Baharına kadarki son 10 yıl içerisinde sosyo-ekonomik durum iyice kötüleşmiş ve bu da halkın rejime karşı tepki göstermesine neden olmuştur. Bu durumun sorumlusu halk için rejimdir. Parasız eğitim, eğitim düzeyini yükseltmiş fakat sonucunda işsizlik sayısı artmış bu da gençler arasında sorun teşkil etmeye başlamıştır. Bölgesel refah farkları artmış ve ülkedeki önemli gelirler Bin Ali ve çevresinin (karısı, karısının kardeşi vb.) elinde tekelleşmiştir (Yavuz, 2012: 14-15).

Başlangıçta Bin Ali'yi iktidardan indirmek olmasa da Buaizizi'yi desteklemek amacıyla bazı bölgelerde gösteriler başlamıştır. İşsizliği, refah düzeyini eleştirmek amacıyla başlayan gösteriler zamanla Bin Ali rejimine karşı protesto şekline dönüşmüştür. Gösteriler sonucunda Bin Ali Suudi Arabistan'a kaçmıştır. Başbakanlık görevini yapan Muhammed Gannuşi yönetimi devralmıştır.

Halk ülkede ekonomik anlamda bir ilerleme göremeyince gösteriler yeniden alevlenmeye başlamıştır. Gannuşi, hükümet karşıtı yapılan gösterilere dayanamayıp görevinden istifa etmiştir. Yerine Bin Ali döneminde görev almış devlet adamı gelmiştir. Halk ara ara refah düzeyi ve yaşam standartlarının iyileşmesi için sokaklarda gösterilere devam etmiştir. En son 2016'da Nahda'nın üç bakanla temsil edildiği yeni hükümet güvenoyu alarak göreve başlamıştır.

Tunus'ta yaşanan bu devrim, Arap Dünyası için hem bir kıvılcım başlatmış hem de yapılan seçimler sonucunda başarılı olmasıyla diğer Arap ülkelerine örnek teşkil etmesi beklenmiştir. Tunus'ta Libya ve Suriye'de yaşanan büyük kayıplar olmamıştır. Tunus başarısının sonucunda Dünya'ya ve Arap Dünyası'na sürecin başarılabilirliğinin mesajını vermiştir (Yavuz, 2012: 29). Arap Baharı sürecini yaşayan ülkeler arasında Tunus, devrimin gerçek bir değişim getirdiği tek ve örnek bir ülke konumundadır. Bu süreci dört hafta gibi kısa bir sürede gerçekleştirmiştir. Ölümlerin yaşandığı bu süreçte Libya ve Suriye gibi büyük kayıplar yaşanmamıştır.

- Mısır

Dünya tarihinde köklü medeniyetlerden biri olarak sayılabilecek Mısır sahip olduğu üçlü kimlik (Afrika, Arap ve Akdeniz) nedeni ile hep sorun yaşamış ve tutarlı bir dengeye sahip olamamış, istikrarsız şekilde uyguladığı dış politikalarla uluslararası arenada kendisini tehlikeye atmıştır (Aktaş, 2020: 78). 86 milyon nüfusa sahip olan Mısır, kişi başına düşen 3000 dolar milli geliri ile son derece eşitsiz gelir dağılımına sahiptir ve halkın tamamına yakını yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Yolsuzluğun gelenek

haline geldiği Mısır'da ekonomik geri kalmışlık hat safhadadır. Muhalefete sürekli bir baskının uygulanması ve halkın haklarından mahrum bırakılması Tunus'taki gelişmeler Mısır'da da olayları tetiklemiştir (Arı, 2017: 479).

Hüsnü Mübarek'in iktidarı 30 yıllık bir süreci kapsamaktadır fakat siyasal liberalleşme açısından önemli adımların atılmadığı bir dönemdir. Önceki dönemlere kıyasla büyük savaşların olduğu ve çalkantıların olmadığı bir dönemdir ama bu dönemde bireysel özgürlükler konusunda çokta bir ilerleme kaydedilememiştir (Yavuz, 2012: 41). Mübarek'in halka karşı genel tavrı, ailesinin yolsuzluk iddialarına karışması ile büyük bir servete sahip olması, Tunus'ta başlayan gösteriler ve isyanlar Mısırlı gençlere ışık olmuş ve Mısır halkı sokaklara inmeye başlamıştır (Sargın, 2018: 45). Geline bu süreçte Hüsnü Mübarek halkın tepkisine karşılık veremeyerek görevinden istifa etmek zorunda kalmıştır.

Yaşanan gelişmelerin ardından Haziran 2012'de seçimle ilk defa başa gelen lider Muhammed Mursi olmuştur. Yaklaşık bir yıl kadar görevde bulunan Mursi, döneminde yaşanan gelişmeleri yetersiz bulan Mısır ordusu tarafından darbe vurulmuştur. Mısır'ın demokratikleşme sürecinde darbenin yaşanması dönemde bir kara leke oluşturmuştur. Cumhurbaşkanlığına, darbe sonrasında darbeci Abdülfettah Sisi oyların çoğunu alarak oturmuştur.

- Libya

Libya, Akdeniz kıyısında, batısında Tunus ve Cezayir, güneyinde Nijer ve Çad, doğusunda Mısır, güneydoğusunda Sudan ile komşu olan Kuzey Afrika ülkesidir. Libya büyük bir yüzölçümüne sahip olmasına rağmen, ülkenin büyük ölçüde çöllerle kaplı olmasından dolayı nüfusun büyük bir çoğunluğu kıyılarda yaşamaktadır. Nüfusun çoğunluğu üç büyük şehir olan Bingazi, Trablus ve el Bayda'da yaşamaktadır. Nüfusun %92'sini Arapların oluşturduğu Libya'da Arapların neredeyse tamamı Müslümandır (Yavuz, 2012: 84-85).

Başlangıçta iktidarı ele geçiren Muammer Kaddafi, uygulamaya çalışmış olduğu politikalara bakıldığında aslında halkın refah düzeyini yükseltmek için çabalamıştır; petrol gelirlerinden okullar, evler, hastaneler yaptırmıştır. Eğitim seviyesinde, sağlık hizmetlerinde olumlu gelişmeler yine Kaddafi döneminde yaşanmıştır. Başarılı girişimlerine rağmen Kaddafi, petrolden elde edilen gelirlerin tümünü kendisi ve yakın çevresi üzerine alarak baskıcı rejime dönüşmüştür. Kendisine ve devlete yönelen her türlü

muhalefete işkence, baskı uygulayarak yok etme politikasına gitmiştir (Yavuz, 2012: 85-86). Yönetime ilk geçtiği yıllarda halka sağlamış olduğu imkanlarla halkın güvenini kazanmış fakat sonrasında gücü tamamen kendisine kullanması nedeniyle halkın ona karşı ayaklanmasına neden olmuştur. Tunus ve Mısır'da devam eden Arap Baharı Libya'yı da kısa süre içerisinde etkisi altına almıştır.

Libya'da da halkın istediği aynı Tunus ve Mısır'daki gibi demokratik ve halkın yönetimine dayanan, halkın özgürlüğünü kısıtlamayan ve refahın daha iyi olduğu bir toplumdur. Ayrıca diğer iki ülkede görüldüğü gibi yönetimden memnun olmayıp 42 yıldır yönetimde tek lider olan Muammer Kaddafi'nin devrilmesidir.

Tunus ve Mısır'dan farklı olarak Libya'da olaylar bir iç savaşa dönüşmüştür. Bunun en önemli nedeni Libya Silahlı Kuvvetleri'nin etkin bir varlık gösterememiş olmasıdır. Diğer ülkelere bakıldığında sürecin daha yumuşak geçtiğini görüyoruz çünkü silahlı kuvvetler muhalefete destek vererek baştaki diktatörlerin devrilmesinde en önemli faktörlerden biri olmuştur. Kaddafi'nin silahlı birlikleri daha çok kendisinin güvendiği kişilerden oluşması nedeniyle halk ile silahlı birlikler arasında bir bağlantı meydana gelememiş ve bu ülkede iç savaş çıkmasına neden olmuştur. Kaddafi'nin ordusu hiç acımadan halkını katletmiştir (Yavuz, 2012: 130). Kaddafi'nin bu süreci devam ettirmesi dünya çapında yankı uyandırmış ve BM devreye girip Libya'nın iç meselesinden kaynaklanan bir probleme müdahale etme hakkı kazanmıştır.

Şiddetli çatışmalar yaşanmaya devam etmiş Muammer Kaddafi yakalanarak linç edilmiştir. Baskı ortamından kaynaklanan nedenlerden dolayı 2011'de Kaddafi öldürülmüştür. Libya'da yaşanan iç çatışmalar ülkeyi parçalanmanın eşiğine getirmiştir.

- Bahreyn

Arapça “iki denizin arasında” anlamına gelen Bahreyn'in, güneydoğusunda Katar, batısında Suudi Arabistan vardır. Basra Körfezinin batısında ve Suudi Arabistan kıyılarına yakın coğrafyada bulunan adalardan meydana gelmektedir. Bahreyn'in halkı yabancılardan oluşmaktadır. Nüfusun yaklaşık %81'i Müslümandır ve Müslümanların da yaklaşık %70'i Şii'dir. (Yavuz, 2012: 291). Jeopolitik açıdan büyük öneme sahip olan Bahreyn, ekonomik anlamda bahsedilen diğer ülkeler gibi zayıftır.

Ülkenin nüfusunun çoğunun Şiilerden oluşması sebebiyle diğer ülkelerden farklı olarak Arap Baharı sürecinde rejimin desteklediği tek ülke Bahreyn'dir. 2011 yılında sokakta başlayan isyanlar nedeniyle gerilimler başlamıştır. Nedenleri her ne kadar

geçmişe uzansa da süreç ilerlemesiyle Şii ayaklanmasına dönüşmüş ve hükümet tarafından ayaklanmalar bastırılmıştır. 2012 yılında her ne kadar ayaklanmalar devam etse de bölge devletleri ve Batılı devletler tarafından ayaklanmaların bastırılması desteklenmiştir (Aktaş, 2020: 85).

Bahreyn’de de süreç ölümleri beraberinde getirmiştir. Halkın istediği ekonomik, eşitlik, refah gibi söylemler yönetim tarafından uygulanamadığı ve geliştirilemediği sürece Şii kesimin isyanlarının devam etmesi olasıdır.

2.3. ARAP BAHARININ SURİYE’DE BAŞLANGICI

Yaklaşık 4 milyona yakın Suriyeli sığınmacıyı ağırlayan Türkiye açısından da oldukça etkisini gösteren Arap Baharı sürecinin Suriye’de başlaması Suriyeliler için hem maddi hem manevi ağır kayıpların yaşanmasına neden olmuştur. Yönetimden memnun olmayan Suriyeliler ile yönetim arasında çıkan savaş kısa süre içinde tüm ülkede etkisini göstermiştir. Başlangıçta gösteri ve protesto şeklinde başlayan olayların zamanla Suriye’de iç savaş haline dönüşmesi Suriye’deki huzur ortamının kaybolmasına, insanların can güvenliğini korumak için göç etmesine neden olmuştur. Suriye’de yaşanan iç savaşın, en uzun kara sınırı olan Türkiye’ye de büyük etkisi olmuştur. Başlangıçta bireysel göçler kısa zaman içinde kitleler haline dönüşmüştür. Suriye sınırında yaşanan savaş, Türkiye’nin uzun zamandır mücadele ettiği terör grupları, bu savaşı fırsat bilip, bölgede aktif hale gelmeye çalışmıştır. Türkiye kendisini korumak için Suriye’ye ve Suriye sınırına askeri yardım göndermiş ve bu durum Türkiye ve Suriye yönetimi ile arasında bazı problemlere yol açmıştır.

Suriye, Türkiye, Irak, Ürdün, İsrail ve Lübnan, Akdeniz’e komşu, Ortadoğu’nun merkezi diyebileceğimiz bir konuma sahiptir. Başkenti Şam, önemli şehirleri de Hama, Halep, Humus, Dera, Lazkiye, İdlib, el-Rakka’dır (Yavuz, 2012: 148). Suriye, Ortadoğu ve Arap dünyasında stratejik açıdan önemli bir konuma sahiptir. Türkiye’nin en uzun sınır komşusu olan Suriye, Tel Aviv, Tahran ve Ankara için bu anlamda önemlidir. İsrail-Filistin çatışmalarında yakınlığı, Şii jeopolitiği hakkında İran-İrak Hizbullah arasındaki işlevi, Lübnan’daki istikrarı direkt etkileyebilecek bir statüdedir (Sandıklı ve Kaya, 2014: 195). 2009 verilerine göre nüfusu 21 milyon olan Suriye’nin %90’ı Arap, %9’u Kürt olarak bilinmekte ve kalan nüfusu Ermeniler, Türkmenler ve Çerkezler oluşturmaktadır. Suriyeli Türkler hakkında ise bilinen sayının çok az olduğu belirtilmektedir. Halkın %74’ünü Sünniler, %12’sini Nusayri-Aleviler, %10’luk kısmını Hristiyanlar ve %3’lük

kısmını da Dürzüler oluşturmaktadır (Yavuz, 2012: 148). Suriye'nin toplumsal yapısının heterojen oluşu beraberinde bazı sıkıntıları da getirmiştir. Suriye'nin ulus devlet oluşunun en büyük engellerinden biri Sünni Araplar ile dini ve etnik azınlıkların arasında yaşanan çatışmalardır (Koyuncu, 2018: 116).

1963'ten beri Baas Partisi tarafından yönetilmektedir. Eski komutan Hafız Esad 1970 Darbesi ile yönetimi ele geçirmiştir (Yavuz, 2012: 148). Suriye'nin önceki rejiminin ayrımcılık yaptığı gerekçesiyle Baas'ın da desteğini esirgemediği darbe sonrasında Yeni Hükümet Baas liderlerinden biri olan Bitar tarafından kurulmuştur. Bu dönemde Baas içinde Neo-Baas adı verilen yeni bir dönem yaşanmıştır. Yeni dönemin en önemli liderlerinden biri olan Hafız Esad öne çıkmıştır. Darbeden sonra meydana gelen Baas partisinin oluşumunda Parti'nin Askeri Komitesi'nin ordu içinde daha fazla yer almaya başlaması etkili olmuştur. Sonucunda Parti'nin askeri ve sivil arasındaki ayrım netleşmiştir (Alkan, 2015: 76). Hafız Esad'ın ölümünden sonra 2000 yılında Cumhurbaşkanlığı görevine oğlu Beşşar Esed geçmiştir (Yavuz, 2012: 149).

Esed yönetimi Arap ülkelerinde başlayan ve domino etkisiyle devam eden bu sürecin kendi ülkesine gelebileceğini hesap edememiş ve 31 Ocak 2011 tarihinde Wall Street Journal gazetesine verdiği röportajda; Tunus, Mısır ve Yemen'de yapılan gösteri ve protestoların, Ortadoğu bölgesinde yeni bir çağın açılmasına öncülük ettiğini ve yöneticilerin halkın isteklerine kulak vermesi, yerine getirmesi gerektiğini belirtmiştir. Fakat 2011 yılında Suriye'nin Dera kentinde yürüyüş ve gösterilerin başlaması ile Arap uyanışı süreci Suriye'yi de etkisi altına almıştır. Silahsız gösteri ve yürüyüşlere karşı Esed iktidarına bağlı güvenlik güçleri muhalefeti bastırmak için ateş açmaya başlamış böylece Suriye'de kriz büyümüştür. Güvenlik güçleri uyguladıkları şiddetin baskının gücünü arttırdığı için, halk hareketi ülkede Şam, Halep, Hama, Humus gibi Suriye'nin diğer şehirlerine de yayılmıştır (Sandıklı ve Kaya, 2014: 196). Özellikle Cuma namazları sonrasında artış görülen gösteriler her ne kadar "Şii-Baas Yönetimine" karşı Sünnilerin bir hareketi gibi aktarılsa da aslında büyük ölçüde Suriyeli Kürtlerin bir hareketidir (Yavuz, 2012: 152).

2011 Temmuz ayında muhalif asker ve subaylar Suriye ordusundan kaçmış, silahlı güvenlik güçlerine karşı sivilleri korumak için Özgür Suriye Ordusu isimli örgütü kurmuşlardır. Zaman içinde ordudan ayrılan asker ve komutanlarla bir yıl içinde 40.000 kişiye ulaşmış ve zamanla artışları da devam etmiştir (Arı, 2017: 498). Yurt dışında Suriye Ulusal Konseyini oluşturan muhalif unsurlar, Batı tarafından da desteklenmiş

fakat çok parçalı yapısının bulunması ile farklı düşünce yapılarının çatışmasına yol açmış ve bu da SUK'un güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olmuştur (Koyuncu, 2018: 155).

Suriye'de Esad ve Baas rejimi yandaşlarının 2011 yılında Türkiye'ye karşı ilk ve belirgin çıkışları görüldü. Türk Büyükelçiliği önüne gelerek Türk bayrağını indirmek istediler. Bir sonraki gün televizyon kanallarında Suriye'de yaşanan sürecin arkasında Türkiye olduğu haberini yaptılar (Yavuz, 2012: 231). Elbette Suriye'de yaşanan gerilimin Türkiye'ye de etkisi olmuştur. Başlangıçta Beşşar Esad'ın barışçıl gösterilere izin vermesi ve şiddet kullanımı dolayısıyla uyarması sonucunda Türkiye'yi dinlemeyen Esad gösterilere karşı şiddetin dozunu artırınca Türkiye muhaliflere destek vermeye başladı. Muhafızların ülke içinde ihtiyaçları doğrultusunda finansal yardımlar sağladı ayrıca binlerce mülteciye mülteci kamplarında barınma haklarını sağladı (Koyuncu, 2018: 155-156). Her geçen gün evlerine, köyelerine, kasabalarına yapılan saldırılar sonucunda Türkiye sınırına mülteciler barınmak için gelmeye devam etmiştir. Türkiye geçişleri kontrol altında tutmak ve yasa dışı geçişleri önlemek için 2016 yılında Suriye ile arasına bir duvar örmüştür.

Suriye'de yaşanan sürecin sorumluluğu Türkiye'ye yıkılmak istenince gösteriler Türk Büyükelçiliği ve Türk konsoloslughuna yapılmaya başlanmıştır. Türk konsoloslughunda Türk bayrağını indirme çabasına giren göstericiler konsolosluk görevlileri tarafından engellenmiştir. Lazkiye Türk Fahri Konsolosluğu önünde beş bin kişilik bir grup konsolosluk camlarını kırıp ele geçirdikleri Türk bayrağını da yakmışlardır. Yaşanan olaylara karşı Ankara'daki Suriye Maslahatgüzarı Dışişleri Bakanlığı'na çağrılarak nota verilmiştir. Notada, Suriye'de yaşayan diplomatik temsilciliklerin güvenliğinin sağlanması için her türlü önlem alınmasının gerekliliği ve yaşanan süreçte söz konusu saldırıların sorumluluklarının tespiti ve haklarında gerekli adli sürecin başlaması istenmiştir (Yavuz, 2012: 254-255). Yaşananlardan dolayı Suriye Dışişleri Bakanı Türkiye'den özür dilemiş fakat Türkiye Suriye hakkındaki görüşlerinden vazgeçmeyip iki ülke arasındaki gerilim devam etmiştir. Dönemin Başbakanı Erdoğan, özür dilemenin ötesinde sorumluların bulunması gerektiğini konuşmalarında belirtmiştir.

Suriye'de yaşanan gerilimler ve çatışmalar kontrolden çıkmış ve artık iç savaşa dönüşmüştür. Yaşananlar nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler farklı bölgelere veya yurtdışına (Türkiye, Lübnan, Irak, Ürdün) göç etmek zorunda kalmışlardır (Sandıklı ve Kaya, 2014: 199). Ayrıca sınırların yakınlığından dolayı Türkiye ve Suriye arasında akrabalık bağı bulunanlar da vardır.

Türkiye'nin yıllardır mücadele ettiği terör örgütü PKK/KCK'yı destekleyen Esad rejimi, Türkiye'ye misilleme yapmak istemiş buna bağlı olarak Kürt meselesini Türkiye'ye zarar verecek biçimde yönlendirip yayınlar yapmıştır. Türkiye'de Kürt meselesi üzerine kriz çıkarmak isteyen Esad, Türkiye ile arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin durma noktasına gelmesine neden olmuştur (Sandıklı ve Kaya, 2014: 240).

Suriye'de yaşanan Arap Baharı süreci başlangıçta gösteriler ile başlamış fakat rejimin sert müdahalesi ile ülkede bir iç savaş çıkmasına neden olmuştur. Yaşanan süreç Suriye ile sınırlı kalmayıp, bölgesel ve küresel düzeyde bir mücadele alanına ve vekaletler savaşına dönüşmüştür. Günümüzde hala devam eden savaş, binlerce can kaybına neden olmuş ve milyonlarca insan yerinden edilerek göç etmek zorunda kalmıştır. Yaklaşık 4 milyon Suriyeli ağırlayan Türkiye, Suriye'den göç eden sığınmacıların büyük bir bölümünü ülkesinde ağırlamaktadır.

3. SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ

3.1. TÜRKİYE'YE YABANCI GÖÇLER

Türkiye Asya ve Avrupa kıtasının orta noktasında yer alması nedeniyle geçmişten bu yana pek çok ulusa ev sahipliği yapmıştır. Elverişli topraklar, coğrafi iklimin elverişliliği, bol su kaynakları bu bölgeyi yerleşilebilir kılan özelliklerin başında gelmektedir. Asya ve Avrupa kıtasını birbirine bağlaması nedeniyle kaynak ülke ve hedef ülke arasında transit ülke olarak yer almaktadır. Böylece göç sürecinde Türkiye önemli bir konumdadır.

Türkiye, doğusunda ve güneyinde çatışmalar, istikrarsızlık yaşanan Orta Doğu ve Asya ülkeleriyle, batısında yaşam standartlarının ve refah düzeyinin oldukça yüksek olduğu Avrupa ülkeleri arasında önemli bir köprü işlevi gören bir ülkedir. Ortadoğu'da yaşanan terör saldırıları, ekonomik istikrarsızlık sonucunda, doğu bölgemizdeki dağların yüksekliği ve engebeli oluşunun kontrolü zorlaştırmasını fırsat bilerek; coğrafi yapıdan doğu bölgesinden daha uygun yeryüzü şekillerine sahip olan Ege ve Akdeniz sahillerimizden göçmenler yasadışı yollarla Türkiye'den Avrupa ülkelerine geçiş yapmaktadır (Türkkan; 2019: 45).

Türkiye'de göçleri iki ana başlık altında, düzenli ve düzensiz göçler olarak ele alabiliriz. Coğrafi konumunun uygunluğu ile iki göç için de uygun ortama sahiptir. Yasal prosedürlerin uygulanmasıyla Türkiye'nin izni ve bilgisi dahilinde yapılan göçleri düzenli göçler, yasa dışı yolları kullanmayı tercih edip ya da yasal yollarla Türkiye'ye

giriş yapmış fakat vize süresini geçiren göçmenlerin yapmış olduğu göçleri düzensiz göçler olarak adlandırabiliriz. Türkiye için düzenli göçleri genellikle Müslüman veya Türk kökenli unsurlar oluşturmaktadır (Adıgüzel; 2016: 77)

Türkiye'ye yönelen göç hareketlerini iki ana dönem altında incelemek mümkündür; 1923-1980 ve 1980 sonrası dönem.

- 1923-1980 Dönemi

Osmanlı Devleti 1912-1922 yılları arasında yapılan savaşlar neticesinde büyük bir nüfus kaybına uğramıştır. Osmanlı bakiyesini devralan Türkiye, savunma, asker, ekonomik kalkınma için işgücü ihtiyacını karşılayacağı 18-40 yaş arası nüfusu artırmak için özel bir göç politikası uygulamıştır. Yunanistan ile Türkiye arasında bir nüfus mübadelesi yapılmış, sonrasında 1930'lu yıllarda etnik köken veya kültür olarak Türk olanların Bulgaristan ve Romanya'dan Türkiye'ye göçleri sağlanmıştır. Yapılan göçlerin daha cazip hale gelmesi için de göçmenlere birtakım imtiyazlar sunulmuştur (askerlik, vergi vb.) (Adıgüzel; 2016: 80). Osmanlı dönemi göç politikaları daha çok din ve mezhep birliğine bağlı iken, Cumhuriyet dönemi göç politikaları daha çok millet esaslı ve kültürel birliğe bağlıdır (Türkkan; 2019: 46).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında Türk-Yunan mübadelesi olarak bilinen, büyük mübadele olarak da adlandırılan nüfus mübadelesi gerçekleşmiştir. 1923 yılında Lozan Barış Anlaşmasına ek olarak, Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus değişimini öngören bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşma zorunlu bir şekilde gerçekleştirilecektir ve din esasına dayalı olması zorunludur. 1923 yılında başlayan göçler 1927 yılına kadar dalgalar halinde sürmüştür. Büyük kitlesel göçün yaşandığı bu dönemde mübadele aracılığıyla 1.200.000 Ortodoks Hristiyan Rum Anadolu'dan Yunanistan'a; 500.000 Müslüman Türk de Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır (Adıgüzel, 2016: 81).

Yunan ordusunun Türk ordusuna yenilmesinden sonra Türkiye'deki Rumlar göç etmeye başlamışlardır. Göç hareketleri yenilgiden sonra artmaya başlayınca büyükşehir merkezlerinde yığılmalar meydana gelmiştir. O dönemi yansıtan bir gazete haberine göre 21.505 göçmen İstanbul'da göç yığını meydana getirmiştir (Çakmak Ünsal, 2018: 27).

1923-1980 yılları arasında Türkiye'de sadece nüfusun homojenleştirilmesine karşı göçler meydana gelmemiştir aynı zamanda yabancı kökenli kişiler de ülkemize sığınmıştır. 1930'lu yıllarda Nazi rejiminden kaçan pek çok Alman ve Yahudi ülkemize

sığınmıştır. 100.000 civarı Yahudi İkinci Dünya Savaşı zamanı Filistin'e gitmek için ülkemize gelmiştir. Balkan ülkeleri ve Ege Adaları'ndan da mülteciler ülkemize gelmiştir ve bu gelenlerden Türk kökenli olmayanlar, tekrardan kendi ülkelerine dönmek zorunda kalmışlardır (Türkkan, 2019: 46).

1930'lara kadar göçler devam etmiş, 1930 yılından sonraki süreçte Türkiye, Balkan Devletleri ile anlaşmalar yapmaya başlamıştır. Balkan Devletleri ile yapılan anlaşmalar sonucunda da Türkiye'ye düzenli göçler devam etmiştir. Savaşlar nedeniyle ekonomiye destek olacak üretim çağındaki erkek nüfusun %40'ı kaybedilmiştir. Bu nedenle ekonomiye güç katmak için nüfus artırılmak istenmiştir. Nüfusun artması için yurt dışından gelenlere Türkiye tarafından her türlü yardımın yapılması kararlaştırılmıştır (Çakmak Ünsal, 2018: 29).

Türkiye'ye kitlesel olarak yaşanan göç hareketlerinden bir diğeri de Yugoslavya-Makedonya Türklerinin göçüdür. İlk göç akınları 1924 yılında başlamıştır. 1936 yılında ikinci göç dalgası gelmiştir. Göçün sebebine bakacak olursak; topraklarındaki yönetim ve Türklere uygulanan baskılar etken olmuştur. Makedonya'dan Türkiye'ye üçüncü göç furyası 1953 yılında imzalanan "Serbest Göç Anlaşması" ile olmuştur. Yugoslavya'dan toplam 77.431 aileye mensup 305.158 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. 1950 yılına kadar gelen bu ailelerden devlet tarafından 14.494 kişi iskan edilmiştir. Kalan aileler ise Türkiye'ye serbest göçmen adıyla yerleşmişlerdir (<https://www.goc.gov.tr/kitlesel-akinlar>).

Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanan ikinci büyük göç dalgası Balkanlardan gelmiştir. İki parti olarak yaşanan bu göç, İkinci Dünya Savaşından sonra Bulgaristan'da komünist bir rejimin kurulması ve Türkiye'nin Amerika öncülüğündeki kapitalist kutba yakın bir politika izlemeye başlamasıyla, Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığın Türkiye'ye gönderilmesi konusu gündeme gelmiştir. 1950 yılında Bulgaristan 250.000 Türkün alınmasını istemişse de Ocak 1950- Kasım 1951 tarihleri arasında 254 bin kişi Türkiye'ye sürülmüştür (Adıgüzel, 2016: 81).

1968'de Bulgaristan'dan gelen ikinci göç partisi "Bulgarlaştırma" ideolojisi nedeniyle Türklerin kendi istekleriyle Türkiye'ye göç etmelerinin önünü açan Türkiye-Bulgaristan Yakın Akraba Göçü Anlaşması'nın imzalanması ile meydana gelmiştir. Anlaşma neticesinde 117.000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Adıgüzel, 2016: 81). Türkiye parçalanmış aileleri birleştirmek, Bulgaristan'da rejim önündeki Türk nüfusunu azaltmak

için Yakın Akraba Göçü Anlaşması'nı imzalamıştır (Tekin ve Altınsoy, 2019: 139). Birinci göç partisinde ailelerini veya yakınlarını getiremeyen göçmenler, ikinci göç partisinden serbest göçmen olarak Türkiye'ye ailelerinin yakınlarına gelmiştir bunun neticesinde aile içinde birlik sağlanmıştır.

1979 yılında İran İslam Devrimi'nin yaşanmasından sonrada, etnik köken bakımından çoğunlukla Azeri olmak üzere içinde Fars ve Kürt kökenlilerinde yer aldığı bir milyona yakın insan İran'dan Türkiye'ye göç etmiştir (<https://www.goc.gov.tr/kitleselel-akinlar>).

1923-1980 dönemi arasında ülkemizde Suriye'den de göçler gerçekleşmiştir. 1945, 1951, 1953, 1967 yıllarında Suriye'den Türkiye'ye toplu şekilde göç gerçekleşmiştir. Kırıkhan, Adana ve İskenderun'a yerleştirilen bu göçmenlerin sayıları bilinmemektedir (<https://www.goc.gov.tr/kitleselel-akinlar>).

- 1980 Dönemi ve Sonrası

1980'li yıllara kadar Türkiye, Türk soyundan gelme veya Türk kültürüne bağlılık esasına dayalı göçmenleri Türkiye'ye alırken; 1980'lerden sonra Türk ve Müslüman kökeni olma şartı aramamıştır. Bunun sonucunda Türkiye'ye “yabancı” göçler başlamıştır.

1980'li yıllara bakıldığında, devlet politikalarının doğrudan olmasa da hem emek göçlerinin hem de siyasi göçlerin yaşanmasına etkisi olmuştur. İktisat politikasındaki değişikliklerle ihracata dayalı dışa açık ekonomi modeline geçilmiş ve bu durum Türkiye'deki göçe etki etmiştir. Ayrıca bu yıllarda Türkiye'de gerçekleşen darbe olayları da zorunlu göçün yaşanmasına zemin hazırlamıştır (Türkkan, 2019: 50). Türkiye'nin ekonomiyi dışa açık hale getirmesi ile Türkiye'de yabancı yatırımlar artmıştır. Bunun da etkisiyle yabancı giriş-çıkışı yaşamaya başlamıştır. Bu yıllara bakıldığında Türkiye yabancı göçü alan veya transit ülke konumunda yer almaya başlamıştır (Adıgüzel, 2016: 83).

1982 yılında, Afgan savaşından sonra Pakistan'a sığınan yaklaşık yedi bin Kırgız, Türkmen, Özbek asıllı Afgan aşiret üyeleri Türkiye'ye göç etmiştir (Adıgüzel, 2016: 82).

Bu dönemin en önemli kitlesel göç olayı 1989 yılında Bulgaristan'daki Jivkov Hükümetinin baskısı ve çağrısı ile Türklerin göçe zorlanması olmuştur (Adıgüzel, 2016: 82). Sosyalist Bulgaristan rejimini yöneten Todor Jivkov 1984 yılından itibaren ilk olarak Güney Bulgaristan bölgesindeki ve daha sonra ülke genelindeki Türkler ve Müslüman

Pomakları baskıyla isimlerini değiştirme, asimile etme, dini geleneklerini ve ritüellerini yasaklama ve Slavlaştırma projesini uygulamaya başlamıştır. Direnenlere karşı da turlü işkenceler uygulanmıştır (Tekin ve Altunsoy, 2019: 140).

Türkiye İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da görülen en yoğun ve zorunlu göç akımını karşılamak zorunda kalmıştır. Bu göç akımının meydana gelmesinde Bulgar hükümetinin uyguladığı politikalar başlıca nedenlerdendir. Bulgaristan'dan toplamda yaklaşık 320.000 kişi ölkemize gelmiştir. İlk üç ayda 227.000 serbest göçmen ölkemize yerleşmiş, daha sonraki yıllarda yoğunluğu azalarak Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler devam etmiştir (Adıgüzel, 2016: 82). 1990 yılında Jivkov hükümetinin yıkılması sonucunda bazı yeni reformlar yapılmış ve asimilasyon politikalarının son bulacağını düşünen 125.000 kişi Bulgaristan topraklarına geri gitmişlerdir.

1988 yılında İran-Irak Savaşı sırasında Saddam Hüseyin'in Irak'ın kuzeyindeki Kürtlere karşı düzenlettiği zehirli gaz saldırısı meydana gelmiştir. Halepçe katliamı olarak bilinen saldırı sonucunda Irak'tan Türkiye'ye göçler gerçekteşmiş ve 51.542 kişi göç etmiştir. 1991 yılındaki Körfez Savaşı'ndan sonra 467.489 kişi kaçararak Türkiye'ye gelmiştir (<https://www.goc.gov.tr/kitlesele-akinlar>).

1992 yılından sonra, Sovyetler Birliğinin de çöküşü ile beraber Doğu Avrupa'da yaşanan savaşlar sonucunda 1992-1998 yılları arasında 20.000 kişi, 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olayların sonucunda 16.000 Kosovalı Arnavut Türkiye'ye gelmiştir ve geçici korumalar verilmiştir (Türkkan, 2019: 51). 2001 yılında ise Makedonya'dan 10.500 kişi ölkemize giriş yapmıştır (<https://www.goc.gov.tr/kitlesele-akinlar>).

2010 yılında Tunus'ta başlayıp Suriye'ye kadar yayılan Arap Baharı burada iç savaşa neden olmuş ve Suriye halkının zorunlu göç etmesine neden olmuştur. Nisan 2011-Ocak 2020 tarihleri arasında sınır komşumuz olan Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye'ye yaklaşık 3.6 milyon kişi gelmiştir (<https://www.goc.gov.tr/kitlesele-akinlar>).

Cumhuriyet döneminden itibaren ele aldığımız Türkiye'ye göçler serüvenine baktığımızda, Türkiye öncelikle etnik ve dini bir aidiyet aramış ve bu bağlamda göçler gerçekteştirilmiştir. 1980'lerden sonraki süreci incelediğimizde göçlerin kimlik bağlamında değişimlere uğradığını görmekteyiz. Türkiye geçmişten bu yana mazlumun yanında olma politikasını benimsemiştir ve en çok sığınmacı bulduran ölkedir.

Türkiye'ye gerçekleşen göçlerin coğrafyası ise ağırlıklı olarak misak-ı milli sınırları dışında kalan Osmanlı coğrafyasıdır. Bunlar içerisinde tersine göç rakamları ciddi düzeydedir.

3.2. SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ VE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ

Suriye'de yaşanan krizin büyümesiyle 2011 yılından itibaren Suriye'den Türkiye'ye doğru kitlesel mülteci hareketleri başlamıştır. Suriye'de yaşanan iç karışıklıklardan dolayı, Suriye ile güçlü bir tarihe sahip olması ve komşuluk bağı ile Türkiye Cumhuriyeti durumdan etkilenen Suriye vatandaşları için “açık kapı” politikası izlemiştir (Adıgüzel, 2016: 90). Osmanlı Devleti'nden bu yana mazlumun yanında olmak bir politikadan öte insanlık görevi olmuştur. Türkiye Suriye'de yaşanan iç savaş ve halka yönelik gerçekleşen işkenceler karşısında kapılarını sonuna kadar açmıştır. Yaşanan bu süreçte Suriye'den Türkiye'ye göçler artarak devam etmiştir.

Afet ve Acil Durum yönetimi kapsamında barınma merkezlerinde Suriyeliler için; giyinme, ibadet, haberleşme, ısınma, market, beslenme, tercümanlık, psiko-sosyal destek gibi hizmetler verilmekte olup, çamaşırhane, bulaşıkhanesi ve duş gibi ihtiyaçları da karşılanmaktadır. Suriyelilerin sadece temel gereksinimleri değil ayrıca sosyal ihtiyaçlarına yönelik eğitim ve mesleki kurs faaliyetleri de yürütülmektedir. Çocuklar için oyun parkları kurulmuş, yetişkinlerin boş vakitlerini değerlendirmesi için televizyon odaları, dinlenme merkezleri ve internete erişebilecekleri alan oluşturulmuştur. Bu bağlamda Türkiye, Suriyelilere sunduğu yüksek standartlar açısından uluslararası camiada öncü ve model ülke konumuna yükselmiştir. Kamplarda yaşayan Suriyeliler, Türkiye'nin sunmuş olduğu hizmetlere kolay erişim sağlayıp bu hizmetlerden faydalanabiliyorken kamplarda yaşamayan Suriyeliler bazı sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadır. Ülkemizde buna karşı önlemler alınmaya çalışsa da sayının fazla olması ve uluslararası toplumun buna duyarsızlığı sebebiyle sorunların çözüme ulaştırılması zor olmaktadır (Ağır ve Sezik, 2015: 102). Bu sorunları kısaca; barınma, sağlık, eğitim, beslenme, uyum, iş bulma gibi ana maddeler olarak sıralamak mümkündür.

Suriye'den Türkiye'ye yoğun yaşanan göçler beraberinde statü sorununu da getirmiştir. Türkiye'nin göç durumu hakkında belirleyici 1951 Mülteci Hukuku Cenevre Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmeye göre bir kişinin mülteci sayılabilmesi için ırkı, dini, tabiiyeti ve siyasi birtakım düşünceleri sebebiyle belli bir topluma ait olması, zulme maruz kalacağından geçerli sebeplerle korkması, korkuları nedeniyle ülkesinden

kendisine gelebilecek zararlardan çekinmesi, vatansız olması ve ülkesine dönmeye korkması gereklidir. Türkiye bu sözleşmeye coğrafi sınırlama ile taraftır. “Mülteci” kavramı sadece Avrupa’dan gelenler için kullanılan bir kavramdır ve Suriye’den gelenler için bu anlamda geçici koruma standartlarında “sığınmacı” statüsü verilmiştir (Sargin, 2018: 56). İlk göçlerle Suriye’den ülkemize göçler “misafir” statüsünü almıştır.

Göç ile ilgili tartışılan kavramlar aslında Suriyelilerin ülkemizde kaldığı süre ile ilgilidir. İlk göçler başladığında bir hafta, bir ay, en fazla birkaç ay kalma öngörülürken, ülkede yaşanan iç karışıklıklar savaş halini almış ve tahmin edilenden daha fazla sürede ülkemizde kalmışlardır. Böylece “misafirlik” kavramının içeriği sorgulanmaya başlamıştır. Misafirlik kavramı hak sahipliğini içermez ve kendisine verilenle yetinmeyi bilir. Bu anlamıyla sık sık medyada yer aldığı gözlemlenmiştir (Erdoğan, 2018: 62).

Türkiye, yaşanan insani kriz neticesinde meydana gelen göç dalgaları nedeniyle 10 şehirde kurulan 26 geçici koruma merkezinde 256.971 Suriyeli vatandaşa ev sahipliği yapmıştır. Başta kısa olarak düşünülen kalma sürecinin uzamasıyla artık toplumsal uyumun kabulü de zorunluluk haline gelmiştir. Bu da geçici koruma merkezleri dışındaki yaşamın zorunluluğunu meydana getirmiş ve daha çok Suriye sınırına yakın bölgelerde yaşamaya başlamışlardır. Geçici koruma merkezlerinde eğitim, sağlık, yabancılar için ibadethaneler, ihtiyaçlarını giderebilmek için marketler sağlanmıştır (<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>). 2014 yılında sayıları 2 milyona yaklaşan Suriyeli vatandaşlara bireysel başvuru hakkı verilmiştir. 2014 yılında “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile aktif olan “Geçici Koruma Statüsü”nün devreye girmesiyle Türkiye’de kayıtlı olan Suriyeli vatandaşlara “Geçici Koruma” statüsü verilmiştir (Sargin, 2018: 57). Düzenleme sonrasında Suriyeli vatandaşlar geçici koruma statüsünün haklarından yararlanabilmektedirler.

Geçici koruma, devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, belirli haklar sağlamayı sunan, kitlesel akın olaylarında acil çözümleri pratik ve tamamlayıcı kılan bir koruma biçimidir. BM Komitesi kararına göre kitlesel sığınmanın oluşumundan söz edebilmek için dikkate değer sayıda bir insanın uluslararası sınıra doğru hareketliğinden söz edebilmek gerekir. Başlayan hareketliliğin sürekli hal alması ile karşılaşan devlet bireysel sığınma prosedürlerini uygulayamıyorsa geçici koruma uygulanmaktadır. (<https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi45>). “Geçici Koruma” kavramı göç literatüründe yeni bir kavram olup ilk kez 1998-1999 Kosova Savaşı ile

gündeme gelmiştir. “Geçici Koruma” kavramı ilk kez 2011 yılında Cenevre’de Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanı tarafından vatansızların durumuyla ilgili bir BM toplantısında kullanılmıştır.

Geçici koruma statüsünün kapsamı, geçici koruma yönetmeliği 7.-12. Maddeleri arasında düzenlenmiş olup, 7. Maddede geçici koruma sağlanacak yabancıların kimler olduğu belirtilmiştir. Geçici koruma, verilen bu karardan önce gelenleri kapsamamaktadır. Bahsi geçen bu yönetmeliğe göre fiilen suçlu olduğu düşünülenler, daha önce kaynak ülkedeki terör eyleminde bulunup, ortak olup veya destekleyenler, topluma karşı tehdit oluşturan, kamu düzenini tehdit eden durumda olanlar, kendi ülkelerinde işlemiş oldukları cezayı çekmemek için Türkiye’de de suç sayılan bu fiilleri yapıp kaçmaya çalışanlar, bu suçların işlenmesine yardım edip ortak olanlar ve Türk Ceza Kanunu dördüncü kısım yedinci bölümünde yer alan suçlardan birini işleyenler geçici koruma statüsünden faydalanamazlar (Çakmak Ünsal, 2018: 55).

Geçici koruma statüsü vermek için hedef ülkeye girişte yabancıların gerekli kontrolleri sağlanmalıdır. Yapılan kontrollerden sonra geçici koruma yönetmeliği 21. maddesinde kayıt işlemlerinin nasıl gerçekleştirileceği ile ilgili düzenlemeler mevcuttur. Kayıt formu ve kimlik beyanı ile gerçekleştirilen kayıtlarda gizlilik esasına dayalı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü personeli tarafından süreç yürütülmektedir. Kimlik tespiti için gerekli olan parmak izi, fotoğraf ve kimlik için gerekli olan diğer biyometrik veriler alınıp Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne gönderilmektedir. Tüm işlemler tamamlandıktan sonra yabancılara bağlı kalınan yönetmeliğin yirmi ikinci maddesine göre geçici koruma kimlik belgesi düzenlenmektedir (Çakmak Ünsal, 2018: 58). Bu belgeye sahip olan yabancılara süreli veya süresiz olarak düzenlenebilen yabancı kimlik numarası verilmektedir. Geçici koruma durumunun sona ermesi halinde geçici koruma kimlik belgeleri geçersiz sayılmaktadır.

Türkiye’de Suriyeliler konusunda yaşanan en büyük teknik problem, kayıt altına alınmaları işlemi sırasında gerçekleşmektedir. Krizin çok hızlı gerçekleşmesi ve bir anda bazı günler yüz bini aşan göçlerin yaşanması, kontrolsüz geçişler sonucunda kişi sayısını belirleyememe ya da bazı nedenlerden dolayı kayıt altına alınmaktan çekinmeleri bu süreci olumsuz yönde etkilemiştir. Başta kalıcı olacağı düşünülmemesi ile biyometrik fotoğraf ve parmak izi ile kayıtlar tutulmuş fakat gelinen süreçte kalıcılık kesinleşmiş ve kayıtlar farklılaşmıştır. Kayıt olmaktan kaçınanlar için ise eğitim, sağlık gibi temel gereksinimlerin karşılanması mümkün olmadığı gibi devlet tarafından kayıt olmayanlara

hizmet verilmemesi gerektiğinin altı çizilmiştir (Erdoğan, 2018: 63-64). Kamplarda yaşamını devam ettiren Suriyelilerin kayıtları ise AFAD tarafından görevlendirilmiş kişiler tarafından yapılmaktadır.

Suriye’de yaşanan iç savaş II. Dünya Savaşı’ndan sonra insanlık açısından yaşanan en büyük trajedilerden biridir. 2011 yılından bu yana yaşanan göçler neticesinde altı milyonu aşkın Suriyeli ülkesinden göç etmiştir. Türkiye, Irak, İran, Ürdün, Lübnan; Suriye’ye komşu olması nedeniyle yoğun göç dalgasının ilk durağı haline gelmişlerdir (Vesek, 2020: 30).

Suriyelilerin Türkiye’ye gelişi ile Türkiye sınırında oldukça hareketli zamanlar yaşanmıştır. Türkiye’nin doğu ve güneydoğu bölgesinde PKK terör örgütü ile mücadelesine ek olarak Suriye ve Irak’ta bir oluşum olarak ortaya çıkan DAİŞ terör örgütü ile de mücadelesi başlamıştır. DAİŞ’in Suriye’de yaşanan göçten faydalanıp ülkede daha fazla iç karışıklık ve savaş ortamı oluşturması ile Türkiye’nin doğu ve güneydoğu sınırını tehdit etmeye başlamışlardır. Türkiye bu durumu kendine tehdit görerek bölgeye hareket başlatmıştır. Ayrıca Türkiye, güvenlik önlemlerini artırmak için, yasal olmayan girişleri önlemek, kaçakçılar ve terör örgütü üyelerine karşı güvenlik amacı ile Suriye ile arasına dünyanın en büyük 3. duvar olma özelliğini taşıyan sınır duvarı inşa etmiştir.

3.3. GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ VE TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLER

Suriye’den Türkiye’ye ilk göç Nisan 2011 tarihinde başlamış ve göçler artarak devam etmiştir. Suriyelilere karşı açık-kapı politikası izleyen Türkiye’de Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmiştir. Geçici koruma statüsü kitlesel göç olaylarına hızlı bir çözüm bulmak amacıyla geliştirilmiş bir kavramdır. Sınırlarda yığılan mülteci ve sığınmacılara acil olarak güvenli bir yaşam ortamı oluşturmak ve geri göndermeme gibi temel haklardan faydalanmayı geçici koruma imkanı sağlamaktadır. Ayrıca geçici koruma mültecilerin kalıcı olmalarına giden süreçte bir köprü görevindedir (Çakmak Ünsal, 2018: 53).

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan 2021 Nisan ayı verilerine göre 3.670.069 Suriyeli Türkiye sınırları içinde yaşamaktadır. 525.123 kişi ile Suriyelilerin en fazla bulunduğu il İstanbul’dur. İstanbul’u 448.384 kişi ile Gaziantep, 436,212 kişi ile Hatay, 423.275 kişi ile Şanlıurfa, 524.135 kişi ile Adana, 227.665 kişi ile Mersin, 179.481 kişi ile Bursa, 148.090 kişi ile İzmir, 119.225 kişi ile

Konya, 105.899 kişi ile Kilis takip etmektedir. Nüfusa oranla baktığımızda İstanbul'da nüfusun %3.50'sini, Gaziantep'te %21.50'sini, Hatay'da %26.36'sını, Şanlıurfa'da %21.10'unu, Adana'da %11.32'sini, Mersin'de %12.37'sini, Bursa'da %5.87'sini, İzmir'de %3.39'unu, Konya'da 5.36'sını, Kilis'te %74.86'sını Suriyeliler oluşturmaktadır. Kütahya'da kayıt altında olan Suriyeliler 2.011 kişidir ve nüfusun %0.35'ini oluşturmaktadırlar (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>).

Geçici koruma kapsamında Suriyeliler için 5 ilde 7 barınma merkezi oluşturulmuştur. Adana (1) ilinde 19.952 kişi ile Sarıçam barınma merkezi, Hatay'da (3) toplamda 9.034 kişi ile Altınözü, Yayladağı ve Apaydın barınma merkezi, Kahramanmaraş (1) 10.333 kişi ile Merkez barınma merkezi, Kilis'te (1) 8.461 kişi ile Elbeyli barınma merkezi ve Osmaniye'de (1) 9.190 kişi ile Cevdetiye barınma merkezi bulunmaktadır. Geçici barınma merkezleri dışında 3.613.099 kişi bulunmaktadır. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda toplam sayının 1.974.102'sini erkekler, 1.695.967'sini kadınlar oluşturmaktadır (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>).

Türkiye ilk başlarda durumu yönetmek için sınır illerde barınma merkezleri kurmuş olsa Suriyelilerin önemli bir kısmı da farklı illere göç etmiştir. Suriye ile Türkiye'nin sınır komşusu olması ile sınır illerde akrabaları olanlar da akrabalarının yanına yerleşmeyi tercih etmiştir. Kamplarda kalmayan Suriyeliler iş bulma ümidi ile farklı şehirlere göç etmeye başlamıştır (Çakmak Ünsal, 2018: 42). Kamplarda yaşamayan Suriyeliler eğitim hizmetlerine ulaşabilmekte, sağlık imkanlarından ücretsiz faydalanabilmektedirler. Ayrıca AFAD ve Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakfı'ndan yardım alabilmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti'nin sağlamış olduğu açık kapı politikasına rağmen kamplarda kalmayıp kamp dışında yaşayan Suriyeliler için yaşam zor koşullarda devam etmektedir. Her ne kadar Suriyeliler için eğitim, sağlık gibi hizmetler ücretsiz olsa da Suriyelilerin istihdam konusunda yaşadığı sıkıntılar açıktır. Özellikle düşük ücretle çalıştırma konusunda sadece temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar maddi olanaklarının olması yaşanan beslenme ve barınma problemini açıkça göstermektedir.

Suriyelilerin Türkiye'de yaşadığı dönem boyunca gözlemlenen sonuçlara göre emeklerinin sömürülmesine karşı "Çalışma İzni Yönetmeliği" ile geçici koruma kimlik kartı çıkarılarak hakları korunmaya çalışılmıştır. Çalışma izni için geçici kimlik belgesi aldıktan altı ay sonra ikamet ettikleri şehirde çalışmaya başlamaları, çalışma izni

başvurularının işveren tarafından yapılması, çalışacakları işyerindeki işçi sayısının %10'u geçmeyecek olması gibi şartlar bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre kamp dışında yaşayan erkeklerin yaklaşık beşte birinin, kadınların ise büyük bir bölümünün herhangi bir mesleğe sahip olmadığı ve bu durum düşük ücretlerle vasıfsız işlerde çalışmalarının sebebiyetini göstermektedir (Vesek, 2020: 33).

Türkiye'ye gelen Suriyelilerin azımsanamayacak bir kısmını eğitim çağındaki çocuklar oluşturur. 2011 yılında Suriyeliler ilk geldiklerinde eğitim alanında yapılması planlananlar sürecin uzaması ile yetersiz kalmıştır. 2011 yılından 2014 yılına kadar sadece kamplardaki çocuklar eğitim görmüş, 2014 yılında Suriyeli çocukların eğitim standartları belirlenmiş ve eğitim haklarının güvence altına alındığı yeni bir çerçeve çizilmiştir (Çakmak Ünsal, 2018: 59). Başlarda kamplarda geri döneceği düşüncesi ile Arapça olarak dersler verilmekteydi. Durumun ciddiyetinin anlaşılması ve kalma süresinin uzaması ile eğitim alanında yeni düzenlemeler yapılmıştır.

2021 verilerine göre 5-17 yaş arası 1.197.124 kişi bulunmaktadır. 2021 Mart istatistiklerine göre 774.257 geçici koruma altındaki öğrenci eğitime erişmiştir (http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf).

Türkiye'deki Suriyelilerin sağlık hizmetlerinin de ivedilikle çözülmesi için zemin hazırlanmıştır. Suriyelilere verilen sağlık hizmetleri noktasında AFAD Başkanlığı, Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü arasında iş birliği ile süreç yürütülmektedir (Çakmak Ünsal, 2018: 68). Kayıt altında olan Suriyeliler sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanırken, kayıt altında olmayanlar ise sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanamamaktadır.

Kamplarda yaşamayı tercih etmeyip kayıt altında olan Suriyeliler ise geçimlerini kendileri sağlamak zorundadır. Barınma ihtiyacından doğan ev kirası, faturalar, gıda ihtiyaçları gibi temel ihtiyaçlarını kendilerinin karşılaması gerekmektedir. Ev sahiplerinin bu durumdan faydalanıp kira fiyatlarını yükseltmesi illerdeki yerel halkı rahatsız etmiştir. Ayrıca Suriyeli genç kadınların özellikle sınır illerdeki erkeklere ikinci eş olarak verilmesi sıklıkla rastlanan bir durum olup yerel halktan büyük tepkiler toplamıştır (Ağır ve Sezik, 2015: 113).

Türkiye tarihin her döneminde devletlerin mazlum vatandaşlarına yapıldığı gibi, Suriyelilere karşı yapılan insanlık dışı muameleye kayıtsız kalmamıştır. Hem Türkiye sınırları illerinde hem de Türkiye sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve Suriye sınırları içerisinde bulunan geçici barınma merkezlerinde ve illerinde yaşanan olaylardan ağır şekilde etkilenen Suriyeli vatandaşlara insani yardım sağlamada en cömert ve merhametli davranan ülke olmuştur. Sınırları içerisinde dünyada en fazla Suriyeli vatandaş kabul etmesi ve sunduğu imkanlar bu yargıyı desteklemektedir.

Suriyelilerin kitlesel göç hareketinden, en çok Suriyeli sığınmacı ağırlayan Türkiye'ye de etkisi büyük oranda olmuştur. Suriyelilerin savaştan kaçıp, başka bir ülkede yeni bir hayat kurma çabası kaçınılmaz şekilde psikolojik olarak etkileyen bir süreçtir. Hem göç sürecinde hem de göç ettikten sonra uyum, kabul gibi bazı problemlerle karşılaşan Suriyelilerin problemlerini tespit etmek Türkiye'de huzur ve güvenli bir ortam oluşturmak için oldukça önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, ÖNEMİ VE AMACI

Göç insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İnsanoğlu geçmişten günümüze doğal afetler, savaşlar, terör, kıtlık, kuraklık, ekonomik nedenler, sağlık gibi nedenlerden dolayı buldukları yeri değiştirme ihtiyacı hissetmişler ya da zorunda kalmışlardır. Günümüzde de kasırgalar, tsunamiler, depremler, savaş, terör, siyasi istikrarsızlar gibi pek çok nedenden dolayı insanlar göç etmektedir.

Türkiye geçmişten bu yana coğrafi konumu dolayısıyla göç yollarında her zaman önemli bir role sahip olmuştur. 1960'lı yıllar itibariyle dış göç vermeye başlayan Türkiye daha sonraki yıllarda göç alan ülke konumuna gelmiştir. Hem bireysel hem de kitlesel göçlere ev sahipliği yapan Türkiye, Osmanlı Devleti'nin benimsediği mazlumun yanında olma geleneğini sürdürerek göç konusunda Batılı ülkelerden farklı bir tutum geliştirmiştir. Günümüzde Orta Doğu'da yaşanan siyasi krizler neticesinde Türkiye'nin göç haritasında sahip olduğu konum daha fazla önem kazanmıştır. Avrupa'ya geçiş olarak transit bir ülke konumunda görülen Türkiye, zamanla ev sahibi ülke haline dönüşmüştür.

Ortadoğu ülkelerinde başlayan Arap Baharı süreci, bazı ülkelerde savaş haline dönüşmüş bazı ülkelerde ise iktidar değişikliğine yol açmış ama sonuç olarak Arap Baharı'nın yaşandığı ülkelerde can kayıplarıyla sonuçlanmıştır. Arap Baharı'nın temelinde yatan demokratikleşme algısı daha çok ülkeleri çıkmaza sokmuş ve böylece ülkede iç karışıklıklara ve savaşa neden olmuştur. İç savaşın en yoğun yaşandığı Suriye, bu olaylar neticesinde çok fazla can kaybı yaşanan ülke olmuştur. 2011 yılından itibaren Türkiye, Suriye için açık kapı politikası izlemiş ve Suriyeliler için hedef ülke haline gelmiştir.

Türkiye, Suriyeliler için ilk önce barınma merkezleri kurmuş orada tüm temel ihtiyaçlarının yanı sıra sosyo-kültürel ihtiyaçlarını da karşılamaya çalışmıştır. Eğitim, sağlık, barınma, beslenme gibi alanlardan ücretsiz faydalandırılmış, psikolojik destek almalarını sağlamıştır. Barınma merkezlerinde kalmak istemeyen Suriyeliler ise sınır olmadan 81 ile gitme şansını ellerinde bulundurmışlardır. Gittikleri illerde her birinin çevreye uyumu, kabullenme süreçleri farklı gerçekleşmektedir. Medya üzerinde ve halk arasında yayılan haberler ise olumlu ve olumsuz şekilde birçok problemi de beraberinde getirmiş ve farklı algılar oluşturulmaya çalışılmıştır. Kütahya ili de Suriyeliler tarafından

göç edilen bir il konumundadır. Suriyelilerin yaşamış olduğu problemler ve gelecekte nasıl bir hayata devam etmek istedikleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Uyum süreci her bireyde aynı olmadığı gibi iç savaştan kaçıp farklı bir ülkenin şehirlerinde ikamet etmek zorunda kalan birey için ise daha zordur. Kütahya'ya yerleşen Suriyelilerin bu süreçte yaşadıkları problemler ele alınacaktır. Kütahya'yı seçme nedenlerine ve geçici koruma statüsünde oldukları için gelecekteki beklentilerine değinilecektir. Bu çalışma Kütahya ilinde Suriyeliler ile ilgili yaşanan sorunların aşılmasında yardımcı olabilecek ve resmi kurumlara (AFAD, Göç İdaresi), sivil kuruluşlara (İHH, Kızılay) bir kaynak niteliği taşıyacaktır.

Yapılan bu çalışmada 2011 yılında başlayan ve günümüzde hala devam eden Suriye'den Türkiye'ye göç kapsamında Kütahya ilinde ikamet etmeye başlayan Suriyelilerin göç esnasında ve göç ettikten sonra Kütahya'da yaşadığı problemleri saptamak (barınma, sağlık, beslenme, eğitim vb.) ve gelecekteki beklentilerini ele almak amaçlanmıştır. Saha araştırmasıyla elde edilecek verilerin, bu amaç doğrultusunda analiz ve değerlendirilmesi yapılacaktır. Çalışmanın önemi belirlenen konudan ve araştırma kapsamında elde edilecek bulguların değerlendirilecek olmasından kaynaklanmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

2011 yılı itibari ile Suriye'den Türkiye'ye göç gerçekleşmeye başlamıştır. Başta Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa gibi Suriye sınırına yakın illerde ikamet etmeye başlamışlar fakat ilerleyen zamanlarda tercihen farklı illere yerleşmişlerdir. Türkiye'ye gelip yerleştikten sonraki zaman dilimi araştırmanın kapsadığı süreci belirtmektedir. Araştırmada ele alınacak konu, Suriyeli sığınmacıların Kütahya'da ikamet etmesi sonucunda, buldukları mekanlarda yaşadığı problemler ve gelecek beklentileri ile sınırlıdır.

Kütahya ili araştırmanın mekan sınırını oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2021 yılında hazırlamış olduğu rapora göre Kütahya ilinde kayıt edilen toplam Suriyeli sayısı 1991'dir. Kayıtlı Suriyeli nüfusu ile Kütahya il nüfusunun karşılaştırma yüzdesi %0,35'tir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>). Katılımcı sınırını ise 20 kadın ve 15 erkek olarak toplamda 35 Suriyeli oluşturmaktadır.

Görüşmeler, Kütahya ilinin Yenidoğan, Yunusemre, Meydan, Gaybiefendi ve Cumhuriyet isimli 5 merkez mahallesinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, ev ziyaretleri şeklinde Suriyelilerin yaşadıkları yerlerde ve gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir.

Araştırmadan elde edilecek bulgular görüşmecilerin verdikleri cevaplar ile sınırlandırılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini Kütahya ilinde yaşayan Suriyeliler oluşturmaktadır. Örneklem bu evren içerisinde seçilmiştir. Kütahya ili genelinde yapılan bu çalışmada toplamda 35 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların psikolojik açıdan etkilenmemesi için görüşmeler, 18 yaş üstü Suriyeli vatandaşlar ile yapılmıştır. Katılımcıların yaş aralığını 18-56 yaş grubu oluşturmaktadır.

Çalışma sürecinin ilk aşamasında Suriyeli sığınmacıların ikamet ettikleri evler tespit edilmiştir. Asr'a Umut Derneği'nin adres tespitinde yardımı ile Suriyeli sığınmacıların evlerine ziyaretler gerçekleştirilmiş ve onayı olan aileler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler Nisan 2021-Haziran 2021 tarihleri arasında yapılmıştır. Suriyeli katılımcıların araştırma ilinde dağınık şekilde ikamet etmeleri nedeniyle zaman zaman zorluklar yaşanmıştır. Katılımcıların Türkçeyi etkin bir şekilde kullanamaması zaman zaman anlaşmada zorluk yaratmıştır.

Pandemi sürecinde olmamız da çalışmada zorluğa neden olan faktörlerden biri olmuştur. Katılımcıların bazıları hastalık bulaşma korkusu nedeniyle görüşme yapmak istememişlerdir. Görüşmeler esnasında her iki taraf için de maske kullanılmasına özen gösterilmiştir.

Katılımcıların bir dernek veya yardım kuruluşundan geldiğim düşüncesi zaman zaman çalışmada daha net cevaplar almayı zorlaştırmıştır. Ayrıca katılımcılardan bazıları “sizi devlet mi gönderdi? Bize yardım mı edeceksiniz?” gibi sorular yöneltmişler bazıları ise yardım beklediklerini söyleyerek aracı olmamı istemişlerdir. Bunun önüne geçebilmek için kendimi tanıtmaya sırasında öğrenci kimlik kartım katılımcılara gösterilmiş fakat görüşmelerin sonunda bu sorular sorulmaya devam etmiştir.

4. ARAŞTIRMADA KULLANILAN TEKNİKLER

Çalışmanın nitelikli bir araştırma olabilmesi için öncelikle kitap, makale, tez taramaları yapılmış ve yeterli düzeyde bir literatür oluşturulmuştur. Araştırmanın önemi, amacı ve probleminin belirlenmesinde literatür çalışmasından faydalanılmış ve mülakat formu belirlenen ana problemler ve alt başlıklara göre oluşturulmuştur.

Bu çalışmada nitel araştırma yönteminin kullanılması uygun görülmüştür. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak derinlemesine mülakat şeklinde gerçekleştirilmiştir. “Yarı-yapılandırılmış görüşme formunda sorular önceden hazırlanmış olsa bile, görüşme sırasında yeni sorular yöneltilir, işlevsiz kalan sorular çıkartılır” (Bal, 2015: 281). Katılımcıların belirlenmesinde kartopu tekniğinden yararlanılmıştır. “Kartopu örnekleme, özellikle potansiyel denekleri belirlemenin zor olduğu zaman kullanılır. Bu teknikte denekler tanıdıkları kişileri araştırmacıya gönderirler. Bu kişiler de tanıdıkları kişileri gönderirler ve bu belli bir noktaya kadar devam eder. Tepeden aşağıya yuvarlandıkça büyüyen kartopu gibi örneklem hacmi gittikçe büyür” (Bal, 2015: 246).

Görüşmeler esnasında yarı-yapılandırılmış görüşme formuna bağlı kalınarak, sorulan sorulara verilen cevaplar karşısında oluşan yeni durumlarda çalışmanın içerisine dahil edilmiştir. Mülakatlar, katılımcıların evlerinde veya katılımcılara ulaştığımız mekanlarda gerçekleşmiştir. Araştırmanın etiği açısından katılımcıların isimleri K1, K2, K3....., K35’e kadar kodlanmıştır. Çalışmada katılımcıların yanıtlarının okuyucuya daha kolay bir değerlendirme sunması amacıyla katılımcının isminin yanında yaşı ve mesleği belirtilmiştir. Örneğin; K1, 23, hurdacılık şeklindeki gösterimin anlamı K1 katılımcısının yaşı 23 ve mesleği hurdacılıktır.

Araştırmanın analizinin tam olarak yapılabilmesi için görüşme esnasında izin veren katılımcıların ses kayıtları alınmış, seslerinin kayıt edilmesini istemeyen katılımcıların görüşmeleri ise deftere not edilmiştir. Ses kayıtları bir katılımcı için ortalama 40 dakikadır. Katılımcıların ses kaydı konusunda kimin dinleyeceğini bilemediklerini belirterek tedirginliğe düştüğü gözlemlenmiştir. Bu konuda istemedikleri sürece ses kayıtlarını hiç kimsenin dinlemeyeceğini belirterek daha güvenli bir ortam oluşturulmuştur. Ses kayıtları sırasında katılımcı ile göz kontağı kurulmasına dikkat edilmiştir. Deftere not alma kısmında bazı kelimeler kısaltılarak ve kodlanarak katılımcının her söylediği not edilmeye çalışılmış ve görüşme sonrasında eksik kalan yerler katılımcı ile tamamlanmıştır. Tamamlama kısmı katılımcının vaktini daha fazla almamak için hızlı şekilde yapılmıştır.

Katılımcıların bazıları uzun uzun cevaplar vermiş bazıları görüşmeyi kısa tutmak istemiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre soruyla bağlantılı olarak yeni sorular eklenmiş veya çıkarılmıştır. Yarı-yapılandırılmış mülakat formunda bulunan 12. sorunun cevabını katılımcılar 10 ve 11. sorularda cevapladığı için 12. Soru görüşme formundan

ıkarılmıştır. Suriyeli katılımcıların sadece 2'si ilkokul mezunu olduğu ve 33 katılımcının hiç okula gitmediği göz önüne alınarak 5. Soru görüşme formundan çıkarılmıştır.

Görüşmeler esnasında odada sadece katılımcı olmasına zen gösterilmiş ve böylece daha rahat cevaplar vermesi amaçlanmıştır. Bazı katılımcılar tek görüşmeyi reddetmiş ailesi yanında iken cevap vermeyi tercih etmiştir. Görüşme esnasında ailesi yanında olan katılımcıların cevaplarının ailesinden etkilenmediği gözlemlenmiş ve ailesinden onay aldığı kısımlar da olmuştur. Katılımcıların verdiği cevaplara karşı tarafsız kalmaya zen gösterilmiş fakat gerekli durumlarda “evet, dediğiniz doğru, haklısınız” gibi cevaplar verilmiştir.

Katılımcılara rahatsızlık vermemek amacıyla görüşmeler belirli saatler arasında (12.00-18.00) gerçekleşmiştir. 34 katılımcı ile katılımcıların evinde görüşülmüş, 1 katılımcı ile evinin kapısının önünde görüşme gerçekleşmiştir. Katılımcıların evlerine girmek için önce katılımcılardan izin alınmış, onay vermeleri neticesinde eve girilmiştir. Katılımcıların bu konuda hiç tereddüt etmeden evlerine davet ettikleri gözlemlenmiştir.

Katılımcıların yanından ayrılırken zaman ayırdığı için teşekkür edilmiş ve verdikleri bilginin araştırma için çok değerli olduğu belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLANMASI

Bu bölümü araştırmanın bulguları ve yorumlanması oluşturmaktadır. Kütahya'ya göç eden Suriyelilerin göç sürecinde ve Kütahya'da yaşadıkları problemlerin tespiti ve gelecek beklentilerine ilişkin analizlerin yapılabilmesi için yapılmış olan saha araştırmasının bulguları ilgili literatür eşliğinde yorumlanarak sunulmuştur. Çalışmada elde edilen bulgular dört ana başlık altında toplanmıştır. Birincisi “tanımlayıcı bulgular”, ikincisi “amaca yönelik bulgular”, üçüncüsü “yaşanılan problemler” ve dördüncüsü “gelecek beklentileri”dir. Bu bölümdeki bulguların yorumlanmasına ve önerilere sonuç ve değerlendirme kısmında yer verilmiştir.

1. TANIMLAYICI BULGULAR

1.1. SOSYO DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Tablo 1. Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyet Bilgileri

Cinsiyet	
Kadın	20
Erkek	15
TOPLAM	35

Katılımcıların %57,14'ü kadın, %42,86'sı erkektir.

Tablo 2. Suriyeli Sığınmacıların Yaş Bilgileri

Yaş	Kişi Sayısı
18-24	13
25-34	7
35-44	12
45 ve üzeri	3
TOPLAM	35

Katılımcıların %37,14'ü 18-24 yaş, %20'si 25-34 yaş, %34,29'u 35-44 yaş aralığında ve %8,57'si 45 yaş ve üzerindedir.

Tablo 3. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Bilgileri

Eğitim	Kişi Sayısı
Okula Gitmemiş	33
İlkokul	2
TOPLAM	35

Suriyeli katılımcıların sadece %5,71'i ilkokul mezunu, %94,29'u hiç okula gitmemiştir. İlkokul mezunlarının 2'side kadındır.

Tablo 4. Suriyeli Sığınmacıların Meslek Bilgileri

Meslek	Kişi Sayısı
Hurdacı	9
Ev hanımı	20
Kağıt toplayıcısı	1
Sanayi Ustası	1
Tezgah Satıcısı	1
Bahçe işleri	1
Çiftçi	1
İnşaatçı	1
TOPLAM	35

Katılımcıların meslek gruplarına bakıldığında Suriye’de hurdacılık yapıp bunu Kütahya’da devam ettiren kişi sayısı %25,71’dir. Ev hanımlarının oranı ise %57,14’dur. %2,86’sı kağıt toplayıcısı, %2,86’sı sanayi ustası, %2,86’sı tezgah satıcılığı yapmaktadır. %2,86’sı bahçe işleri ve %2,86’sı çiftçilik yapmaktadır.

İnsanlar yaşamlarını en iyi şekilde idame ettirmek isterler. Suriyeli sığınmacılar da ülkelerinde yaşanan iç savaş ve karışıklıktan dolayı çoğunluğu Türkiye’ye göç etmek üzere bazıları önce kamplarda bazıları ise şehir merkezleri veya ilçelere yerleşmişlerdir. Bu süreçte adaptasyon, kültürel şok gibi durumlar ile karşılaşılrsa da araştırma bulgularına baktığımızda bu süreci çabuk atlatmak zorunda kalıp hayatlarını devam ettirmeye çalışmışlardır. Hemen hemen hepsinin Suriye’de farklı sosyal ve çalışma hayatı olsa da Türkiye’ye geldiklerinde değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bu durumu 26 yaşındaki K23 şöyle anlatmaktadır:

1. Bana biraz kendinizden ve yaşamınızdan bahseder misiniz?

Geçici barınma merkezlerinde kalmak istemeyen Suriyeliler, kendi geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır ve bu başlangıçta onlar için zor olmuştur. Kendi imkanları ile kamp dışında kalmaya çalışan Suriyeliler, çalıştıkları mekanlarda, parklarda, kiralık odalarda ve kiralık evlerde kalmaya başlamışlardır. Kamp dışında kalmak isteyen Suriyeliler bu süreçte ayrıca önemli sorunlarla karşılaşmıştır. Yüksek ev kiralari, ev sahiplerinin Suriyelileri kiracı olarak istememesi gibi problemler Suriyelilerin barınma ihtiyaçlarını karşılamasını engellemiştir (Uğurludoğan, 2020: 94).

26 yaşındayım. Halep’ten göç ettik. Burada hurda topluyorum. Çocuklarım var 2 tane ikisi de küçük. Eşime ve onlara bakmaya çalışıyorum. Suriye’de zor şartlar altında yaşadık. Biz Türkmen olduğumuz için bizi sevmeslerdi. Yaşadığımız bölgede hep dışlandık. Türkiye’ye geldiğimizde ise herkes bize destek çıktı. Allah devletten, Türk

halkından razı olsun. Komşularımız hep bize yardım ediyor. Giyecek, yiyecek yardımı. Hurdadan kazandığımız bize yetmiyor fakat yetmediği yerde komşular yardım ediyor. Biz asla onlardan bir şey istemiyoruz bizim eksliğimiz var demiyoruz ama onlardan Allah razı olsun bizi açta açıkta bırakmıyorlar (K23, 26, hurdacı).

Yeni bebeği doğmuş, 3 çocuk ve eşyle tek göz odada yaşayan K19 şöyle belirtiyor:

23 yaşındayım. Ev hanımıyım. Bir işte çalışmıyorum bizde zaten çalışılmaz. O yüzden bende hiç çalışmadım. Okula gitmedim, gidemedim. Eşim hurda topluyor arada çöp topluyor ve yaşamımızı böyle devam ettiriyoruz. Ben de destek olmak isterim ama iş yok. Ben de evde yemek yapıyorum, çocuklara bakıyorum. Ablamla vakit geçiriyoruz. Yeni bebeğim doğdu. Durumumuz biraz daha zorlaştı. Fakat eşim bize yetmeye çalışıyor. Allah'a şükür olsun bu durumumuza. Ablamlarla alt üst oturuyoruz. Bana faydası çok oldu. Komşulardan Allah razı olsun bize hep yardım ettiler. Bizi burada çok sevdiler. Çocuğum oldu yine yardım ettiler. Bazen burada daha mutlu hissediyorum kendimi. Canımızı kurtardık geldik şükür olsun (K19, 23, ev hanımı).

Suriye'den kaçtık geldik. Sadece ailemi getirebildim buraya. Burada bizim kimsemiz yok. Mahallede başka Suriyeli de yok. Eşim Türkçe bilmiyor. O yüzden mahallede komşularla anlaşmada sıkıntı çekiyor. Çocuklarım okulda öğrendi Türkçeyi annelerine yardım ediyorlar. Ben sanayide usta olarak çalışıyorum. Kazandığımız bize yetiyor Allah'a şükür. Suriye'de sadece babam kaldı. Onunla görüşüyoruz. Durumlar aynıymış o da zor şartlar altında ama gelmek istemedi. Ben de çocuklarımız ve kendimin canını kurtarmak istedim ve geldim (K14, 40, sanayide usta).

Yaşadığımız ve nefes aldığımız için Allah'a şükür olsun hamd olsun. Burası kötü değil, ev var, iş var bize burada. 40 yaşındayım çocuklarım için burada hurdacılık yapıyorum karnımız doyuyor. Bir çocuğum böbrek hastası onun için biraz zor oluyor. Bir haftadır hastanede yatıyor. Onu göremiyoruz. Hastalık var diye bizi almadılar ama arayıp durumunu öğreniyoruz. İyi diyorlar. İnşallah iyidir. Allah'im şifasını bizden eksik etmesin. Ev sahibimiz yaşlı olan amca (evin kenarında Suriyeliler için odun kesiyor). Bize hep baktı. Evini verdi hasta çocuğuma yardım etti. Hakkını asla ödeyemeyiz. Yine bizim için odun kesiyor. Bazen eşi yemek yapar bize gönderir. Allah'a hamd olsun bugünüümüze. Elimizde bir canımız var. Ona bakıyoruz. Orada Savaş vardı kaçtık geldik. Orada hem

devlet hem halk kötüydü. Biz Türkmen'iz diye bizi sevmezlerdi. Burada hem devlet hem millet bize yardım ediyor. Burada mutluyuz. Korkmadan yaşıyoruz (K9, 40, hurdacı).

30 yaşındaki 2 çocuk babası K16 yaşamını şöyle anlatıyor:

30 yaşındayım. 2 çocuğumuz var. Burada hurda topluyorum. Geçinmeye çalışıyorum. Allah'a şükürler olsun. Bize canımızı bağışladı bizde Türkiye'ye kaçtık. Burada mutluyuz. En azından nefes alıyoruz. Savaş yok. Çocuklarım aç değil. Karınları tok. Mutluyuz Allah'a hamd olsun. Türkiye'yi sevdik. Tabi burada da geçinmek zor iş yok. İş vermiyorlar bize. Biz de hurdacılık yaparak geçimimizi sağlıyoruz. Kendimize yetiyoruz. Allah'a hamd olsun (K16, 30, çiftçi).

Suriyeli katılımcıların cevaplarına bakıldığında şu an yaşantıları aynı Suriye'deki gibi devam etmekte olan katılımcılar olduğu gibi Suriye'de iyi bir yaşam sürerken Türkiye'de bunu elde edemediğini belirten katılımcılar da vardır. Katılımcıların hepsi cevaplarında sadece canını getirebildiklerini ve ailesiyle gelebildikleri için mutlu olduklarını dile getirmişlerdir.

2. Ülkenizden Türkiye'ye göç etmeye karar verdiğinizde şartlarınız nasıldı?

Yaşamın varoluşundan beri insanlar çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları mekanları terk etmek zorunda kalmışlardır. Doğa olayları, insanın iradesi dışında göç etmesine neden olurken sanayi devrimi sonrasında meydana gelen gelişmeler ile göçün belirleyicisi ekonomik, siyasi ve sosyal nedenler olmuştur (Ekici ve Tuncel, 2015: 13).

Arap Baharı sürecinin önce Tunus'ta başlamış daha sonra Mısır, Libya, Bahreyn, Yemen ve Suriye gibi ülkelere yayılmıştır. Suriye dışında görülen ülkelerde rejimin değişmesi, halkın isteklerinin karşılanması gibi sonuçlar meydana getirmesiyle Suriye'de de süreç başlamış fakat bir iç savaş haline dönüşmüştür. Kısa sürede binlerce insan hayatını kaybetmiş ve milyonlarca insan savaştan kaçıp canlarını kurtarmak ümidiyle göç etmeye başlamıştır (Kütükcü, 2020: 48). Arap Baharı süreciyle Suriye'de yaşanan gelişmeler diğer ülkelere farklı bir biçimde gerçekleşmiştir. Kısa bir süre içinde milyonlarca insan Suriye'den önce komşu ülkelere sonra tüm dünya ülkelerine göç etmeye başlamıştır. Yaşanan göç dalgası Türkiye'yi de büyük ölçüde etkilemiş ve yeni durumların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ekici ve Tuncel, 2015: 10).

2011 yılından itibaren Suriye'den Türkiye'ye göçler başlaması neticesinde Suriyelilerin yaşamlarında değişimler meydana gelmiştir. Yeni bir kültüre, çevreye adapte olma sürecini yaşamışlardır. Suriye'den Türkiye'ye göç genel anlamda zor şartlar

altında olsa da Suriyeli sığınmacılar canlarını kurtarıp aileleriyle burada yaşadıkları için mutlular. Kendi vatan topraklarında imkanları çok iyi olanlar olsa da burada ekonomik yönden öte yaşadıkları için her sözlerinde Allah'a şükürlerini belirtiyorlar. Katılımcılarımızın hepsi farklı zaman aralıkları ile savaştan kaçıp Türkiye'ye gelmişlerdir.

Türk askeri tarafından kamyonlarla Türkiye'ye getirilen K15 şu sözlerle yaşadıklarını anlatmaktadır:

Ben Türkiye'ye 3 çocuğumla geldim. Suriye'de durumumuz çok iyiydi evlerimiz ve tarlalarımız vardı. Allah'a hamd olsun şimdi canımız var bize yetiyor. Türk askeri gelmeseydi belki bizde şu an ölmüştük. Ben, çocuklarım, ailem. Kocamı savaşta kaybettim. Biz savaşmadık çocuklarım küçük ben yapamadım. Bizim şu an yaşıyor olmamız Türk askeri sağ olsun ona bağlı. Allah onlardan razı olsun bizi kurtardılar. Savaş bizim orada başladı baktık Türkiye bizimle. Kamyonlar geldi bizi kamyonu bindirdiler. Kampa götürdüler beni ve ailemi. Allah'a şükür olsun bizim canımızı kurtardılar. Biz haklarını ödeyemeyiz. Annem, babam, çocuklarım ve ben geldik kampa. 15 gün kampta kaldık. Annem ve babam şuan Kilis'te bizim burada akrabalar vardı onlar aradı biz de geldik buraya (K15, 31, ev hanımı).

Türkiye'nin Suriyeliler için oluşturmuş olduğu kamplarda bütün ihtiyaçlarını karşılayacak bir imkan sunulmuştur. Beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçların dışında dil öğrenimi, dikiş kursu gibi sosyal aktivitelere de yer verilmiştir.

Güncel verilere göre 4 milyona yakın Suriyelinin Türkiye'ye gelmesiyle hem ulusal hem de uluslararası pek çok kuruluşun yaptığı harcamalar ekonomiye canlılık kazandırmıştır. Kamp merkezlerinde yaşamına devam eden Suriyelilerin beslenme, barınma, giyinme gibi temel gereksinimlerinin karşılamak için bu alanlarda faaliyet gösteren firmalara ekonomik getiri sağlamıştır (Kütükcü, 2020: 56).

Halep'ten Türkiye'ye geldik. Orada ayakkabı boyayıp, hurda toplardık. Boş arazide çadırda kalırdık. Yaşadığımız bölgede bize ev vermezlerdi. Türkmen olduğumuz için bizi sevmezlerdi ve bu yüzden ev vermezlerdi (kiralamak için). Boş arazide çadırda kaldık yıllar boyunca. Biz Arapça bilmediğimiz için bizi sevmezlerdi hatta bizi anlamadıkları için döverlerdi. Biz orada zayıf konumdaydık onların gözünde. Aslında kardeşçe yaşayabilirdik ama asla bizi Suriyeli olarak görmediler. Hep dışlandık. Arada koyunlar alır onlara bakardık, otlatırdık. İş yapmamızı istemedikleri için bize hep kötü

davranırlardı. Yaşadığımız bölgede sadece Arapça konuşuluyordu ve biz anlaşılamıyorduk bu yüzden bizi hiç sevmədiler (K23, 26, hurdacı).

Biz orada mutluyduk. Halep'ten geldik. Orada halde çalışıyordum. Boş günüm olduğunda da inşaatlara gidip çalışırdım. Kazandığımız bize yeterdi. Orada tarlalarımız vardı. Oralarda da çalışırdık. Tarlada genelde ailecek çalışırdık. Durumumuz iyiydi. Bize yetiyordu. Allah'a hamd olsun. Ben şimdi de durumuma isyan etmiyorum. Bugünüme şükür ailemle birlikteyim. Orada oldukça geniş akrabalarım vardı. Hepsisiyle görüşürdük aramız iyiydi. Onlar da bize tarlada yardım etmeye gelirlerdi. Biz güzel geçiniyorduk. Ama savaş çıkardılar. Bizi birbirimize düşürmeye çalıştılar. Aslında savaşta yoktu. Tek taraflı bize savaş açtılar. Biz sadece canımızı kurtarmak istedik. Kaçtık buraya. En azından şimdi canımız var. Allah devletten razı olsun (K3, 31, hurdacı).

Suriye'de Türk olduğu için dışlandığını belirten K24 şöyle ifade ediyor:

Ben orada okula gidemedim. İsterdim okumayı. Başımıza böyle bir şey geleceğini bilemezdik. Biz Türk'üz. Türk olduğumuz için aralarına almazlardı. Biz de onları rahatsız etmemeye çalışırdık (Onlar derken Araplardan bahsediyor). Suriye'de kardeşçe yaşayabilirdik. Halep'ten geldik. Halep güzeldi. Ama Türkiye gibi değildi. Burası daha güzel. Orada ben ev hanımıydım. Bizde kız çocukları pek okutulmaz. Ben de okumadım, kardeşlerim de. Keşke okusaydım belki burada daha farklı işler yapardım. Orada çocuklarla ve ev ile ilgilenirdim. Orada da eşimin iyi bir işi yoktu bize iş vermezlerdi pek. Ama kazandığı bize yeterdi. Burada eşim hurdacılık yapıyor. Bende eşime destek olmak için bazen hurda toplamaya çıkıyorum. Çocuklar evde yalnız kalıyor bazen, bazen eşim evde kalıyor ben gidiyorum, bazen ben gitmiyorum çocuklara bakıyorum. Geçinmek için bunu yapmam şart. Suriye'de çalışmak zorunda kalmamıştım (K24, 25, ev hanımı).

3 çocuk annesi ve hamile olan K18 şöyle anlatıyor:

Biz oradan savaştan kaçtık geldik. Her yerde savaş vardı. Halep'ten geldik. Ben savaş çıkmadan önce tarlalarda çalışırdım. Kendi tarlalarımız vardı orada çalışırdım. Durumumuz iyiydi. Geniş aileye sahiptim. Herkes iç içeydi. Birbirimize güvenirdik. Mutluyduk orada ama savaş çıktı biz buraya göç etmek zorunda kaldık. Şimdi özliyorum evimi, mahallemi. Allah'a şükür biz yaşıyoruz. Çocuklarım iyi. Bir şekilde karnımız doyuyor. Halep'te rahattık geçimimiz iyiydi ama bizim kaderimiz böyleymiş buna da şükür. Allah'a hamd olsun canımız var (K18, 37, ev hanımı).

Suriyeliler, ülkelerinde yaşanan iç savaş nedeniyle yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalmışlardır. İlk olarak evlerinin bombalanması, alt yapının çökmesi, elektrik ve su kesintilerinin yaşanmasının oluşturduğu güvenlik problemi nedeniyle göçler başlamıştır. Ayrıca savaşın beklenen süreden daha fazla sürmesi Suriyelilerin yaşamlarını devam ettirebilmek için daha güvenli yerler aramasına neden olmuştur (Vesek, 2020: 67).

İşim, gücüm yerindeydi. Ben orda işimi seviyordum. Telciydim. Yani tel işleriyle uğraşıyordum. Bahçelere tel çekiyordum. İyi kazanıyordum. Bahçe işi her zaman olmazdı o yüzden bazen hamallık yapıyordum. Oradan da geçimimizi sağlıyorduk. Burada kendime göre iş bulamadım. Yapabildiğim iş olmadı. Biz de buradaki akrabalardan araba filan bulduk onlar gibi hurdacılık yapmaya başladık. Ama şükür canımızı kurtardık oradan. Savaş artık artmıştı. Biz savaştan 2-3 yıl sonra geldik. Başlarda savaş biter diye düşündük onun için başta önemsemedik ama ölümler arttı bize karşı nefretler artmaya başladı canımızı kurtarmak istedik. Hemen çocuklarımı ve karımı alıp sınıra sığındım. Her şeyimiz Suriye’de kaldı ama olsun. Can olmadıktan aile olmadıktan sonra hiçbirinin önemi yok benim için (K17, 37, bahçe işleri).

Suriye’de iyiydik. Orada kimseye muhtaç değildik. Varlıktıydık. Rabbim Türkiye’den razı olsun. Hiçbir şeyin önemi yok işte. Köyde yaşıyorduk. Biz orada çiftçilik yapıyorduk ailecek. Tarlalarımız vardı. İyi kazanıyorduk Allah’a şükürler olsun bu halimize de. Ama orayı arıyoruz evimiz vardı. Şimdi burada emanet gibiyiz. Tabi bize herkes iyi davranıyor ama kendi memleketi gibi olmuyor insanın. Biz savaştan kaçtık geldik. Her yerde bombalar silahlar vardı. Bazılarına denk geldik. Rabbim bizi korudu. Her şeyimizi bırakıp gelmek zorunda kaldık. Ne diyelim bu halimize de şükür (K16, 30, çiftçi).

Türkiye’ye göç etmeye karar veren Suriyelilerin süreç içinde düşündükleri ilk şey canlarını kurtarmak olduğunu dile getirmişlerdir. Hava saldırılarının olması, evlerinin bombalanması neticesinde birçok kişinin ölümüne şahitlik eden Suriyeliler ayrıca temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelmişlerdir (Sargın, 2018: 62). Savaşın ilerlemesi üzerine tüm varlıklarını orada kaybeden ve göç sırasında orada bırakan Suriyeliler bu konuda üzüntülerini dile getirmişlerdir. Değişen şartlar onları zorlasa da şükür kelimesini ifadelerinde sık sık kullanmışlardır.

2. AMACA YÖNELİK BULGULAR

3. Türkiye'ye ne zaman ve hangi şehirden geldiniz? Kaç yıldır burada yaşıyorsunuz? Kütahya'yı seçme nedeniniz nedir?

Savaşın ilk yıllarından bu yana Suriye'den Türkiye'ye göçler devam etmiştir ve günümüzde de hala devam etmektedir. 2011 yılında başlayan savaş ile Türkiye'ye göçler aynı tarihte başlamıştır. Katılımcıların hepsi önce farklı illere gitmiş, daha sonrasında 2. 3. Veya 4. il olarak Kütahya'yı seçmişlerdir. Katılımcıların yanıtlarına bakıldığında Kütahya'nın diğer şehirlere göre daha ucuz olması Kütahya'yı seçmelerini etkilemiştir. Katılımcıların Suriye'den Türkiye'ye göç ettikleri zaman süresi ve Kütahya'ya göç ettikleri zaman süresi aşağıdaki tabloda belirtildiği gibidir:

Tablo 5. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Ettiği Zaman Süresi ve Kişi Sayısı

Zaman Süresi	Kişi Sayısı
2 yıl	1
3 yıl	6
5 yıl	2
6 yıl	9
7 yıl	6
8 yıl	8
9 yıl	2
11 yıl	1
Toplam	35

Tablo 6. Suriyeli Sığınmacıların Kütahya'ya Göç Ettiği Zaman Süresi ve Kişi Sayısı

Zaman Süresi	Kişi Sayısı
İlk Yerleşim Kütahya	1
1 yıldan az	3
1 yıl	7
2 yıl	6
3 yıl	11
4 yıl	5
5 yıl	2
Toplam	35

İstatistiklere bakıldığında katılımcıların %2,86'sı 2 yıl, %17,14'ü 3 yıl, %5,71'i 5 yıl, %25,71'i 6 yıl, %17,14'ü 7 yıl, %22,86'sı 8 yıl, %5,71'i 9 yıl %2,86'sı ise 11 yıl önce Türkiye'ye göç etmiştir. Zaman aralığına baktığımız zaman en çok 6 yıl önce göç edilmiştir (2015 yılı).

İstatistiklere göre katılımcıların %20'si 1 yıl, %17,14'ü 2 yıl, %31,43'ü 3 yıl, %14,29'u 4 yıl, %7,71'i ise 5 yıl önce Türkiye'deki farklı illerden Kütahya'ya göç etmişlerdir. Kütahya'da 1 yıldan az bulunan katılımcı sayısı %8,57'dir ve katılımcılardan %2,86'sı Suriye'den ilk göçünü Kütahya iline yapmıştır.

Katılımcıların yüzdesine bakıldığında Kütahya'ya göç etme sürecinde büyük bir fark görülmüştür. Katılımcıların sadece %2,86'sı Türkiye'ye göç sürecinde ilk Kütahya ilini seçmiştir. %97,14'ü ise önce farklı şehirlerde daha sonra Kütahya'da yaşamaya başlamıştır. Farklı şehirleri seçme nedenleri arasında iş bulma ümidi, daha fazla hurda toplama, daha iyi geçim yer alırken aradıklarını büyük şehirlerde bulamamış daha sonrasında Kütahya iline göç etmişlerdir. Kütahya iline göç etme nedenleri arasında büyük şehir ve yaşadıkları diğer illere göre daha ucuz olması önemli bir etkidir. (Kira, giyim vs.). Ayrıca katılımcıların %100'ü Kütahya ilini diğer yaşadıkları illere kıyasla daha çok beğeniyor ve burada yaşamlarını devam ettirmek istiyorlardır.

Ülkelerinde iç savaşın ortasında kalan Suriyeliler başlangıçta Arap ülkelerinin kendilerine yardım edeceği düşüncesi ile yola çıkmışlar fakat bekledikleri yardımın gelmemesi ile hayal kırıklığına uğramışlardır. Türkiye'nin Suriyelilere uygulamış olduğu açık kapı politikası ile Suriyeliler, ne Körfez ülkelerinin ne de Arap ülkelerinin Türkiye'nin sunmuş olduğu imkanların hiçbirini sunmadığını belirtmişlerdir (Vesek, 2020: 80).

Ben buraya geleli 11 yıl oldu. Sanırım Türkiye'ye ilk göç edenler arasındayım. Halep'ten geldim. 4 yıldır Kütahya'da yaşıyoruz çocuklarım ve ben. Akrabalar var ama onlarla uzağız burada. Görüşüyoruz arada bize yardımcı oldular Allah razı olsun. Allah'a şükür burada olduğunca rahatız işte. En azından burada ölüm korkusu yok. Başta kampta kaldık orada elektrik, su her şey vardı eğitim bile vardı çocuklarım da mutluydu ama daha fazla kalamadık. Kilis'e geçtik orada kaldık annem, babam ve çocuklarla. Akrabalarla konuştuk Kütahya'ya gel dediler bende çocuklarımı alıp geldim. Annem ve babam yaşlı olduğu için gelemediler. Belki Kilis'e de savaş gelir diye korktuk. Bazen sesler gelirdi biz duyardık (K15, 31, ev hanımı)

Bu konuda K7 şunları dile getirmiştir:

Buraya 6.5 yıl önce geldik. Halep'te yaşıyorduk. Orada da iyiydik ama napalım savaştan kaçtık. Biz Kütahya'da 4 yıldır yaşıyoruz. Kütahya'da akrabalar vardı biz büyük şehirlerde yaşadık orada geçim zor. Kiralar çok pahalı kazandığımız hep kiraya

gidiyordu bazen kiraya bile yetmiyordu. Akrabalarla konuştuk onlar buranın daha ucuz olduğunu söyledi bizde buraya geldik. Burada kiralar daha ucuz ve küçük yer her yere gidebiliyoruz. Eşim hurda topluyor mecburen arabayla her yere gitmesi gerekiyor hurda bulmak için. Ablam ve annemde buradaydı. Bana destek oldular. Eşimin annesi gelmek istemedi öleceksem de ben vatanımda ölmek istiyorum dedi (K7, 36, ev hanımı).

2015 yılında geldik. Halep'ten geldik. Savaştan kaçtık. Savaş artık çok artmıştır. Her yerde savaş vardı. Ben orada inşaatta çalışıyordum. Buraya gelince inşaatta iş bulamadım. İlk olarak İstanbul'a gittik. Orada yaşamak çok zordu. Her şey çok pahalıydı iş bulamadım. Orada belediye bize izin vermedi. Bizde Kütahya'ya geldik. Burada insanlar daha iyi bize yardım ettiler. Burada geçim daha kolay kiralar çok daha ucuz. İstanbul'da kiralar çok yüksekti (K13, 45, inşaatçı).

Halep'ten geldik biz. 2013 yılındaydı. O zaman geldik yani. Kampta hiç kalmadık. İlk Kocaeli'nde yaşadık. Kütahya 'ya 2 yıl olmuştur geleli. 3 yılda olabilir. Orada geçinemedik. Kocaeli çok büyük ve pahalıydı. Annem ve babam hasta onlara bakamadık orada. Burada daha iyi. Kütahya daha ucuz bir şehir. Burada geçinmek bize kolay geldi. Tabi geçinmek zor ama kıyaslayınca daha kolay. Orada yapamadık buraya geldik. Kütahya'da kalmaya devam edeceğiz (K1, 23, hurdacı).

Göçle yeni bir mekanda hayatını devam ettirmeye çalışan insan, yeni mekana alışmaya çalışırken aynı zamanda göç ettiği mekanda kendisine yeni bir yer arayışı, yok olmama, mekana ve ortama tutunma çabasına içine girer (Ekici ve Tuncel, 2015: 15). Katılımcıların cevaplarına bakıldığında Kütahya şehrini seçmelerinin ilk nedeni diğer şehirlere göre daha ucuz bir şehir olmasıdır.

4. Türkiye'de başka şehirde yaşayan mülteci tanıdıklarınız var mı? Şehir ve imkanlar olarak şartları değerlendirir misiniz?

Katılımcıların hepsi daha önce akrabalarının önerileri ile şehir değiştirmiştir ve en sonunda Kütahya'yı seçmişlerdir. Suriye'den ilk çıktıklarında öncelikle büyük şehirleri tercih etmelerinin yanı sıra seçimlerinde iletişim kurdukları akrabaları, tanıdıklarının fikirleri önemli olmuştur. Katılımcıların hepsi tanıdıklarının şartları ile kendilerinin şartlarının aynı olduğunu belirtmiştir.

Göçmen ağları, göç sürecinde her zaman önemli bir etken olmuştur. Göçü hızlandırıcı ve yaygınlaştırıcı bir özelliğe sahiptir. Bu ağlar, göç etme süreci veya göç etme düşüncesinde olan sığınmacıların göç edecekleri bölgeyle ilgili bilgi ve prosedürleri

öğrenmesinde temel kaynaklardandır. Ulaşılan bilgi ve prosedürler ile, göçmenler göç sırasında yaşadıkları problemleri daha kolay çözüme kavuşturabilmektedir (Vesek, 2020: 73).

6. Ailenizde eğitimine devam eden bireyler var mı? Bu süreçte neler yaşadılar?

Göçmen ve mültecilerin, göç ettikleri topluma uyum sağlayabilmesi ancak o toplumun dilini öğrenmesi ile gerçekleşebilir. Bu sebeple göçmenlerin topluma uyum sağlaması ve ortaya çıkabilecek problemlere en aza indirmek için göçmen ve mültecilere dil kursları, rehberlik hizmetleri verilmekte ve oryantasyon programları düzenlenmektedir. Göçmenlerin içinde bulunduğu toplumun dilini öğrenmesi o toplumla arasında bağı güçlendirecek ve daha kolay anlaşmayı sağlayacaktır. Türkiye’de Suriyelilerin eğitim sisteminden faydalanabilmeleri için çalışmalar titizlikle yürütülmüştür ve beraberinde başarıyı getirmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı ve İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü önderliğinde düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Suriyelilere eğitim sadece devlet okullarında değil aynı zamanda halk eğitim merkezleri, belediyeler ve STK’lar tarafından da verilmiştir (Çetiner, 2020: 116).

Suriyeli çocukların eğitim süreçlerinde bazı problemler ile karşılaşmaktadır. Suriyeli çocukların 1 ve 2. sınıftan sonra eğitimlerine devam etme oranlarında düşüş meydana geldiği gözlemlenmiştir. Ayrıca Suriyeli çocuklar başlangıçta ya hiç okula gitmek istememiş ya da bir süre sonra terk etmişlerdir. Türkiye’ye göç ettikten sonra eğitimlerine devam etmeyen Suriyeli çocukların oranı bir hayli yüksektir. Bu durum ise geleceğe yönelik olarak uyum konusunda problemler meydana getirebilecek düzeydedir (Uğurludoğan, 2020: 100).

Katılımcıların hepsi çocuklarının pandemi nedeniyle okula gidemediğini belirtmiştir. Çocukların canlı derslere katılımı sorulduğunda ise internet, telefon, televizyon, tablet gibi araçların bulunmamasından dolayı çocuklarının eğitimlerine devam edemediklerini belirtmişlerdir. Bu süreçte çocuklarının ne işle meşgul olduğu sorusuna karşılık ise çocuklar ailelerine yardım için ya hurda topluyor ya da evde annesine ev işlerinde yardımda bulduklarını ifade etmişlerdir.

7. Sağlık imkanlarından ne ölçüde yararlanabiliyorsunuz?

Savaş, doğal afetler ve terör gibi nedenlerden dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan mülteci ve sığınmacılar yetersiz beslenme, salgın hastalıklar ve psikolojik

rahatsızlıklar gibi hastalıklar ile karşılaşabilmektedir. Türkiye’de, Suriyelilerin ülkeye gelişi ile sağlık alanında önemli adımlar atılmıştır. Suriyelilerin kayıt altında bulunup bulunmamasına bakılmaksızın ücretsiz olarak tüm sağlık hizmetlerinden faydalanmasına karar verilmiştir (Çetiner, 2020: 119).

AFAD, Suriyeli sığınmacıların sağlık hizmetlerine ulaşımını kolaylaştırmak için Sağlık Bakanlığı ile ortak hareket etmiştir. Suriyeli sığınmacıların sağlık sorunlarının tespitinde ve çözümünü kolaylaştırmak için Göç Sağlığı Dairesi Başkanlığı yeni bir birim olarak oluşturulmuştur. Yeni kurulan bu birimin amacı, Suriyelilerin yaşadığı sağlık problemlerinin etkili şekilde çözüme kavuşturulmasıdır (Uğurludoğan, 2020: 95).

35 katılımcının hepsi sağlık imkanlarından yararlanma konusunda sıkıntı çekmediğini belirtmiştir. Sağlık problemleri olduğunda genelde devlet hastanelerini tercih eden katılımcılar hastanelerde ücretsiz olarak bakılabilmekte ve ilaçlarını eczanelerden yine ücretsiz olarak temin edebilmektedirler. Ayrıca katılımcılar ücretsiz olarak bu imkanlardan yararlanabildiği için memnuniyetlerini sıklıkla dile getirmişlerdir.

8. Türkiye’nin Suriyeli mülteciler hakkında sunmuş olduğu imkanları değerlendirir misiniz? Sunulan imkanlardan memnun musunuz? Evet ve hayır nedenleri?

Türkiye’de, Suriyeli sığınmacılar için çalışma hakkı, eğitim hakkı, sağlık hizmetlerinden faydalanabilme, mülkiyet hakkı ve vatandaşlık gibi pek çok tanınmaktadır (Çetiner, 2020: 136).

Katılımcıların Türkiye’yi sevme ve yaşamlarına burada devam etmesinin bir nedeni, farklı ülkelerdeki akraba ve tanıdıkları ile kurdukları iletişim sonucunda Türkiye’de gördükleri muameledir. Suriyeliler diğer ülkelerdeki tanıdıkları ile konuşmaları neticesinde bir kıyaslama yapma imkanı elde etmişlerdir (Öğütçü, 2018: 151).

Katılımcıların hepsi Türkiye’nin Suriyeli mültecilere sunmuş olduğu imkanlardan memnundur. Suriye’den Türkiye’ye geliş süreçlerinde sunulan imkanlar ve kolaylıklar için Türkiye’ye teşekkürlerini dile getirmişlerdir. Bu konuda K19 şunları belirtmiştir;

Yeni doğmuş bebeğim var. Devlet hastanesinde doğum yaptım. Her şey ücretsizdi. Kontrollere gittim, ilaçlar aldım onlar da ücretsizdi. Allah Türkiye’den, cumhurbaşkanından, devlet büyüklerinden razı olsun. Okula giden çocuklarım yok onlar küçük ama yaşları geldiğinde okula elbette göndereceğim. Devlet ayrıca bize çocuk parası veriyor kişi başı. Odun ve kömür yardımları yapıyor. Ben nasıl memnun değilim

diyebilirim ki? Allah onlardan razı olsun. Şükür ki kendimize yetiyoruz bir şekilde. Devlet hep bizi koruyor (K19, 23, ev hanımı).

Türkiye bize yaşama şansı verdi. Burada belki zar zor geçiniyoruz ama şükür ailemiz yanımızda. Devlet bize çocuk parası veriyor, Bazen kömür geliyor. Yardımlarını eksik etmiyorlar. Hastanelerden ücretsiz yararlanabiliyoruz. Allah Türkiye'den razı olsun (K13, 45, inşaatçı).

14. Türklerle evlenen bir yakınınız var mı? Bu tür evlilikler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Katılımcıların cevaplarına bakıldığında Türklerle evlilikler hakkında düşünceleri olumlu şekildedir. Böyle bir durumla karşılaştıklarında bunu problem yapmayacaklarını dile getirmişlerdir. K22 bu konuda diğer katılımcılara göre daha farklı cevap vermiştir:

Evlilik kamplarda oldu biz de orada gördük. İnsanlar anlaştıktan sonra onların bileceği iş bize laf söylemek düşmez. (Siz çocuklarınızı Türk biriyle evlendirmek ister miydiniz?). Ben asla düşünmezdim evlenmeyi. Yani evlenemez ben istemediğim sürece. (Peki, istememenizin nedeni nedir?). Arada fark var. Biz Suriye'de çadırda yaşadık burada öyle bir kültür yok. Ayrıca siz düğünlerde altın istiyorsunuz ben nasıl altın alayım bu halimle o yüzden istemem. Ayrıca burada kalmak istiyoruz ama belki bizi gönderecekler eğer geri dönmek zorunda kalırsak ben asla çocuklarımı burada bırakmam onların yanı benim yanı. Bırakıp gidemeyiz (K22, 36, hurdacı).

K22'nin cevabına bakıldığında Türkiye'de uygulanan örf ve adetlerin Suriyeliler ve Türkler arasındaki ilişkilerin belirleyici nokta olduğunu söylemek mümkündür. Her bölgenin kendine ait kültürü diğer olaylarda belirleyici noktada yer almaktadır.

Türklerle evlenen bir yakınım yok. Onlar kendi bilir. Biz karışamayız zaten bize sorulmaz da. Aile büyükleri varsa ilk onlara sorulur. (Siz çocuklarınızı Türk biriyle evlendirmek ister miydiniz?). Ben şu an bu soruya cevap veremiyorum çünkü çocuklarımın yaşları çok küçük. Belki o zaman evet derim ama önemli olan onların istemesi ve mutlu olmaları.

Türklerle evlenen tanıdıklar oldu. Biz memnunuz yani biz tanımıyoruz ama iyidir. Onlar kendi aralarında anlaşmışlar. Onların mutluluğu önemli olan. (Siz çocuklarınızı Türk biriyle evlendirmek ister miydiniz?). Katı kurallarım yok çocuklara karşı Türkiye'de. İsterlerse neden olmasın. Ama aradaki fark nasıl olacak? Yani biz göç ettik

geldik. Hiçbir şeyimiz yok burada. Suriye’de olsaydık farklı. Gelenekler farklı. Biz zaten bir şey istemeyiz ki çocuklarımız mutlu olsun yeter (K16, 30, çiftçi).

Türklerle evlenen biri olmadı hiç. Olabilir tabi böyle bir durumda ben karşı çıkmazdım (K17, 37, bahçe işleri)

Evlilikler doğal. Mutlaka olacak. İki kişi anlaştıysa Suriyeli Türk diye bir ayırım yapamayız ki. Herkes kendisi için en iyi şeyi ister. O yüzden ben bu konuda evliliklerin olabileceğini düşünüyorum (K19, 23, ev hanımı).

Katılımcılar evlilik kararını bireylerin vereceğini belirterek bu konuda tercihi bireylere bırakmıştır. Fakat kendi çocuklarının Türklerle evlenmesine yönelik soruyu aile yapısı bakımından değerlendirmiş ve bunu cevaplarına yansıtılmışlardır.

3. YAŞANILAN PROBLEMLER

Katılımcıların cevaplarına bakıldığında tüm katılımcılar, Türkiye Cumhuriyeti’nin sağlamış olduğu çocuk başına 120 tl destek almaktadır. Katılımcılar özellikle komşuları tarafından kendilerine yardım edildiğini de belirtmişlerdir. Ayrıca Kütahya’da faaliyet gösteren derneklerden, Kütahya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’ndan ve Kızılay’dan yardımlar almaktadır. Suriye’de farklı meslek gruplarında olsalar dahi Kütahya’da çoğunlukla hurdacılık yapan Suriyeli sığınmacıların cevaplarına göre hurdacılıktan kazandıkları paranın yetmediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların cevaplarına göre 11. soru bu başlık altında cevaplanmıştır. Katılımcıların hepsi komşularıyla ilişkilerinin iyi olduğu ve komşularının kendilerine yardım ettiğini belirtmiştir.

10. Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz? Sosyal yardım desteği alıyor musunuz? Evet ise hangi kurumdan ve ne kadar? Bu size yeterli geliyor mu?

Suriyelilerin göç sürecinin başlaması ile Türkiye’ye milyonlarca Suriyeli göç etmiş ve Suriyeliler için barınma merkezleri oluşturulmuştur. Barınma merkezlerinde yaşamak istemeyen Suriyeliler kendi geçimlerini sağlamak zorunda kalmışlardır. Devletin daha çok kamplarda yaşayan Suriyelilerle ilgilendiği, kamp dışında yaşayan Suriyeliler ile daha çok sivil toplum kuruluşlarının ilgilendiği görülmektedir. STK’lar bu süreçte ağırlıklı olarak maddi yardım yapmışlardır (Çakı, 2018: 73).

Hurda satarak geçimimizi sağlıyoruz. Ayrıca devlet yardım ediyor. Çocuk parası veriyor. Aylık 600 tl alıyoruz. Yetirmeye çalışıyoruz tabi yetmiyor ama buna da şükür.

Başka yardım aldığımız yer yok. Komşular bize yardım ediyor. Geldiğimiz günden beri bizi hep sevdiler. Bazen erzak bazen yemek bazen kıyafet bazen para bize hep yardım ediyorlar. Komşular bizi seviyor bizde onları seviyoruz. (Komşularımızın geldiğiniz günden beri size ve ailenize karşı tutumları nasıl oldu?) Biz ilk geldik hemen bize yardıma geldiler. Eksik halı, dolap sağ olsun yardım ettiler. Yemek getirdiler. İyi anlaşıyoruz. Biz de onları rahatsız etmiyoruz hiç. Mahallede kavga olmuyor. Gayet iyi anlaşıyoruz (K25, 49, ev hanımı).

Hurda satarak geçimimizi sağlıyoruz. Devletten çocuk parası alıyoruz. Kiramızı faturaları öyle karşılıyoruz. Hurdacılıktan ne kadar kazanalım ki? İşte onlar da masraflara gidiyor. Başka yardım almıyoruz. Komşular bize yardım ediyor Allah razı olsun. Her konuda bize yardım ettiler hala ediyorlar. Bizim eksik bir şeyimiz olduğunda bize hemen getirirler. Çocuklar aç kalmaz. Hepsinden Allah razı olsun devletten de komşulardan da. Fiyatlar çok pahalı o yüzden zorlanıyoruz. İlk geldiğimiz zaman böyle değildi ama ne yapalım elimizden geldiğince geçinmeye çalışıyoruz. (Komşularımızın geldiğiniz günden beri size ve ailenize karşı tutumları nasıl oldu?) Komşular hep bize yardım etti. Biz iyi anlaşıyoruz. Biz bu sokağı biliriz onlar da bizi bilir. Hiç kimseye karışmayız bir şey söylemeyiz. O yüzden hiç sıkıntı yaşamadık (K22, 36, hurdacı).

15. Pandemi dönemi yaşamınızı nasıl etkiledi?

Dünya genelinde başlayıp 2020'nin Mart ayında Türkiye'de görülmeye başlayan Covid-19 salgını yaşamımızda büyük değişikliklere yol açmıştır. Sokağa çıkma kısıtlamaları, iş yerlerinde değişiklik, işten çıkarmalar, kişi sayısı sınırlamaları, bazı iş yerlerinin yasağa tabi olarak kepenk indirmeleri gibi çeşitli alanlarda kendini göstermiştir. Buna bağlı olarak insanların yaşamlarında da değişikliklere yol açmıştır. Marketlere, pazarlara, alışveriş merkezlerine hes kodu ile giriş işlemleri başlatılmış böylelikle insan güvenliği ve sağlığı öncelenmiştir.

Pandemi bizi mahvetti. Sokağa çıkamadık hurda toplayamadık. Kiralarımız faturalarımız hep aksadı. Sağ olsun komşular yardım etti yoksa biz burada aç kalırdık. Bazen gece gündüz çalışırdık ama yasaklar olunca çıkamadık (K16, 30, çiftçi).

Pandemi bizi de etkiledi. Sanayide çalışıyorum. Bazen eleman fazla geldi. Bazen gelen olmadı. Paralar eksik verildi. Biz sabrettik. Paramızı aldık ama o zamanlar zorluklar çektik. Eşim Türkçe bilmiyor, telefonları yok hes kodu filan ilk zamanlar çok

zorlandık. Zaten anlayamıyor dili bilmediği için ama alıştık artık inşallah hemen biter bu dönem (K14, 40, sanayide usta).

İnsanlar virüsten korkuyor ama biz yok gibi yaşıyoruz. Ailemde kimse hasta olmadı zaten. Bu hastalığı Allah gönderdi. Eğer yakalanır ölürsek imanla gideceğiz (K31, 20, ev hanımı).

4. GELECEK BEKLENTİLERİ

9. Türk vatandaşlığı hakkında ne düşünüyorsunuz? Türk vatandaşlığına geçtiniz mi? Evet ve hayır nedenleri?

35 katılımcıdan 34'ü Türk vatandaşlığına geçmek için başvuruda bulunmuştur. K19 ise savaş sona erdiğinde ülkesine geri dönmek istediği için Türk vatandaşlığına geçmek için başvuruda bulunmamıştır.

Türk vatandaşlığına geçmek için başvuruda bulunan 34 kişi hala vatandaşlığa geçememiştir. Vatandaşlığa geçişin uzun bir süreç aldığını belirten katılımcılar sürecin daha kısa olması gerektiğini böylece iş konusunda daha iyi şartlarda olabileceklerini belirtmişlerdir. Bu konuda K28 (44, ev hanımı) şunları belirtmiştir:

Biz Türkiye'den çok memnunuz. Burada kalmak istiyoruz. Vatandaşlığı da bu yüzden istiyoruz. Kendimizi burada güvende hissediyoruz. Burası artık bizim vatanımız oldu. Orada bize dair hiçbir şey kalmadı. Biz buranın vatandaşı olmak istiyoruz. Başvurduk vatandaşlığa. Biz başvuralı uzun zaman oldu tam hatırlamıyorum ama hala gelmedi. Olsun biz yine de ailemle birlikte bekliyoruz.

Vatandaşlığa başvurduk. Bize gelmesini bekliyoruz. Artık Suriye'de bizim hiçbir şeyimiz yok. Ailem burada, karım, çocuğum. Kim gitmek ister ki zaten Suriye'ye? Biz de istemiyoruz canımızı kurtardık. Buranın vatandaşı olmak istiyorum. Ben Suriyeli olduğum için pek iş bulamıyorum. Belki buranın vatandaşı olursam daha farklı, daha iyi işler bulabilirim. Bu yüzden vatandaşlık istiyorum. İnşallah en kısa sürede bize de vatandaşlık gelir (K35, 18 hurdacı).

Ailecek vatandaşlığa başvurduk. Başvuralı 2 yıl oldu hala bekliyoruz. Gelmesini bekliyoruz araştırıyoruz soruyoruz sonuç yok. Çok uzun süre oldu haliyle (K13, Katılımcıya durumdan şikayetçi misiniz? sorusu yöneltildiğinde başta "evet" cevabını vermişken sonrasında "asla şikayetçi değilim, ben devleti şikayet etmem ne zaman gelirse biz o zaman vatandaş oluruz" sözlerini söylemiştir (K13, 45, inşaatçı).

K13'ünde cevabında olduğu gibi, sorulara karşı olumsuz cevap verilmekten özellikle kaçınıldığı görülmektedir. Soruların cevaplarında Suriyelilere bu imkanların verilmesi sonucunda genellikle eleştirilerden kaçınılmış, verilen cevaplar bu çerçeveye sığdırılmıştır.

Suriye'ye geri dönmek istemeyen Suriyeli katılımcıların hepsi Türk vatandaşlığına geçmek istemektedir. Türk vatandaşlığına geçebilmek için temelde 3 kategori vardır. Birincisi Türkiye'de doğmuş olmak, ikincisi 5 yıldır Türkiye'de ikamet ediyor olmak, üçüncüsü ve son olarak Türk biriyle evlilik yapmaktır. Son on yılda Türk vatandaşlığına geçen Suriyelilerin sayısı yaklaşık 12 bin civarındadır. Bunlardan 6 bin 250 kişi doğum yolu ile, 4 bin 500 kişi Türkler ile evlenerek ve bin civarında kişide 5 yıldır Türkiye'de bulunarak Türk vatandaşlığına geçme imkanı bulmuştur (Sargın, 2018: 69).

13. Çocuklarınız varsa onlar akranlarıyla ilişkilerinde sorun yaşıyorlar mı? Çocuklarınız adına Türkiye'de bir gelecek düşünüyor musunuz?

Katılımcıların hepsi çocuklarının akranlarıyla bir problemi olmadığını, adaptasyon problemi yaşamadıklarını belirtmiştir. 35 katılımcıdan 34'ü çocuklarının yaşamaya Türkiye'de devam edeceğini belirtmiştir. Katılımcılardan biri savaş sona erdiğinde Suriye'ye dönmek istediği için çocuklarının Suriye'de yaşamasını istemektedir.

Savaş bittiğinde Suriye'ye dönmek istiyoruz. Orası bizim vatanımız. Kim vatanından ayrı kalmak, kaçmak ister ki? Çocuklarım şimdi küçük savaş nedir bilmezler ama savaş bitip döndüğümüzde onlar vatanlarında büyüyecekler. Burada biz her zaman Suriyeli olarak kalacağız. Allah razı olsun kimseden bir kötülük görmedik, hep yardım gördük ama biz oradan kaçıp geldik evimiz akrabalarımız var. Şehitlerimiz var. Biz Suriye'yi bırakmak istemiyoruz. Çocuklarım da vatanlarını Suriye bilsin (K19, 23, ev hanımı).

Daha çocuğum çok küçük. Onun burada okuyup iyi bir yerlerde çalışmasını istiyorum. Biz okula gidemedik. Ama ben çocuğumu burada okula göndereceğim. Burada kız erkek herkes okula gidiyor. Keşke bizim de öyle olsaydı biz de okurduk. O yüzden çocuğum için burada kalmak istiyorum tekrar savaş görmek istemiyorum (K8, 18, ev hanımı).

Çocuklarım arkadaşlarıyla bir problem yaşamadılar. Biz Kütahya'yı çok sevdi. Komşularımız da çok iyi. O yüzden çocuklarım için en iyisinin burada kalmak olduğunu düşünüyorum. Onlar ileride inşallah iyi işlerde çalışsınlar (K2, 25, ev hanımı).

Katılımcıların verdiği yanıtlara bakıldığında, çocukların akranlarıyla iletişimlerinin genelde iyi yönde olduğu yönünde yanıtlar alınmıştır. Buraya geldikleri günden itibaren Türkçe eğitim içerisinde olduklarından konuşma ve anlaşma konusunda sıkıntı yaşamamaktadırlar. Okullarında ve mahallelerinde akranlarıyla iletişimlerinin Türk çocuklarından farklı olmadığı yönünde cevaplar alınmıştır. Türkiye'nin Suriyeliler için sunmuş olduğu eğitimden memnun olduğunu belirten Suriyeliler çocuklarının bu eğitimler neticesinde iyi birer meslek sahibi olacaklarını belirtmektedirler (Sargın, 2018: 66).

Katılımcıların cevaplarına bakıldığında çocukları için Türkiye'de bir gelecek düşünmektedirler. Türkiye'de iyi iş bulmalarını, sağlıklı bir hayat yaşamaları istediklerini cevaplarında belirtmişlerdir.

16. Ülkenizde savaş sona erdiğinde geri dönmeyi düşünüyor musunuz? Evet ve hayır nedenleri?

Katılımcıların Türkiye'de yaşamlarına devam etmek istemesinin altında yatan nedenlere bakıldığında kültürel olarak Türkiye'yi kendilerine yakın görmeleridir. Suriye ve Türkiye'nin ortak bir tarihi geçmişi olması, coğrafi olarak yakınlık ve dil ve kültürdeki benzerlikler Suriyelilerin Türkiye'de kalma isteğinin başlıca nedenleri arasındadır (Öğütçü, 2018: 151).

Katılımcıların cevaplarına bakıldığında 35 katılımcıdan 34'ü Suriye'ye geri dönmek istemediğini, ailesiyle beraber Türkiye'de kalmak istediğini belirtmiştir. Sadece K19 Suriye'ye geri dönmek istediğini belirtmiştir:

Savaş bittiğinde Suriye'ye dönmek istiyoruz. Orası bizim vatanımız. Kim vatanından ayrı kalmak, kaçmak ister ki? Çocuklarım şimdi küçük savaş nedir bilmezler ama savaş bitip döndüğümüzde onlar vatanlarında büyüyecekler. Burada biz her zaman Suriyeli olarak kalacağız. Allah razı olsun kimseden bir kötülük görmedik, hep yardım gördük ama biz oradan kaçıp geldik evimiz akrabalarımız var. Şehitlerimiz var. Biz Suriye'yi bırakmak istemiyoruz. Çocuklarımda vatanlarını Suriye bilsin (K19, 23, ev hanımı).

Suriye 'ye geri dönmeyi düşünmüyorum. Ailemle birlikte burada mutluyuz. Burada yeni bir hayata başladık. Orada savaş var ve bitmez çünkü hep savaş vardı. Hep Türkmenler ve Araplar savaşı vardı. Orada huzursuzduk. Bir gün savaş çıktı ve tek alabildiğimiz canımızdı. Siz ister miydiniz çocuklarınız bomba görsün, yıkılan evler görsün. Tekrar bunları yaşamak istemiyorum. O yüzden dönmek istemiyoruz. Vatandaşlığa da başvurduk gitmek istemiyorum bu yüzden (K29, 44, hurdacılık).

Geri dönmeyi düşünmüyorum. Orada ne evimiz ne yurdumuz ne toprağımız kaldı. Önceden hepsi vardı orada yaşıyorduk. Topraklarımıza devlet el koydu gidip ne yapacağız. Orada sokakta kalırız. Burada aç değiliz açıkta değiliz şükür. O yüzden gitmek istemiyorum. Çocuklarımı savaşta kaybettim torunlarım kaldı. Tekrar savaş çıkarsa onları bu sefer nasıl korurum? (K25, 49, ev hanımı).

Dönmeyi düşünmüyorum. Biz orada kalmaya devam etseydik ölecektik. Televizyonlarda gösterilen haberler o kadar farklı ki. Karşı evlerde sokaklarda bombalar patladı bize saldırdılar. İki taraf var ikisi de Suriye 'yi istiyor. Onlar yüzünden Suriye diye bir şey kalmadı ortada. Benim ülkem ora gibi orayı koruyacakmışım ama bizim asıl ülkemiz Türkiye 'ydi. Benim dedem burada savaşmış sonra biz Suriye 'de kalmışız. Keşke daha önce gelseydik. Bizim artık ülkemiz Türkiye. Gitmeyi asla düşünmüyorum (K23, 26, hurdacılık).

Suriye 'ye dönmeyi düşünmüyorum. Buradan memnunuz. Cumhurbaşkanı sağ olsun bize destek oldu bizi aldı zaten canımızı zor kurtardık. Biter ama belki ileride bir daha çıkar o zaman nasıl kaçacağız. Zaten gitsek evimiz yurdumuz kalmadı ki nerede yaşayacağız? Biz yatıyor kalkıyor Türk devletine, askerine halkına dua ediyoruz (K15, 31, ev hanımı).

Başlarda geçici olarak düşünülen yoğun göç süreci zamanla yerini uzun süreli kalıcılığa bırakmıştır. Bu durum hem göç edilen mekandaki bireylerin davranış ve tutumlarında hem de göç eden Suriyelilerin tutum ve davranışlarında değişmelere neden olmuştur. Bu noktada karşılıklı entegrasyonun sağlanamadığı haller dışında yerel halkın desteği ve yardımıyla sürecin kolaylaştığı durumların çoğunlukta olduğu söylenebilir (Şahin, 2016: 118).

Dönmek istemiyorum. 5 çocuğum var onları nereye götüreceğim ev yok ki. Amerika olduğu sürece asla Suriye 'de savaş bitmez. İyi ki buraya gelmişiz yoksa orada

kesin ölürdük. Burada en azından geçiniyoruz, yaşıyoruz. Eğer oraya gidersek ölmek için gitmiş oluruz (K14, 40, sanayide çalışıyor).

Önemle üstünde durulması gereken bir noktada Suriyeli sığınmacıların ülkelerindeki savaşın bitmesine umutsuzlukta bakmalarındır. Başlangıçta geçici olarak düşünülen bu yerleşme zamanla savaşın sona ermemesi ile birlikte kalıcı hale dönüşmüştür. Bu durumda Suriyeli sığınmacıların Suriye'nin geleceği hakkında kaygılarının artmasına neden olmaktadır (Şahin, 2016: 119).

Suriyeliler ülkelerinde savaş tamamen bitse bile geri dönmeyi düşünmemektedirler. Göç sürecinde ve sonrasında Türkiye'nin şartlarından oldukça memnun kaldıklarını dile getirmişlerdir. Türkiye'nin şartlarının, kendi ülkelerine göre hem ekonomik hem de sosyal hayatlarına göre daha iyi olduğunu belirtmişlerdir (Sargın, 2018: 73).

Suriye'deki savaştan kaçıp gelen Suriyeliler can güvenliklerini korumak amacıyla tekrar Suriye'ye dönmek istememektedirler. Ayrıca Türkiye'nin onlara sağlamış olduğu imkanlardan memnun oldukları için burada yaşamlarına devam etmek istemektedirler. Gelecek beklentilerine ilişkin hayallerini buruk da olsa Türkiye'de gerçekleştirmek istedikleri anlaşılmaktadır. Bunda katılımcıların büyük kısmının Türkmen olması ve savaşta yaşadıkları olumsuzlukların etkili olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

2011 yılından bu yana Suriye’de yaşanan iç savaştan dolayı Türkiye’ye yoğun göçler yaşanmaktadır. İç savaştan kaçıp önce sınır ülkelere sonra tüm dünya ülkelerine gitmeyi amaçlayan Suriyelilerin ilk hedefi hayatta kalmak olmuştur. Bazıları aile bireylerini kaybetmiş, bazılarının evleri bombalanmış ve bu durumlar Suriyelilerin göç etmesine neden olmuştur. Birçok Suriyeli hayatta kalan aile bireylerini alarak göç etmek zorunda kalmıştır. Dış göçün doğası gereği vatanlarını terk etmek zorunda kalan Suriyeliler, ilk olarak sınır ülkelerine göç etmişlerdir. Türkiye en fazla göç alan sınır ülkesi olmuştur. Başlangıçta kamplarda ve barınma merkezlerine yerleşen Suriyeliler, göç eden sayısının gittikçe artmasından dolayı Türkiye’nin farklı şehir merkezlerine yayılmış ve bu şehirlerde kendilerine bir hayat kurmaya çalışmışlardır.

Everett Lee’nin İtme-Çekme Kuramı, Suriyeli sığınmacıların ülkelerindeki iç savaştan kaçıp, daha huzurlu ve güvenli ülkelere doğru göç hareketini açıklamaktadır. İç savaş itme etkenini oluştururken, huzur ve güvenli yeni ortam çekme etkenini oluşturmaktadır (Uğurludoğan, 2020: 137).

Suriye’nin farklı bölgelerinden gelen sığınmacılar Türkiye’de farklı illere yerleştiklerinde alışık olmadıkları gelenek ve görenekler ile karşılaşmışlardır. Hem göç eden Suriyeliler hem de göç ettikleri bölgelerdeki yerel halk için, psikolojik açıdan da büyük etkileri bulunan uyum süreci sıkça tartışılan konuların başında gelmiştir. Süreci iki taraf için de en az problem yaratacak şekilde yürütmek huzurlu ve güvenli bir toplum oluşturmak için şarttır.

Türkiye, başlangıçta Suriyelileri “Geçici Koruma” statüsünde kabul etmiş ve Suriyeli sığınmacıların barınma, beslenme, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden faydalanmasını sağlamıştır. Suriyeli sığınmacıların entegrasyon sürecinin en olumlu şekilde geçmesini amaçlamış ve buna uygun yasal düzenlemeler yapılmıştır (Uğurludoğan, 2020: 140). Göç etmenin nedeni her ne olursa olsun hem göç eden için hem de göç edilen mekan için problemler ortaya çıkabilmektedir. Çoğu zaman göçmenlerin önceki yaşamlarına göre göç ettikleri mekanlarda daha kötü yaşam şartlarına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca medyaya yansıtılan haberlerin doğruluk niteliğinin olmaması fakat halkın buna inanması da göçmenler ve yerel halk arasında yaşanan problemlerden biridir. Bu durumda göç ettikleri mekanda çatışmaların yaşanmasına olanak sağlamaktadır (Çakı, 2018: 94).

Çalışmanın inceleme alanını oluşturan Kütahya ilinde kayıtlı olan toplam Suriyeli sayısı yaklaşık 2 bin civarındadır. Kütahya’da hayatlarını bir şekilde devam ettirmeye çalışan 35 Suriyeli sığınmacı ile yaşadıkları problemler ve gelecek beklentileri hakkında mülakat yapılmıştır. Yapılan bu araştırma neticesinde ulaşılan bulgular, çalışma Kütahya ilinde Suriyeli sığınmacılar ile ilgili yaşanan problemlerin kaynağı ve çözümünde ışık tutacak niteliktedir. Ayrıca Suriyelilerin gelecekteki hedeflerini belirleme ve belediyelerin, muhtarlıkların buna göre sosyo-ekonomik alanları oluşturmasını kolaylaştıracaktır.

Suriyeli sığınmacılar hakkında ilk olarak cinsiyet, yaş, eğitim ve meslek bilgilerini kapsayan sosyo-demografik özelliklere yer verilmiştir. 20’si kadın 15’i erkek olan Suriyelilerin yaşları 18-56 arasındadır. Suriyelilerin eğitim durumuna bakıldığında ise sadece 2 Suriyelinin ilkokul mezunu olması ve 33’ünün hiç okula gitmemiş olması, eğitim durumlarının oldukça düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Meslek gruplarına göre incelediğimizde tüm kadınların ev hanımı olması ve yanıtlarına göre üyesi oldukları aile içinde kadınların kendi bağ-bahçe işi olmadığı sürece çalıştırılmadığını belirtmişlerdir. Oldukça düşük eğitim seviyesine sahip olan Suriyeliler, Kütahya’da büyük oranda hurdacılık yapmaktadır.

Ülkelerindeki iç savaştan kaçıp gelen Suriyeliler zor göç yollarından geçmiş bazı Suriyeliler yasal yollarla, bazıları ise yasal olmayan yollarla Türkiye’ye gelip kayıt yaptırmıştır. Başlangıçta büyük şehirlerde yaşamayı tercih eden Suriyeliler ekonomik yetersizlikten dolayı büyük şehirlerden küçük şehirlere göç etmiştir. Kütahya ilini seçme nedenlerinin başında da bu gelmektedir.

Suriyeli sığınmacılar yanıtlarında, ülkelerindeki tüm yaşananlara rağmen hayatta kaldıkları için her zaman dua ettiklerini ve bugünlerine şükür ettiklerini belirtmişlerdir. Bu anlamda inançlarını hiç kaybetmediğini de belirten Suriyeliler Türkiye Devleti’ne, Türkiye cumhurbaşkanına ve Türkiye halkına hep duacı olduklarını dile getirmişlerdir. Suriye’deki ve Türkiye’deki hayat şartlarını değerlendirdiklerinde, Suriye’de yaşadıkları bölgede sosyo-ekonomik durumu Kütahya’dan çok iyi olduğunu belirten Suriyeli sığınmacılar varken, durumunun aynı kaldığını belirten Suriyeli sığınmacılar da olmuştur.

Gününün çoğunu evde geçiren kadınların komşularıyla ilişkilerinin olumlu açıdan gelişmiş olması dikkate değer bir konudur. Çocukların akranlarıyla problem yaşamaması, pandemi süreci dışında okullarına devam etmeleri sürece uyum konusunda önemli bir

adıdır. Suriyeli kadınların Türk komşularından bahsederken “bize yiyecek, kıyafet, odun, kömür yardımı ediyorlar” söylemi komşularıyla aralarında olumlu sürecin doğruluğunu desteklemektedir. Ayrıca Suriyeliler ilde bulunan dernekler, vakıflar, sivil toplum kuruluşlarından yardım almaktadır.

Türkiye'nin, Suriyeliler için sunmuş olduğu imkanlar tüm Suriyeliler tarafından beğenilmekte ve bu durumdan oldukça memnun olduğunu dile getirmektedirler. Devlet tarafından ücretsiz olarak sunulan eğitim ve sağlık hizmetleri başta olmak üzere her çocuk için belli bir oranda maddi yardım, odun ve kömür yardımı almaktadırlar. Pandemi dönemi ülkemizde yoğun bir şekilde etkisini gösterirken Suriyelilerin de bu durumdan etkilendiği görülmektedir.

Suriyeliler ile ilgili dışlanma, huzursuz edilme gibi durumlara çok fazla rastlanılmadığı görülmektedir. Suriyelilerin hayatlarını devam etme süreçlerinde, Suriyelileri istemeyen, alaycı veya kınayan bakışlarla bakarak baskı kurmaya çalışanlar olsa bile araştırma bulgularında bunlara rastlanmamıştır (Sargın, 2018: 92). Genel bir algı olarak yaratılmaya çalışılan Suriyelilerin istenmediği düşüncesine hiçbir Suriyelinin cevabında rastlanmamıştır. İçinde buldukları ortamın güvenli olduğunu belirten Suriyeliler, Kütahya ilinde yaşamaktan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Suriyelilerin Kütahya ilini seçme nedeni sorulduğunda, diğer yaşadıkları büyük şehirlere göre Kütahya ilinde kira fiyatlarının daha ucuz olması tüm katılımcıların ilk başta saydığı nedendir.

Kütahya'da yaşayan Suriyeliler halk ile bütünleşme açısından hiçbir problem yaşamadığını belirtmektedir. Kütahya'da yaşayan halk ile uyum içinde olmalarının nedenini kültürel ve dini benzerlikler oluşturmaktadır (Öğütçü, 2018: 166).

Can güvenliklerinin Türkiye'de sağlandığını belirten Suriyeli katılımcılar, Suriye'de savaş bitse bile geri dönme düşüncesi olmadığını belirtmiştir. Suriyeli Türkmenler bu konuda asıl vatanlarının atalarından beri Türkiye olduğunu konuşmalarında defalarca vurgulamış ve bunu Türkiye'de yaşamak için bir gerekçe olarak göstermiştir. Suriyeliler Türkiye'de gelecek kurma planları yapmaktadır. Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığı için başvuru yapması da kurdukları bu planı desteklemektedir. Suriyelilerin başlangıçta daha iyi iş imkanlarına sahip olmak sonrasında çocuklarının eğitime devam edip kendilerini geliştirmeleri ve bir meslek sahibi olmasını istemeleri açıkça görülmektedir.

Bulgulardan hareketle, Suriyeliler Türkiye Cumhuriyeti tarafından imkan verilmesi halinde vatandaşlığa geçmek istediklerini belirtmişlerdir. Suriyelilerin vatandaşlığa geçmek istemelerinde, Türkiye'deki geleceklerine yön verme ve şu anki yaşam standartlarını kolaylaştırma ve yükseltme düşüncesinin etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca Kütahya'da yaşayan Suriyelilerin ülkelerine geri dönmeyi istemedikleri cevaplarından anlaşılmaktadır. En azından Suriyeliler kısa bir süre içinde ülkelerine geri dönmeyi düşünmemektedir (Öğütçü, 2018: 165).

Türk halkına her defasında minnetini belirten Suriyeliler, Türk halkı ile aralarında fark olduğunu da belirterek aslında uyum içinde eksik kalınan bir noktayı belirtmiştir. Türkiye'de yaşama isteklerinin yanı sıra halkla arasındaki yaşam kültürü farkını dile getirmişlerdir. Bunu aşmak için hem Türkler hem de Suriyeliler için sosyalleşme noktaları bu problemi aşmada önemli bir adım olabilir.

Yapılan bu çalışma ile Suriyelilerin perspektifinden problem teşkil edecek aşırı negatif bulgulara rastlanmamıştır. Aksine Suriyeliler, burada yaşamaktan, komşularından oldukça memnun görünmektedir. Gerçekleşmesini bekledikleri en büyük talepleri vatandaşlık almak ve Türk vatandaşı olarak yaşamlarına devam etmektir. Geline bu noktada toplumun huzuru ve refahı için Suriyeliler hakkında problem teşkil eden sorunların kalıcı çözümlerinin bulunması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Adıgüzel, G. (2020). *İtici ve Çekici Faktörler Işığında Türkiye'ye Yönelik Uluslararası Göçler: 1979-2019*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Ağır, O., Sezik, M. (2015). Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 95-123. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/307116> (Erişim Tarihi: 05.02.2021).
- Aktaş, S. (2020). *Büyük Ortadoğu Projesi ve Arap Baharı*. (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Arı, T. (2017). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu Cilt: II*. Bursa: Alfa Akademi Yayınevi.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17. 67-91.
- Çakı, A. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetimi*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Karaman.
- Çakmak Ünsal, S. (2018). *Türkiye'nin Göç Politikaları: Suriyelilerin Yerleştirilmesi Örneği*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Çerçi, R. (2017). *Uluslararası Göç ve Entegrasyonda Yerel Yönetimler: Hatay Örneği*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Hatay.
- Çetiner, S. (2020). *Suriye Krizi Özelinde Uluslararası Göç Sorunu, Yönetimi ve Uluslararası Göç Sorununun Ev Sahibi Ülkeye Sosyo-Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı (Doktora Tezi), Kahramanmaraş.
- Deniz, T. (2013). Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi Coğrafya Açısından Bir Değerlendirme. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29), 65-78. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/27008> (Erişim Tarihi: 05.02.2021).
- Develi, E.S. (2017). *21. Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politikası*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22, 1343-1353.
- Dursun, S. (2019). *Uluslararası Göç Bağlamında Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Sağlık Politikaları Üzerine Etkileri*. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Ekici, S., Tuncel, G., (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/307113> (Erişim Tarihi: 21.01.2021).
- Erdoğan, M.M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum (2. Baskı)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Güllüpnar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 53-85. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalovasosbil/issue/21788/615741> (Erişim Tarihi: 27.12.2020).
- İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2579-2615.
- Karakaş, M. (2015). *Modernlik Küreselleşme ve Türkiye'nin Kimlikler Evreni*. İstanbul: Küre Yayınları.

- Koyuncu, A.A. (2018). *Kuruluşundan Arap Baharı'na Suriye Milliyetçilik ve Ulus İnşası*. İstanbul: Sude Yayınları
- Kütükcü, E. (2020). *Suriye Göçünün Türkiye Ekonomisine Etkisi*. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Kırklareli.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*. (2.Basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf (Erişim Tarihi: 20.04.2021).
- Ortaylı, İ. (2006). *Genel Göç Olgusu*. 8-11 Aralık 2005 Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri. Ss:19-22. İstanbul: Zeytinburnu belediyesi.
- Öğütçü, M. (2018). *Suriyelilerin Göç Sürecinde Aidiyet Tanımlamalarının İnşası: Kütahya Örneği*. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.
- Sandıklı, A., Kaya, E. (Ed.) (2014). *Ortadoğu'da Değişim ve Türkiye*. İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Sargin, S. (2018). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki Uyum Süreçleri: Afyonkarahisar Örneği*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar.
- Şahin, G. (2016). *Uluslararası Göç ve Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyolojik Analizi: Aydın İli Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Isparta.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Düzensiz Göç Hakkında*. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda#> (Erişim Tarihi: 16.01.2021).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Geçici Koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 19.04.2021).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> (Erişim Tarihi: 25.01.2021).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Genel Bilgi*. <https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi45> (Erişim Tarihi: 25.01.2021).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Kitlesel Akınlar*. <https://www.goc.gov.tr/kitlesel-akinlar> (Erişim Tarihi: 19.01.2021).
- Tekin, C., Altunsoy, Y. (2019). Cumhuriyet Döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye Kitlesel Göçler. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 119-147.
- Türkkan, B. (2019). *Uluslararası Göç Olgusu: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye'de Ekonomik ve Sosyal Yapı Üzerine Etkileri*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir.
- Uğurludoğan, U. (2020). *Arap Baharı Sonrası Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Yönelik Göç Politikaları: Avrupa Birliği Açısından Bakış*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi). Malatya.
- Vesek, S. (2020). *Türkiye'de Suriyeliler ve Göç: Gitme ve Kalma Konusunda Karar Alma Süreçlerini Etkileyen Faktörler*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi), Eskişehir
- Yavuz, C. (Ed). (2012). *Arap Baharı ve Türkiye*. Ankara: Berikan Yayınevi.

EKLER

Ek 1: Araştırmada Kullanılan Görüşme Formu

1. Bana biraz kendinizden ve yaşamınızdan bahseder misiniz?
2. Ülkenizden Türkiye'ye göç etmeye karar verdiğinizde şartlarınız nasıldı?
3. Türkiye'ye ne zaman ve hangi şehirden geldiniz? Kaç yıldır burada yaşıyorsunuz? Kütahya'yı seçme nedeniniz nedir?
4. Türkiye'de başka şehirde yaşayan mülteci tanıdıklarınız var mı? Şehir ve imkânlar olarak şartları değerlendirir misiniz?
5. Eğitiminize devam edebiliyor musunuz? Bu süreçte zorluk yaşadınız mı? Evet ise ne gibi zorluklar yaşadınız?
6. Ailenizde eğitime devam eden bireyler var mı? Bu süreçte neler yaşadılar?
7. Sağlık imkânlarından ne ölçüde yararlanabiliyorsunuz?
8. Türkiye'nin Suriyeli mülteciler hakkında sunmuş olduğu imkânları değerlendirir misiniz? Sunulan imkânlardan memnun musunuz? Evet ve hayır nedenleri?
9. Türk vatandaşlığı hakkında ne düşünüyorsunuz? Türk vatandaşlığına geçtiniz mi? Evet ve hayır nedenleri?
10. Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz? Sosyal yardım desteği alıyor musunuz? Evet ise hangi kurumdan ve ne kadar? Bu size yeterli geliyor mu?
11. Kütahya'da komşularınız ile ilişkileriniz nasıl? Size ve ailenize karşı tutumları nasıl oldu? İlk başta ve şu anki süreci değerlendirir misiniz?
12. İlişkilerinizde uyumsuzluk yaşadığınız konular oluyor mu? Çevrenizdeki insanlarla anlaşmazlığa düşüyor musunuz?
13. Çocuklarınız varsa onlar, akranlarıyla ilişkilerinde sorun yaşıyorlar mı? Çocuklarınız adına Türkiye'de bir gelecek düşünüyor musunuz?
14. Türklerle evlenen bir yakınınız var mı? Bu tür evlilikler hakkında ne düşünüyorsunuz?
15. Pandemi dönemi yaşamınızı nasıl etkiledi?
16. Ülkenizde savaş sona erdiğinde geri dönmeyi düşünüyor musunuz? Evet ve hayır nedenleri?

